

VŠEOBECNÉ KATECHETICKÉ DIREKTÓRIUM

Posvätná kongregácia pre klérus, 1972
Saleziánske katechetické stredisko, 1992

Úvod

Toto Všeobecné katechetické direktórium sa zverejňuje podľa smerníc dekrétu *Christus Dominus*, č. 44.

Príprava tohto dokumentu si vyžadovala veľa času nielen pre vnútorné ťažkosti týkajúce sa obsahu, ale aj pre postup práce.

Keď sa totiž utvorila osobitná komisia odborníkov na katechézu – vybraných podľa medzinárodných kritérií po dohode s niektorými biskupskými konferenciami – ako prvé sa žiadali pripomienky a návrhy od rôznych episkopátov.

Na základe týchto pripomienok bola vypracovaná prvá stručná schéma Direktória, ktorá bola predložená na posúdenie mimoriadnemu plenárnemu zhromaždeniu Posvätné kongregácie pre klérus. Potom sa zredigovala podrobnejšia schéma a znova boli požiadané biskupské konferencie, aby sa k nej vyslovili. Na základe návrhov tejto Druhej konzultácie s biskupmi sa zredigovala definitívna schéma Direktória. Pred zverejnením ju prezrela osobitná teologická komisia a schválila Posvätná kongregácia pre vieroučné otázky.

Direktórium chce predložiť základné teologicko–pastoračné zásady, inšpirované Učiteľským úradom Cirkvi, najmä Druhých vatikánskym koncilom, ktorými by sa mohla lepšie usmerňovať a koordinovať pastoračná služba slova. Z tohto dôvodu teoretický aspekt samozrejme nechýba. Zvolili sme si tento postup predovšetkým vzhľadom na to, že iba keď sa vychádza zo správneho pochopenia podstaty a cieľov katechézy, ako aj obsahu, ktorý je povinná podávať – so zreteľom na adresátov a so správnym pohľadom na podmienky, v ktorých žijú – možno sa vyhnúť úchylkám, ktoré sa, bohužiaľ, dnes nezriedka vyskytujú. Okrem toho konkrétna aplikácia zásad a tvrdení Direktória musí byť osobitnou úlohou rôznych episkopátov, ktoré ju plnia prostredníctvom svojich národných a regionálnych direktórií, katechizmov a všetkých ostatných prostriedkov vhodných napomáhať účinné vykonávanie služby slova.

Je zrejmé, že nie všetky časti Direktória sú rovnako dôležité. Časti, ktoré hovoria o Božom zjavení, o podstate katechézy, o kritériách hlásania kresťanského posolstva a jeho najdôležitejších prvkoch, sú záväzné pre všetkých. Časti, ktoré sa vzťahujú na súčasné podmienky, na metodológiu a na druhy katechézy pre rozličné vekové skupiny, treba prijať skôr ako pokyny a rady, lebo z veľkej časti sú nevyhnutne prevzaté z ľudských vied, či už teoretických, alebo praktických, ktoré podliehajú určitému vývoju.

Direktórium je určené predovšetkým biskupom a biskupským konferenciám, ako aj tým, čo pod ich vedením nesú zodpovednosť za katechizáciu. Bezprostredným cieľom Direktória je pomáhať pri zostavovaní katechetických direktórií a katechizmov. Práve vzhľadom na vypracovanie týchto pomôcok sú v Direktóriu načrtnuté niektoré základné línie súčasnej situácie. Ich cieľom je podnecovať v rozličných oblastiach Cirkvi pozorné a dôkladné štúdium konkrétnych situácií a pastoračných potrieb. Okrem toho sú naznačené niektoré všeobecné princípy metodológie a niektoré smernice pre katechézu podľa vekových skupín, aby sa tak zdôraznila nevyhnutnosť výchovného umenia a múdrosti. Konečne osobitná pozornosť sa venovala príprave tretej časti, kde sa uvádzajú kritériá, podľa ktorých treba vysvetľovať pravdy podávané katechézou a súčasne sa poskytuje prehľad podstatných prvkov kresťanskej viery, aby sa vyzdvihlo, že nevyhnutným cieľom katechézy je podať úplné kresťanské posolstvo.

Keďže sa Direktórium obracia na národy s veľmi rozdielnymi situáciami a pastoračnými potrebami, nevyhnutne sa brala do úvahy takzvaná priemerná situácia. Preto treba hľadiť na Direktórium a posudzovať ho podľa tejto jeho osobitej koncepcie a štruktúry. Aj pastoračný plán, načrtnutý v VI. Časti, je iba všeobecný. Môže byť nedostatočný v tých krajinách, kde katechéza robí ešte len prvé kroky.

Keď uverejňujeme tento dokument, ktorý znova prejavuje starostlivosť Cirkvi o takú dôležitú a podstatnú službu (ministerium) jej poslania vo svete, vyslovujeme túžbu, aby ho všetci prijali, študovali a prehĺbili vo svetle skutočných pastoračných potrieb jednotlivých cirkevných spoločenstiev aby podnecoval k čoraz živšiemu a pozornejšiemu výskumu verne zodpovedajúcemu potrebám služby slova a pokynom Učiteľského úradu Cirkvi.

Časť I. AKTUÁLNOSŤ PROBLÉMU

Význam a cieľ tejto časti

1. Keďže hlavnou starostlivosťou Cirkvi je ohlasovať a napomáhať vieru v spoločnosti ľudí našich čias, podliehajúcej hlbokým kultúrno–spoločenským premenám, je užitočné – so zreteľom na to, čo predložil Druhý vatikánsky koncil – opísať niektoré osobitné črty súčasnej situácie a naznačiť ich dôsledky v duchovnom živote, ako aj nové úlohy, ktoré ukladajú Cirkvi. Tým sa vôbec nechce vyčerpať téma, ktorá sa v rozličných oblastiach Cirkvi javí pod osobitnými a často veľmi odlišnými aspektmi. Bude úlohou národných direktórií doplniť tieto smernice prispôbiť ich požiadavkám jednotlivých národov alebo regiónov.

Súčasná situácia vo svete

Súčasná doba podlieha neprestajným zmenám

2. „Ľudské pokolenie prežíva dnes nové obdobie svojich dejín, vyznačujúce sa prenikavými a náhlymi premenami, ktoré sa postupne šíria po celom svete..., takže už teraz možno hovoriť o skutočnej spoločenskej a kultúrnej premene, ktorá sa odráža aj na náboženskom živote“¹.

Ako príklad sa môžu uviesť dve skutočnosti, ktoré sa odrážajú v živote viery a bližšie zaujímajú katechézu:

- a) V minulosti bola kultúrna tradícia podávaniu viery priaznivejšia ako dnes. V našej dobe sa táto tradícia značne zmenila, takže čím ďalej, tým menej sa možno opierať o jej kontinuitu. Preto na podávanie viery novým generáciám je potrebná obnovená evanjelizácia.
- b) Treba mať na zreteli, že kresťanská viera sa musí rozvíjať a nájsť nové formy vyjadrovania, aby sa mohla zakoreniť do nových kultúr, ktoré po sebe nasledujú. Hoci aspirácie a hlboké túžby, vlastné človeku a jeho ľudským danostiam, sú v podstate tie isté, predsa si dnešní ľudia kladú nové otázky o zmysle a dôležitosti života.

Veriaci našich čias nie sú celkom takí istí, akí boli včerajší veriaci. Z toho vzniká potreba zistiť kontinuitu viery, no súčasne predložiť posolstvo spásy novým spôsobom.

Dnes treba brať do úvahy aj veľké rozšírenie spoločenských komunikačných prostriedkov. Ich účinnosť presahuje hranice štátov, takže sa jednotlivci stávajú akoby občanmi celého ľudského spoločenstva².

Tieto prostriedky veľmi silno zasahujú do života veriacich jednak tým, čo vyučujú, jednak mentalitou a spôsobmi správania sa, ktoré u nich favorizujú.

Preto je veľmi potrebné venovať im dôkladnú a náležitú pozornosť.

Dnešný pluralizmus

3. „To všetko má za následok zo dňa na deň väčšie zmeny v tradičných miestnych spoločenstvách – ako sú patriarchálne rodiny, klany, kmene a dediny – v rozličných zoskupeniach a v spoločenských vzťahoch“³.

V starodávnej kresťanskej spoločnosti sa náboženstvo pokladalo za hlavný princíp jednoty národov. Dnes sa mnoho zmenilo: súdržnosť národov, ktorá vznikla z nastolenia demokracie, napomáha svornosť rozličných duchovných rodín, „pluralizmus“ sa už nepokladá za zlo, proti ktorému treba bojovať, ale za skutočnosť hodnú povšimnutia. Každý môže urobiť svoje rozhodnutia bez toho, že by sa stal alebo bol pokladaný za prvok cudzi spoločnosti.

Preto tí, čo sa venujú službe slova, nesmú nikdy zabudnúť, že viera je slobodná odpoveď človeka na milosť Boha, ktorý sa zjavuje. A nech ešte viac ako v minulosti predkladajú Kristovu blahozvesť

v jej obdivuhodnej podobe jednak tajomného kľúča, ktorý vysvetľuje ľudské postavenie, a jednak nezaslúženého Božieho daru, ktorý dostávame z jeho milosti, keď vyznávame svoju nedostatočnosť⁴.

Dynamizmus našej doby

4. Budovanie ľudskej spoločnosti, pokrok a postupné splňanie ľudských plánov mobilizujú energie ľudí našich čias⁵. Viera sa nesmie odcudziť tomuto ľudskému pokroku, ktorý, pravda, môže byť spojený so závažnými úchylkami. Preto evanjeliové posolstvo musí vysloviť svoj úsudok o tomto stave vecí a ukázať ľuďom zmysel týchto udalostí.

Služba slova – prostredníctvom čoraz dôkladnejšieho objavovania ľudského a božského povolania človeka – musí evanjeliu umožniť rozširovať svoj kvas pravej slobody a pokroku⁶, vzbudzovať túžbu po povznesení ľudskej osoby a po boji proti takému spôsobu konania a myslenia, ktorý sa kloní k fatalizmu.

Tieto smernice iba poukazujú na to, ako má dnes služba slova zmerať svoju činnosť na súčasný svet: „... od Cirkvi sa teraz vyžaduje, aby vliala do žíl ľudskej spoločnosti večnú životnú a božskú silu evanjelia“⁷.

Situácia týkajúca sa náboženského cítenia

5. Vedecká, technická, priemyselná a mestská civilizácia nezriedka odvracia záujem človeka od toho, čo je božské, a čo prekáža vnútornému záujmu o náboženský život. Mnohí pokladajú boha za menej prítomného, menej potrebného a menej schopného, keď je o vysvetlenie osobného a spoločenského života. Z toho ľahko vzniká náboženská kríza⁸.

Kresťanská viera prežíva túto krízu vo svojich príslušníkoch takisto ako iné náboženské vyznania. Voči sekularizovanej a odsakralizovanej kultúre musí viera nástojeivo zdôrazňovať svoju osobitosť.

Je úlohou služby slova objavovať, oslobodzovať od dvojznačnosti a rozvíjať autentické hodnoty duchovného dedičstva tých ľudských kultúr, v ktorých ešte pretrváva živé a činorodé náboženské cítenie a preniká celú existenciu ľudského života.

V minulosti sa bludné mienky a omyly v oblasti viery a kresťanského spôsobu života zväčša týkali iba malého počtu osôb a obmedzovali sa viac ako dnes na intelektuálne vrstvy. Teraz však ľudský pokrok a spoločenské komunikačné prostriedky spôsobujú, že tieto mienky kolujú rýchlejšie a zo dňa na deň väčšmi ovplyvňujú veriacich, najmä mladých, ktorí podliehajú vážnym krízam a často sú pobádaní prijať spôsoby vmyslenia a konania protiviacie sa náboženstvu. Táto situácia si zrejme vyžaduje vhodné pastoračné opatrenia.

Súčasná situácia v Cirkvi

Nasledujúce danosti, ktoré charakterizujú náboženskú situáciu vo svete, sa silno odrážajú v živote cirkvi.

„Tradičná“ viera

6. Kresťanská viera je vystavená veľkým nebezpečenstvám u mnohých veriacich, najmä tam, kde bolo náboženstvo pokladané takmer za výsadu niektorých spoločenských a vrstiev, alebo kde sa príliš spoliehalo na starodávne zvyklosti a na jednoliatosť náboženského vyznania.

Celé masy ľudí sa uberajú cestou vedúcou k náboženskej ľahostajnosti, alebo sa vystavujú nebezpečenstvu uchovať si takú vieru, ktorej chýba potrebný dynamizmus a účinný vplyv na život. Skôr, ako zachovať iba náboženské zvyky, dnes treba riešiť problém novej evanjelizácie nás ľudí, ich osobného obrátenia, ich hlbšej a zrelšej výchovy vo viere.

To však neznačí, že by sa malo zanedbávať ľudové náboženské cítenie, alebo že by sa mala podceňovať pravá viera, zachovaná v prostrediach preniknutých kresťanskou kultúrou. Náboženské cítenie stále žije v mnohých oblastiach Cirkvi aj napriek procesu sekularizácie. Toto náboženské cítenie neslobodno zanedbať, pretože ho úprimne prejavuje a opravdivo žije veľký počet ľudí. Ba ľudové náboženské cítenie je príležitosťou a východiskom na ohlasovanie viery. Treba ho iba očistiť a oceniť jeho pozitívne prvky tak, aby sa nikto neuspokojil s takými pastoračnými formami, ktoré sú neprimerané, nevhodné a azda spôsobujú opačný účinok.

Náboženská ľahostajnosť a ateizmus

7. Mnohí pokrstení sa natoľko vzdialili od náboženstva, že vyznávajú určitý druh náboženského indiferentizmu alebo až ateizmu. „Mnohí naši súčasníci vôbec nechápu, alebo výslovne odmietajú toto dôverné životné spojenie s Bohom, takže ateizmus treba zaradiť medzi najväznejšie javy našej doby a načím ho podrobiť dôkladnému rozboru“⁹.

Druhý vatikánsky koncil pozorne uvažoval o tomto jave¹⁰ a výslovne sa zaoberal protilekmi: „Liek proti ateizmu treba očakávať od vhodne predkladaného učenia Cirkvi, ako aj od bezúhonnosti života Cirkvi a jej členov. Lebo Cirkev má sprítomňovať a takrečeno urobiť viditeľným Boha Otca a jeho vteleného syna tým, že sa pod vedením Ducha Svätého neprestajne obnovuje a očisťuje. To sa dosiahne najmä svedectvom živej a zrelej viery, to jest viery pripravenej zreteľne vidieť ťažkosti a schopnej prekonávať ich“¹¹.

Sú aj prípady, v ktorých kresťanská viera je akoby znečistená istým druhom novopohanstva, aj keď sa zachováva istý zmysel pre náboženstvo a určitá viera v najvyššiu Bytosť. Náboženské zmýšľanie sa môže vyhnúť vplyvu Božieho slova a sviatostnému životu a nájsť svoj pokrm v poverčivých a magických praktikách, morálny život môže ustúpiť predkresťanskej etike. Niekedy sa môže stať, že sa do kresťanskej religiozity zavedú prvky prírodných alebo animistických kultov a vešteckých praktík s nebezpečenstvom, že v niektorých prostrediach sa upadne do synkretistických foriem. Stáva sa aj to, že sa šíria náboženské sekty, ktoré miešajú kresťanské tajomstvá s prvkami starodávnych mýtických nazeraní.

V týchto prípadoch sa v najvyššej miere vyžaduje, aby sa služba slova najmä evanjelizácia a katechéza, obnovovali podľa smerníc koncilového dekrétu *Ad Gentes divinitus*, č. 13, 14, 21, 22.

Viera a rozličné kultúry

8. Sú aj takí kresťania, najmä s vyššou kultúrnou formáciou, ktorí pociťujú určité ťažkosti voči tým formuláciám viery, ktoré pokladajú za príliš naviazané na starodávne a prekonané formuly alebo za príliš späté so západnou kultúrou. Hľadajú novú náboženskú reč, primeranejšiu modernému životu, ktorá by viere umožnila rozšíriť svoje svetlo na skutočnosti sužujúce ľuď dneška a dovolila evanjeliu „vteliť sa“ do rozličných kultúr. Bezpochyby je povinnosťou Cirkvi venovať tejto požiadavke ľudí čo najväčšiu pozornosť.

Čo dekrét *Ad Gentes divinitus* hovorí o mladých cirkvách, platí aj pre všetkých pracovníkov v službe slova: „Osvojujú si z obyčají, tradícií, múdrostí, učenia, vied a umení svojich národov všetko, čo môže prispieť k zvelebeniu Stvoriteľa, k objasneniu milosti Spasiteľa a k náležitému usporiadaniu kresťanského života“¹².

A tak „služba slova, keď obnoveným spôsobom podáva evanjeliové poslanstvo, má za úlohu zjaviť jednotu Božieho plánu. Bez toho, žeby vyvolávala zmätky a upadla do prostoduchých stotožňovaní, musí poukazovať na hlbokú jednotu, ktorá jestvuje medzi spásonosným Božím plánom, uskutočneným v Kristovi a ľudskými aspiráciami, medzi dejinami spásy a dejinami ľudstva, medzi Cirkvou–božím ľudom a ľudskými spoločenstvami, medzi nadprirodzenými darmi a charizmami a ľudskými hodnotami“¹³.

Dielo obnovy

9. V tejto hlboko zmenenej situácii by si niekto mohol myslieť, že sa zmenší apoštolské oduševnenie, ktoré sa Cirkev usiluje podnecovať. Treba uznať, že nemožno obžalovať horlivosť pastierov a kresťanov, ktorá je naozaj veľká. Zdá sa, že prekážky účinnejšieho pôsobenia pochádzajú alebo z nedostatku primeranej prípravy na nové a náročné úlohy, ktoré sa ukladajú službe slova, alebo z ešte nedokonalého uvažovania, vyjadreného niekedy teóriami, ktoré nielenže nepodporujú evanjeliovú iniciatívu, ale od nej odrádzajú.

Preto Druhý vatikánsky koncil opätovne vyzval na obnovu služby slova. No zdá sa, že túto obnovu dnes vystavujú nebezpečenstvu:

– **Tí, čo nevidia celú hĺbku žiadanej obnovy**, akoby šlo iba o odstránenie náboženskej nevedomosti.

Podľa nich by bolo dostačujúcim prostriedkom kvantitatívne posilnenie katechetického

vyučovania. Je zrejme, že takýto prostriedok vôbec nie je primeraný skutočnosti. Čo treba obnoviť, je sama katechetická reč. A ide o obnovu, ktorá sa vzťahuje nielen na katechézu detí, ale aj na trvalú výchovu dospelých k viere.

– Tí, u ktorých sa prejavuje sklon zredukovať hlásanie evanjelia jedine na jeho dôsledky v časnej existencii ľudí.

Evanjelium a jeho zákon lásky bezpochyby vyžadujú, aby veriaci zo všetkých síl spolupracovali – tým, že zaangažujú v činnostiach v časnom poriadku – na stále účinnejšom presadzovaní spravodlivosti a bratstva medzi ľuďmi. To však nestačí na náležité vydávanie svedectva o Ježišovi Kristovi, Božom Synovi a našom Spasiteľovi. Veď jeho tajomstvo, ktoré zjavuje nevýslovnú božiu lásku¹⁴, sa musí výslovne a v úplnosti ohlasovať tým, ktorých treba evanjelizovať, a oni ho majú prijať.

Učenie konštitúcie *Gaudium et spes* a vyhlásenia *Dignitatis humanae* nepripúšťajú nijaký „minimizmus“, keď ide o priamu službu viere prostredníctvom slova. Obidva dokumenty prejavujú starostlivosť o to, aby sa našli prostriedky na odstránenie vyššie opísanej situácie. V každom prípade obnovu služby slova najmä v katechéze nemožno izolovať od všeobecnej obnovy pastorácie.

Na dosiahnutie dobrých výsledkov treba splniť vážne a rozhodné úlohy: napomáhať vývin tradičných foriem služby slova a vynachádzať nové, evanjelizovať a katechizovať tých, čo sú na nízkej kultúrnej úrovni, vyjsť v ústrety „inteligencii“ a uspokojiť jej požiadavky, zlepšiť tradičné formy kresťanskej prítomnosti a vynájsť iné, účinnejšie, používať všetky súčasné prostriedky a sily Cirkvi a súčasne sa zriecť tých foriem, ktoré by sa ukázali ako menej zodpovedajúce evanjeliu.

Pri plnení tejto úlohy sa Cirkev spolieha na všetkých členov Božieho ľudu. Biskupi, kňazi, rehoľníci, rehoľníčky, laici – každý podľa svojej zodpovednosti je povinný rozvíjať svoje poslanie. Nech si pritom dobre všimajú situáciu vo svete, ktorá tak hlboko ovplyvňuje život viery.

Aby katechetická obnova mohla účinne pomáhať týmto evanjeliovým robotníkom, musí využiť prínos posvätných vied, teológie, biblických štúdií, pastoračných úvah a ľudských vied, ako aj iných pomôcok – predovšetkým spoločenských komunikačných prostriedkov – cez ktoré sa dnes šíria myšlienky a mienky.

Časť II. SLUŽBA SLOVA

I. Služba slova a zjavenie

Zjavenie: Boží dar

10. V konštitúcii *Dei Verbum* ekumenický koncil považuje zjavenie za čin, ktorým Boh osobne vstupuje do spoločenstva s nami: „Boh sa vo svojej добрote a múdrosti rozhodol zjaviť seba samého a dať spoznať tajomstvo svojej vôle..., aby ich pozval a prijal do svojho spoločenstva“¹⁵. Teda Boh sa javí ako ten, ktorý chce komunikovať samého seba a uskutočniť tak plán vnuknutý láskou.

Tento dar Božej lásky má byť východiskom katechézy. Viera je prijatím tohto božského daru a zároveň ovocím, ktoré v nás tento dar prináša. Táto charakteristická vlastnosť, pre ktorú treba pokladať vieru za dar, preniká celý obsah služby slova.

Zjavenie: udalosti a slová

11. Boh chce dať ľuďom poznať svoj plán, a preto pôsobí cez udalosti dejín spásy a prostredníctvom inšpirovaných slov, ktoré tieto udalosti sprevádzajú a objasňujú: „Tento plán zjavenia (revelations oeconomia) sa uskutočňuje udalosťami a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia, takže Božia činnosť v dejinách spásy odhaľuje a potvrdzuje, učenie a skutočnosti vyjadrené slovami a slová zasa ohlasujú skutky a objasňujú v nich skryté tajomstvo“¹⁶.

Zjavenie je teda súhrn udalostí a slov, ktoré sa navzájom objasňujú. Služba slova ich má tak ohlasovať, aby objasnila a komunikovala hlboké tajomstvá, ktoré obsahujú. Takto služba slova nielen pripomína zázračné diela, ktoré Boh vykonal v minulosti a ktoré v Kristovi dosiahli svoje splnenie,

ale aj interpretuje vo svetle tohto zjavenia ľudský život našej doby, znamenia časov a skutočnosti tohto sveta, lebo v nich sa uskutočňuje Boží plán na spásu človeka.

Ježiš Kristus, prostredník a plnosť celého zjavenia

12. „Hĺbka pravdy... týmto zjavením... nám žiari v Kristovi, ktorý je prostredníkom a zároveň plnosťou celého zjavenia“¹⁷.

Kristus nie je iba najväčší prorok, ktorý svojim učením doplnil, čo Boh predtým povedal a uskutočnil. On je večný Boží Syn, ktorý sa stal človekom, a teda je poslednou udalosťou, ku ktorej smerujú všetky udalosti dejín a spásy a napĺňa a zjavuje najvyššie Božie úmysly. „On... napĺňa a završuje zjavenie“¹⁸.

Služba slova musí postaviť do jasného svetla tento obdivuhodný charakter poriadku zjavenia. Boží Syn sa včleňuje do dejín ľudí, prijíma ľudský život a smrť a definitívne realizuje v týchto dejinách svoj plán zmluvy.

Podobne ako evanjelista Lukáš aj služba slova má ako prvú úlohu pripomínať veriacim udalosť, ktorou je Ježiš, poukazovať na jej význam a vždy hlbšie vnikáť do tohto jediného nezvratného faktu: „Už mnohí sa pokúsili zaradom vyrozprávať udalosti, ktoré sa u nás stali... Preto som sa aj ja rozhodol, že to po dôkladnom preskúmaní všetkého od počiatku verne rad–radom opišem“¹⁹.

Služba slova sa musí opierať o Bohom vnuknuté rozprávanie, ktoré nám o vykupiteľskom vtelení podal sám Ježiš, prví učeníci a najmä apoštoli, svedkovia udalostí. „Nikomu neunikne, že v celom Písme... právom vynikajú evanjeliá, pretože sú hlavným svedectvom o živote a učení vteleného Slova, nášho Spasiteľa“²⁰.

Treba si tiež pripomenúť, že Ježiš, Mesiáš a Pán je stále prítomný vo svojej Cirkvi skrze svojho Ducha²¹. Služba slova ho preto musí predstavovať nielen ako predmet štúdia, ale aj ako toho, ktorý otvára srdcia poslucháčov, aby prijali a pochopili posolstvo, ktoré prichádza od boha²².

Služba slova alebo hlásanie božieho slova: úkon živej tradície

13. „A v tom, čo apoštoli odovzdali, je všetko čo Boží ľud potrebuje, aby mohol sväto žiť a rásť vo viere. Takto Cirkev svojim učením, životom a kultom udržuje a všetkým pokoleniam odovzdáva samu seba a všetko, čo verí“²³.

Táto tradícia je viazaná na výpovede, no je širšia a hlbšia ako tieto výpovede. Je to živá tradícia, pretože boh v nej pokračuje v dialógu: „Takto sa Boh, ktorý kedysi prehovoril, neustále zhovára s Nevestou svojho milovaného Syna a Duch Svätý, skrze ktorého v Cirkvi a jej prostredníctvom vo svete zaznieva živý hlas evanjelia, vovádza veriacich do plnej pravdy“²⁴.

Služba slova sa teda môže pokladať akoby za hlásateľku tejto živej tradície v rámci celej tradície. „Toto apoštolské podanie sa v Cirkvi s pomocou Ducha Svätého zveľaďuje: prehlbuje sa totiž poznanie podávaných udalostí a rečí rozjímaním a štúdiom veriacich, ktorí o nich premýšľajú vo svojom srdci²⁵, dôverným poznaním duchovných skutočností zo skúseností a kazateľskou činnosťou tých, ktorí s biskupským nástupníctvom dostali hodnovernú charizmu pravdy“²⁶.

Na jednej strane treba jasne odlišovať božie zjavenie, ktoré je predmetom katolíckej viery a ktoré sa uzavrelo s apoštolskou dobou, od milosti Ducha Svätého, bez ktorého inšpirácie a osvietenia nikto nemôže veriť. Na druhej strane boh – ktorý kedysi hovoril ľuďom, a tak zjavil seba samého spásanosnými udalosťami a posolstvom prorokov, Ježiša Krista a apoštolov – aj dnes vedie tajomným spôsobom Cirkev, svoju Nevestu a hovorí s ňou skrze ducha svätého v posvätej tradícii svetlom viery a zmyslom pre vieru, aby boží ľud pod vedením Učiteľského úradu nadobúdal vždy hlbšie poznanie zjavenia.

Úlohou pastierov Cirkvi nie je len ohlasovať a bezprostredne vysvetľovať Božiemu ľudu poklad viery, ktorý im je zverený, ale aj autenticky posúdiť jeho vyjadrenia a vysvetlenia, ktoré žiadajú a predkladajú veriaci, aby sa tak vytváral „jedinečný súlad medzi biskupmi a veriacimi v zachovávaní, praktizovaní a vyznávaní prijatej viery“²⁷.

Z toho vyplýva, že služba slova má predstavovať Božie zjavenie, jednak ako ho predkladá Učiteľský úrad a jednak ako ho vyjadruje živé povedomie a viera Božieho ľudu pod bedlivým

dozeraním Učiteľského úradu. Takto sluha slova nie je čírym a jednoduchým opakovaním starodávneho učenia, ale je jeho vernou reprodukciou, prispôbenou novým problémom a vždy hlbšie chápanou.

Sväté písmo

14. Božie zjavenie bolo osobitným vnuknutím Ducha Svätého vyjadrené aj písomne, čiže v posvätných knihách Starého a Nového zákona, ktoré obsahujú a predkladajú pravdu zjavenú Bohom²⁸.

Cirkev, strážkyňa a vysvetľovateľka Svätého písma, sa dáva ním poučat' tým, že vytrvalo medituje a vždy viac prehľbuje jeho učenie. Služba slova, verná tradícii, nachádza vo Svätom písme pokrm a normu²⁹. „Veď v posvätných knihách ide s veľkou láskavosťou v ústrety svojim deťom Otec, ktorý je na nebesiach a rozpráva sa s nimi“³⁰.

No na druhej strane Cirkev, keď čerpá zo Svätého písma normu svojho myslenia, má aj moc interpretovať ho v sile Ducha Svätého, ktorý ju oživuje: „s jej pomocou plnšie chápe samy sväté Spisy a neprestajne ich uvádza do života“³¹.

Teda služba slova má východisko vo Svätom písme a v kázanií apoštolov, tak ako ich Cirkev chápe, vysvetľuje a aplikuje na konkrétne situácie.

Viera: odpoveď na Božie slovo

15. Človek vierou prijíma zjavenie a jej prostredníctvom má vedome účasť na Božom dare.

Bohu, ktorý sa zjavuje, treba odpovedať poslušnosťou viery, ktorou sa človek slobodne rozhoduje za „evanjelium Božej milosti“³² s plným súhlasom rozumu a vôle. Človek, vedený vierou, darom Ducha dospeje ku kontemplácii a k oblažujúcemu skusovaniu boha lásky, ktorý v Kristovi zjavil bohatstvá svojej slávy³³. Ba viac, živá viera je v nás počiatkom večného života, v ktorom sa budú môcť konečne poznať odhalené Božie hlbiny³⁴. Viera, ktorá pozná boží plán spásy, nás vedie k rozpoznávaniu božej vôle voči nám na tomto svete a k spolupráci s jeho milosťou. „Viera totiž stavia všetko do nového svetla a vyjadruje Boží úmysel o celkovom povolanií človeka, a tak privádza myseľ k plne ľudským riešeniam“³⁵.

Úloha služby slova

16. Skrátka, služobník slova si musí naplno uvedomiť úlohu, ktorá mu je zverená: vzbudzovať živú vieru, ktorá obracia myseľ k Bohu, pobáda k súhlasu s jeho činnosťou, privádza k živému poznaniu obsahu tradície, odhaľuje a objasňuje pravý význam sveta a ľudskej existencie.

Služba slova je ohlasovaním posolstva spásy: prináša ľuďom evanjelium. Ohlasované a vyučované tajomstvo hlboko pôsobí na tú vôľu žiť, na tú hlbokú túžbu po plnosti, na to živé očakávanie budúcej blaženosti, ktoré Boh vložil do srdca každého človeka a ktoré svojou milosťou pozdvihol do nadprirodzeného poriadku.

Pravdy viery zahrňujú v sebe lásku k Bohu, ktorý všetko stvoril pre Krista a v Kristovi nás vzkriesil. Rozličné aspekty kresťanského tajomstva treba tak predkladať, aby ústredná udalosť – Ježiš, najväčší boží dar ľuďom – bola na prvom mieste a aby sa ostatné pravdy katolíckeho učenia okolo nej usporiadali a z pedagogického hľadiska hierarchicky odstupňovali³⁶.

II. Katechéza v pastoračnom poslaní Cirkvi

(Význam, cieľ, účinnosť)

Služba slova v Cirkvi

17. Služba slova má rozličné formy primerané podmienkam, v ktorých sa vykonáva, a cieľu, ktorý chce dosiahnuť. Medzi týmito formami je aj katechéza.

Jestvuje predovšetkým forma, zvaná evanjelizácia alebo misionárske ohlasovanie, ktoré si predkladá za cieľ vzbudiť ten prvý úkon viery³⁷, ktorým ľudia prijímajú Božie slovo.

Nasleduje katechéza, ktorej cieľom je, aby sa pomocou vhodnej náuky viera u ľudí stala živou, rozvinutou a čínorodou.

Jestvuje aj liturgická forma v rámci liturgického slávenia, najmä eucharistického.

A napokon je teologická forma, čiže systematická rozprava o pravdách viery a ich vedecký výskum.

Pre náš účel je dôležité rozlišovať tieto formy, lebo každá z nich sleduje vlastné zákony. No v konkrétnej praxi pastoračnej služby sú medzi sebou úzko spojené. Z toho vyplýva, že všetko, čo sa doteraz všeobecne povedalo o služba slova, platí aj pre katechézu.

Katechéza a evanjelizácia

18. Katechéza sama osobe predpokladá celkové priľnutie ku Kristovmu evanjeliu, ktoré predkladá Cirkev. No Cirkev sa často obracia aj na tých, ktorí síce patria do Cirkvi, ale v skutočnosti ešte opravdivo a osobne neprilnuli k zjavenému posolstvu.

To znamená, že evanjelizácia môže podľa okolností predchádzať alebo sprevádzať úlohu katechézy vo vlastnom zmysle slova. V každom prípade si však treba pripomenúť, že obrátenie je konštantnou dimenziou dynamizmu viery a že teda každá katechéza musí mať aj evanjelizačnú funkciu.

Formy katechézy

19. katechetická činnosť má rôzne formy podľa rozličných situácií a mnohorakých potrieb. V krajinách so starodávnou kresťanskou tradíciou katechéza často spočíva v náboženskom vyučovaní detí a dospelujúcej mládeže (adolescentov) v škole alebo mimo školy. V týchto krajinách jestvujú rozličné podujatia pre katechézu dospelých alebo katechumenálne iniciatívy pre tých, čo sa pripravujú na prijatie krstu, alebo pre pokrstených, ktorí neboli náležite uvedení do kresťanskej viery. Veľmi často skutočná situácia veľkých más veriacich vyžaduje určitú evanjelizáciu pokrstených, ktorá predchádza katechézu.

V mladých cirkvách je osobitne dôležité dielo evanjelizácie vo vlastnom zmysle slova. Tomu zodpovedá klasická forma katechumenátu pre tých, čo sú uvádzaní do viery, aby sa pripravili na prijatie krstu. Skrátka, katechetická činnosť môže mať veľmi pestré formy a štruktúry: systematické a príležitostné, individuálne a komunitárne, organizované a spontánne.

20. Duchovní pastieri nech majú stále na zreteli svoju povinnosť zaistiť a napomáhať pre každú vekovú skupinu a pre každú dejinnú situáciu takú službu Božieho slova, ktorá osvecuje kresťanskú existenciu, aby každý, či už jednotlivý veriaci alebo celé spoločenstvo, boli oslovení v duchovnej situácii, v ktorej sa konkrétne nachádzajú.

Nech tiež pamätajú, že katechézu dospelých – keďže sa vzťahuje na osoby schopné plne zodpovedného súhlasu a záväzku – treba pokladať za hlavnú formu katechézy, ktorej sú podriadené všetky ostatné, aj keď sú preto nie menej potrebné. Nech sa tiež horlivo starajú – z poslušnosti voči normám Druhého vatikánskeho koncilu – aby sa „obnovil a lepšie prispôbil našim časom katechumenát pre dospelých“.

Úlohy katechézy

21. V okruhu pastoračnej činnosti je katechéza cirkevná činnosť, ktorá privádza spoločenstvá a jednotlivých kresťanov k dospelosti vo viere. Kresťanské spoločenstvá prehlbujú pomocou katechézy živé poznanie Boha a jeho plánu spásy, ktorého stredom je Kristus, Božie Slovo, ktoré sa stalo človekom. Okrem toho sa budujú úsilím o to, aby sa ich viera stala zrelou a osvietenou a aby na nej urobili účastnými ľudí, ktorí ju túžia dosiahnuť.

Pre každého človeka otvoreného hlásaniu evanjelia je katechéza osobitne vhodným prostriedkom, aby vo svojom živote spoznal Boží plán, aby hľadal posledný zmysel života a dejín, a tak postavil osobný a spoločenský život do svetla a do rámca požiadaviek Božieho kráľovstva, a aby poznal tajomstvo Cirkvi ako spoločenstva tých, čo veria evanjelium.

Všetky tieto aspekty určujú špecifické úlohy katechézy.

Katechéza a milosť viery

22. Viera je Boží dar, ktorý spôsobuje obrátenie človeka. „Aby táto viera bola možná, musí ju predchádzať a sprevádzať svojou pomocou Božia milosť a je potrebná vnútorná pomoc Ducha Svätého, ktorý by pohol srdce a obrátil ho k Bohu, otvoril oči mysle a dal všetkým pocítiť radosť zo súhlasu s pravdou a z viery v pravdu“³⁸.

Kresťanské spoločenstvo zrelé vo viere žije v nábožnom počúvaní Božieho slova, je v neprestajnom postoji obrátenia a obnovy a pozorne počúva, čo Duch hovorí Cirkvi.

Je úlohou katechézy (prostredníctvom slova, sprevádzaného svedectvom života a modlitbou) disponovať ľuďmi, aby prijali pôsobenie Ducha Svätého a dôslednejšie sa obrátili.

Katechéza a záväzky viery

23. Človek zrelý vo viere bezvýhradne prijíma pozvanie k spoločenstvu s Bohom a s bratmi, obsiahnuté v evanjeliomvom poslanstve, a žije záväzky, ktoré toto pozvanie v sebe zahŕňa.

Katechéza má teda za úlohu pomáhať ľuďom skutočne sa zapojiť do tohto spoločenstva s Bohom a predstaviť kresťanské poslanstvo takým spôsobom, aby bolo zrejmé, že sa ním zabezpečí najvyššia hodnota ľudského života. Toto všetko predpokladá, že katechéza bude mať na zreteli autentické túžby ľudí, ako aj pokrok a plné uplatnenie hodnôt, ktoré sú v nich zahrnuté.

Spoločenstvo s Bohom a spojenie s ním nevyhnutne vyžadujú plnenie ľudských úloh a povinnosť solidarity, pretože všetky tieto veci zodpovedajú vôli Boha Spasiteľa³⁹.

Katechéza musí preto podnecovať a osvecovať rozvoj božskej lásky v jednotlivých veriacich a v cirkevných spoločenstvách, ako aj prejavy tejto čnosti či už v osobných alebo kolektívnych záväzkoch.

Katechéza a poznanie viery

24. Človek zrelý vo viere pozná tajomstvo spásy zjavené v Kristovi, ako aj znamenia a Božie diela, ktoré svedčia o uskutočňovaní tohto tajomstva v priebehu celých ľudských dejín. Katechéza sa preto nemôže obmedziť jednoducho na vzbudenie náboženského zážitku, aj keď je autentický, ale musí postupne prevádzať k pochopeniu celej pravdy Božieho plánu tým, že zasväcuje kresťanov do čítania posvätných kníh a do poznania tradície.

Katechéza a život v duchu liturgickej modlitby

25. „Každá liturgická služba ako dielo Krista kňaza a jeho Tela, t.j. Cirkvi, je mimoriadnym posvätným úkonom, ktorému sa čo do účinnosti nevyrovná tým istým titulom a v tom istom stupni nijaká iná cirkevná činnosť“⁴⁰. Čím je kresťanské spoločenstvo zrelšie vo viere, tým intenzívnejšie žije svoj kult v duchu a pravde⁴¹ v liturgických sláveniach, v slávení Eucharistie.

Preto katechéza musí byť v službách uvedomelej a autentickej účasti na liturgii Cirkvi, nielen vysvetľovaním významu obradov, ale aj vychovávaním veriacich k modlitbe, k vďakyvdaniu, k pokániu, k dôvernej prosbe, ku komunitárnemu zmyslu a k symbolickej reči. To všetko sú veci potrebné pre opravdivý liturgický život.

„Duchovný život nespočíva jedine v účasti na liturgii: Kresťan je síce povoláný k spoločnej modlitbe, lenže popritom musí vojsť do svojej komôrky, aby sa modlil k Otcovi v skrytosti, ba – ako učí Apoštol – má sa neprestajne modliť“.

Katechéza má teda vychovávať veriacich aj k rozjímaniu o Božom slove a k osobnej modlitbe.

Katechéza – kresťanské svetlo pre ľudský život

26. Človek zrelý vo viere vie v každej okolnosti a pri každom stretnutí s inými spoznať výzvu Boha, ktorý ho povoláva uskutočňovať svoj spásonosný plán.

Katechéza má teda za úlohu objasniť tento záväzok zasväcovaním do kresťanskej interpretácie ľudských udalostí, najmä znamení doby, aby veriaci „mohli hodnotiť a vysvetľovať v úplne kresťanskom zmysle“⁴².

Katechéza a jednota kresťanov

27. Každé kresťanské spoločenstvo sa má zúčastniť – v situácii, v ktorej sa nachádza – dialógu a na iných iniciatívach, ktoré slúžia na zjednotenie kresťanov⁴³.

Katechéza má preto spolupracovať v tejto oblasti tým, že jasne vyloží celé učenie Katolíckej cirkvi, že bude napomáhať náležité poznanie iných vyznaní tak v zhodných, ako aj v nezhodných bodoch s katolíckou vierou, že sa bude vyhýbať výrazom alebo výkladom ktoré „by mohli uviesť do omylu oddelených bratov alebo kohokoľvek iného, čo sa týka skutočného učenia Cirkvi“⁴⁴, a bude osobitne rešpektovať stupnicu alebo hierarchiu právd katolíckeho učenia. Argumenty v prospech katolíckeho učenia nech sa predkladajú s láskou, ale s náležitou dôslednosťou.

Katechéza a poslanie Cirkvi vo svete

28. „Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou čiže znakom a prostriedkom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia“⁴⁵. Takou sa ukazuje v miere, v akej jednotlivé spoločenstvá dozrievajú vo viere.

Katechéza má týmto spoločenstvám pomáhať šíriť svetlo evanjelia a viesť – v náležitej úcte voči správne chápanej náboženskej slobode⁴⁶ – zodpovedný a konštruktívny dialóg s nekresťanmi a nekresťanskými kultúrami.

Katechéza a eschatologická nádej

29. Človek zrelý vo viere zameriava svoje myšlienky a túžby na završenie Kráľovstva vo večnom živote.

Preto je úlohou katechézy usmerňovať ľudí predovšetkým k nádeji na budúce dobrá nebeského Jeruzalema a súčasne ich pozývať, aby sa angažovali so všetkými ľuďmi na budovaní lepšej spoločnosti⁴⁷.

Katechéza a pokrok v živote viery

30. Jediná viera sa v jednotlivých veriacich nachádza vo väčšom alebo menšom stupni intenzity podľa milosti, ktorú každý dostal od Duch Svätého a o ktorú má vždy prosieť v modlitbe a podľa odpovede každého na túto milosť. Okrem toho život viery sa prejavuje rozlične počas rozvoja života každého človeka, ako postupne dozrieva a berie na seba zodpovednosti v živote. A tak život viery pripúšťa rozličné stupne, jednak v celkovom prijatí Božieho slova, jednak v jeho rozvíjaní sa a aplikovaní na rozličné životné záväzky podľa zrelosti každého a podľa individuálnych rozdielností⁴⁸. Inými slovami toto prijatie Božieho slova a jeho rozvíjanie sa a uplatnenie v ľudskom živote sú rozdielne v útľom veku, v detskom veku, vo veku dospievania, vo veku mladosti a v dospelom veku. Úlohou katechézy je napomáhať zrod a rozvoj tohto života viery v priebehu celého ľudského života až po úplné rozvinutie sa zjavenej pravdy a jej včlenenie do ľudského života.

Bohatstvo katechetickej činnosti

31. Katechéza sa obracia na spoločenstvo a pritom nezanedbáva jednotlivých veriacich. Je spätá s ostatnými pastoračnými úlohami Cirkvi a pritom nestráca svoju špecifickosť. Vykonáva súčasne úlohu iniciácie, výchovy a vyučovania.

Je dôležité, aby katechéza rešpektovala toto bohatstvo činností tak, aby nijaký aspekt nebol izolovaný na škodu ostatných.

Účinnosť Božieho slova v katechéze

32. Aj pre katechézu platí výrok Svätého písma: „Božie slovo je živé a účinné“⁴⁹.

V katechéze sa Božie slovo transformuje do ľudského slova. Aby bolo Božie slovo účinné a vzbudilo v človekovi vnútorné postoje, ktoré by od neho zahnali ľahostajnosť alebo pochybnosti a pobádali by ho k rozhodnutiu pre vieru, je potrebné, aby katechéza Božie slovo verne vyjadrila a vhodne predložila. Okrem toho je pre jej účinnosť veľmi dôležité, aby ju sprevádzalo svedectvo života katechéty a cirkevného spoločenstva⁵⁰.

Z toho vyplýva, že katechéza musí Božie slovo, ktoré Cirkev predkladá, pretlmočiť do reči ľudí, na ktorých sa obracia. Keď sa Boh zjavil ľuďom, zveril svoje slovo ľudským slovám a vyjadril ho rečou určitej kultúry. Cirkev, ktorej Kristus zveril poklad zjavenia, je povinná až do konca vekov živo ho podávať, vysvetľovať a interpretovať národom všetkých kultúr a ľuďom každého postavenia.

Božia pedagogika v zjavení a pedagogika Cirkvi pri katechizácii

33. V dejinách zjavenia Boh pôsobil podľa určitej pedagogickej metodológie tak, že zjavoval svoj plán spásy prorockým spôsobom a predobrazmi v Starej zmluve, a tak pripravil príchod svojho Syna, ktorý ustanovil a priviedol a priviedol k dokonalosti Novú zmluvu⁵¹.

Teraz, keď je už zjavenie zavŕšené, Cirkev musí odovzdávať poslucháčom katechézy celé tajomstvo našej spásy v Kristovi. Keďže však pamätá na božskú pedagogiku, aj ona koná podobne, ale tak, aby splnila požiadavky svojho ohlasovania. Stará sa totiž, aby tajomstvo spásy bolo prispôsobené schopnostiam katechizovaných a pritom nebolo sfaľšované alebo okyptené.

Na jednej strane ide v ústrety skromným schopnostiam niektorých, a preto vysvetľuje učenie ľahko a stručne a slúži si aj vhodnými zhrňajúcimi formulami, ktoré budú neskôr rozvité. Na druhej strane sa usiluje uspokojiť požiadavky tých, čo majú živšie a väčšie nadanie, a podáva im dôkladnejšie vysvetlenie.

Vernosť Bohu a ľuďom

34. Cirkev plní túto úlohu hlavne katechézou⁵². Katechéza sa usiluje vyučovať Božie slovo s úplnou vernosťou, preto čerpá pravdu z Božieho slova a verne sa pridŕža bezpečného vyjadrenia tohto slova. No jej úloha sa neobmedzuje iba na opakovanie tradičných formúl, ale vyžaduje, aby boli primerane pochopené a ak je to potrebné, aby ich obsah bol verne vyjadrený novým spôsobom, rečou prispôsobenou poslucháčom. Táto reč bude odlišná podľa veku, podľa kultúrno–spoločenských podmienok ľudí, podľa kultúr a foriem civilizácie⁵³.

Nevyhnutnosť svedectva cirkevného spoločenstva

35. Katechéza napokon vyžaduje od katechétov a od celého cirkevného spoločenstva svedectvo viery, spojené s príkladom autentického kresťanského života a s obetavosťou⁵⁴.

Ved' stretnutie človeka s Kristom sa neuskutočňuje iba prostredníctvom posvätnej služby, ale aj prostredníctvom jednotlivých veriacich a ich spoločenstiev⁵⁵, ktoré sú preto povinné vydávať svedectvo. Ak toto svedectvo chýba, pre poslucháčov je to prekážkou prijať Božie slovo.

Katechéza sa musí nevyhnutne opierať o svedectvo cirkevného spoločenstva. Ved' katechéza účinnejšie hovorí o tom, čo je v spoločenstve, a čo ono skutočne žije aj viditeľným spôsobom. Katechéta je v istom zmysle tlmočníkom Cirkvi pre tých, na ktorých sa katechéza obracia. On číta a učí čítať znaky viery, hlavným z nich je sama Cirkev⁵⁶.

Z toho vidieť, ako je potrebné, aby cirkevné spoločenstvá – podľa učenia Cirkvi a pod vedením svojich pastierov – vylúčili alebo napravili to, čo znetvoruje tvár Cirkvi a ľuďom je prekážkou pre prijatie viery⁵⁷.

Preto úlohou katechéty nie je iba priamo podávať katechézu, ale aj oživovať cirkevné spoločenstvo, aby mohlo vydávať autentické kresťanské svedectvo.

Katechetická činnosť sa teda začleňuje do celkovej pastorácie, v ktorej sú všetky zložky cirkevného života medzi sebou organicky usporiadané a pospájané⁵⁸.

Časť III. KRESŤANSKÉ POSOLSTVO

Význam a cieľ tejto časti

36. Vieru, ktorú má katechéza rozvíjať až do úplnej zrelosti⁵⁹, možno chápať z dvoch hľadísk: jednak ako totálny súhlas človeka, ktorý sa pôsobením milosti oddáva Bohu, ktorý sa zjavuje (fides qua), a jednak ako obsah zjavenia a kresťanského posolstva (fides quae). Tieto dva aspekty pre samu ich

podstatu nemožno oddeliť: normálne dozrievanie vo viere si vyžaduje ich organický a dôsledný rozvoj; možno ich však rozlišovať pre metodologické výhody, ktoré z toho vyplývajú.

V tejto tretej časti sa bude hovoriť o obsahu viery takto: v prvej kapitole sa poukáže na normy a kritériá, ktorými sa má katechéza riadiť pri hľadaní a formulovaní svojho obsahu. V druhej kapitole sa bude hovoriť o obsahu samom; jej úlohou však nie je výklad jednotlivých kresťanských právd, ktoré sú predmetom viery a katechéty; ani nechce byť zoznamom hlavných omylov našej doby, alebo tých právd viery, ktoré sú dnes najviac napádané alebo zaznávané. Ved' o to sa stará riadny a mimoriadny Učiteľský úrad Cirkvi svojimi verejným vyhláseniami.

Tým menej sa chce v tejto druhej kapitole určiť spôsob, ako usporiadať pravdy viery podľa organizovanej schémy do určitej syntézy, ktorá by brala do úvahy objektívnu stupnicu ich hodnôt alebo nástojčivé požiadavky ľudí dnešnej doby, skúmané tak z vekového, ako aj kultúrno-spoločenského hľadiska. Táto úloha patrí alebo teológii alebo rozličným druhom výkladu katolíckeho učenia.

V tejto druhej kapitole sa, naopak poskytujú – pomocou globálnych formulácií, ktoré sú východiskami k ďalšiemu rozvedeniu – niektoré základné body posolstva spásy, organicky pospájané najmä v tých svojich aspektoch, ktoré treba väčšmi zdôrazniť v obnovenej katechéze, vernej svojmu účelu.

I. Normy a kritériá

Obsah katechéty v pomere k rozličným formám cirkevného života, k rozmanitým kultúram a k rozdielnym druhom reči ľudí

37. Zjavenie je odhalením tajomstva Boha a jeho spásonosného zásahu do dejín prostredníctvom osobného komunikovania Boha s človekom: komunikovania, ktorého obsahom je posolstvo spásy, ktoré treba ohlasovať všetkým ľuďom.

Základnou a nevyhnutnou úlohou prorockej služby Cirkvi je sprístupniť obsah tohto posolstva ľuďom všetkých čias, aby sa obrátili k Bohu skrze Ježiša Krista, aby vo svetle viery chápali celú svoju existenciu v osobitnej historickej situácii, do ktorej je začlenená a žili zodpovedne dôstojnosti, ktorú im posolstvo spásy prináša a viera odhaľuje.

Preto katechéza ako privilegovaná úloha prorockej služby cirkvi má nielen udržiavať neprestajný kontakt s rozličnými formami života cirkevného spoločenstva, ale aj napomáhať čoraz väčší súlad medzi možnými formuláciami Božieho posolstva a rozličnými kultúrami a odlišnými druhmi reči.

Celistvosť obsahu ako cieľ katechézy

38. Obsah posolstva spásy je súvislý celok, aj keď jeho zjavenie zo strany Boha bolo postupné: za starodávnych čias skrze prorokov, naposledy skrze jeho Syna Ježiša Krista⁶⁰. Keďže katechéza má za cieľ, ako sa to predtým vysvetlilo, dozrievanie viery v jednotlivcovi a v cirkevnom spoločenstve, musí sa starať, aby sa poklad kresťanského posolstva ohlasoval celý. To sa však má robiť podľa príkladu božskej pedagogiky⁶¹ a pritom treba mať na zreteli plnosť zjavenia daného Bohom, aby sa ním Boží ľud duchovne sýtil a živil.

Teda katechéza vychádza z celkom jednoduchého, ale organického a úplného podania kresťanského posolstva (použijúc aj zhrňajúce alebo globálne formuly) a predkladá ho spôsobom primeraným rozličným kultúrnym a duchovným podmienkam katechizovaných. Vôbec sa však nevyčerpáva v tomto prvotnom predložení, lebo si treba dobre uvedomiť aj to, že obsah sa má vždy širšie a dôkladnejšie rozvíjať, aby tak jednotliví veriaci, ako aj kresťanské spoločenstvo nadobudli vždy hlbšie a životnejšie poznanie kresťanského posolstva a vo svetle zjavenia vedeli rozriešiť konkrétne problémy ľudskej existencie.

Treba, aby táto neľahká úloha katechézy spĺňala pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi, ktorému patrí kompetencia zaručiť autenticnosť hlásania evanjelia a zároveň zabezpečiť, aby služba slova používala vhodné formulácie a rozumne využívala prínos, ktorým jej môžu prispieť teologické badania a ľudské vedy.

Obsah katechézy je organický a životný celok

39. Predmetom viery je komplexná skutočnosť: sám Boh vo svojom tajomstve a jeho spásonosný zásah do dejín. Toto všetko poznáme prostredníctvom zjavenia, ktoré Boh dal o sebe a o svojich dielach. Ústredným bodom jednak spásonosného zásahu Boha a jednak jeho zjavenia sa ľudom je Ježiš Kristus. Predmetom katechézy je preto tajomstvo Boha a jeho diela, čiže zásahy, ktoré Boh urobil v minulosti, ktoré koná teraz a ktoré uskutoční v budúcnosti pre nás ľudí a pre našu spásu. To všetko medzi sebou organicky súvisí a tvorí poriadok spásy.

Katechéza, ktorá by túto organickosť a harmonickosť obsahu zanedbávala, nedosiahla by svoj cieľ.

Kristocentrizmus katechézy

40. Ježiš Kristus, vtelené Božie Slovo vrchol zásahu Boha do dejín a jeho zjavenia sa človeku, je v dejinách spásy stredom evanjeliového posolstva.

On je "obrazom neviditeľného Boha, prvorodený zo všetkého stvorenia, lebo v ňom bolo stvorené všetko"⁶². On je skutočne jediný platný prostredník, skrze ktorého Boh ide v ústrety človekovi a človek prichádza k Bohu⁶³. V ňom má Cirkev svoj základ. Na neho ako na Hlavu je zameraná každá skutočnosť⁶⁴. Preto stvorené veci, ľudské svedomie i autentické hodnoty, ktoré možno nájsť v iných náboženstvách, a rozličné znamenia čias treba pokladať za cesty a stupne, ktorými – aj keď nie tým istým spôsobom – sa môže ísť k Bohu pôsobením milosti a nie bez istého vzťahu ku Kristovej Cirkvi⁶⁵. Preto katechéza musí nevyhnutne byť kristocentrická.

Trojičný teocentrizmus katechézy

41. Ako je Kristus stredom dejín spásy, tak tajomstvo Boha je stredom, z ktorého tieto dejiny vychádzajú a ku ktorému smerujú ako k svojmu konečnému cieľu. Ukrižovaný a vzkriesený Kristus privádza ľudí k Otcovi zoslaním Ducha Svätého Božiemu ľudu. Z toho vyplýva, že štruktúra všetkých obsahov katechézy musí mať teocentricko–trojičný ráz: skrze Krista k Otcovi v Duchu Svätom.

Skrze Krista. Celý plán spásy dostáva svoj zmysel od vteleného Slova, lebo pripravil jeho príchod, poukazuje na jeho kráľovstvo, prítomné vo svete po jeho smrti a zmŕtvychvstaní a šíri ho až do jeho druhého, slávneho príchodu, ktorým sa dokončí Božie dielo. Takto tajomstvo Krista osvecuje celý obsah katechézy. Rozličné prvky – biblické, evanjeliové, cirkevné, ľudské aj kozmické – ktoré má katechéza pojať a vysvetliť, nadobúdajú svoj plný zmysel vo vzťahu k vtelenému Slovu.

K Otcovi. Vrcholný cieľ vtelenia Slova a celého plánu spásy je priviesť ľudstvo k Otcovi. Preto katechéza tým, že pomáha vždy hlbšie vniknúť do Otcovho plánu lásky, musí pomáhať pochopiť, že posledným zmyslom ľudského života je poznať a milovať Boha a oslavovať ho plnením jeho vôle, ako nás naučil Kristus slovami a príkladom svojho života, aby sme tak dosiahli večný život.

V Duchu. Pochopenie tajomstva Krista a cesta k Otcovi sú nám dané Duchom Svätým. Pri vysvetľovaní obsahu kresťanského posolstva katechéta musí vždy vyzdvihnúť činnosť Ducha Svätého, ktorý privádza ľudí k spojeniu s Bohom a medzi sebou a k plneniu svojich povinností.

Katechéza, ktorá by vynechala jednu z týchto troch dimenzií, alebo by nebrala do úvahy ich organickú spätosť, vystavila by sa riziku, že zradí originalnosť kresťanského posolstva.

Pre nás ľudí a pre našu spásu

42. Teocentricko–trojičný cieľ plánu spásy je neoddeliteľný od svojho predmetu, ktorým je oslobodenie ľudí od hriechu i jeho následkov a ich pripodobnenie sa – nakoľko je to možné – Kristovi⁶⁶. Ako vtelené Slovo, tak aj každá zjavená pravda je pre nás ľudí a pre našu spásu. Pohľad na kresťanské pravdy v ich vzťahu k poslednému cieľu človeka je jednou z podmienok pre ich „veľmi užitočné pochopenie“⁶⁷.

Katechéza musí teda vyzdvihnúť veľmi úzky súvis medzi tajomstvom Boha i Krista a existenciou i posledným cieľom človeka. Tým sa nemienia podceňovať alebo inštrumentalizovať ciele, ktoré majú ľudia jednotlivito alebo spoločne splniť z Božieho povolania na tejto zemi, lež sa chce len poukázať na

to že najvyšší cieľ človeka sa neobmedzuje iba na ne, ale ich skôr presahuje podľa netušených perspektív, ktoré mohla vymyslieť jedine láska boha k človekovi.

Hierarchia právd, ktorú treba zachovať v katechéze

43. V poslanstve spásy jestvuje hierarchia právd⁶⁸, ktorú Cirkev vždy uznávala, keď formulovala symboly alebo súhrny právd viery. To však neznamená, že niektoré pravdy patria k viere menej ako druhé, ale značí, že niektoré pravdy sa zakladajú na iných, ktoré sú dôležitejšie a sú nimi objasnené.

Katechéza na všetkých rovinách musí brať do úvahy túto hierarchiu právd viery.

Možno ich zhrnúť okolo štyroch hlavných bodov: tajomstvo Boha, Otca i Syna i Ducha Svätého, Stvoriteľa všetkého; tajomstvo Krista, vteleného slova, narodeného z Márie Panny, ktorý pre našu spásu podstúpil utrpenie, zomrel a vstal z mŕtvych; tajomstvo Ducha Svätého, prítomného v Cirkvi, ktorý ju posväcuje a vedie až do slávneho príchodu Krista, nášho Spasiteľa a Sudcu; tajomstvo Cirkvi, Kristovho tajomného tela, v ktorom má Panna Mária výsadné miesto.

Tajomstvo spásy ako dejiny

44. Plán spásy sa rozvíja v čase: začal sa v minulosti, dosiahol vrchol v Kristovi a teraz pôsobí v očakávaní zavŕšenia. Pamiatka na minulosť, uvedomenie si prítomnosti a nádej na budúcnosť musia byť prítomné v každom výklade katechéty.

A tak katechéza pripomína vrcholnú udalosť celých dejín spásy: Kristovo vtelenie, utrpenie, smrť a zmŕtvychvstanie: na tejto udalosti majú veriaci účasť prostredníctvom viery.

Okrem toho katechéza uschopňuje veriacych, aby spoznali aktuálnu prítomnosť tajomstva spásy Krista, ktorý pôsobí skrze Ducha Svätého a prostredníctvom služby Cirkvi dnes a naveky. Katechéza im tiež pomáha spoznať svoje povinnosti voči Bohu, voči sebe samým a voči blížnemu.

Katechéza napokon otvára srdcia nádeji na budúci život, ktorý je zavŕšením celých dejín spásy. Veriaci majú k nemu smerovať so synovskou dôverou a zároveň so svätou bázňou pred Božím súdom. Pomocou tejto nádeje kresťanské spoločenstvo je preniknuté eschatologickým napätím, ktoré mu dovoľuje prehodnotiť ľudské a pozemské hodnoty tým, že ich uvádza do správnych rozmerov a pritom ich nepokladá za márne.

Tieto tri aspekty treba mať vždy jasne na zreteli a účinne ich uplatňovať v každom podávaní katechézy.

Pramene katechéty

45. Obsah katechéty sa nachádza v Božom slove, napísanom v Písme a podanom Tradíciou: prehlbuje sa a vysvetľuje v komunite veriacych pod vedením Učiteľského úradu, ktorému jedine patrí autenticky ho predkladať: slávi sa v liturgii, žije sa v Cirkvi a vyžaruje najmä zo svätých a spravodlivých: odzrkadľuje sa v mravných hodnotách, ktoré z božej milosti jestvujú v ľudskom spoločenstve.

Všetky tieto zložky možno pokladať za hlavné alebo pomocné pramene katechéty, ale nie v jednoznačnom zmysle. Preto pri ich používaní katechéta musí mať vždy a predovšetkým na zreteli nepopierateľnú prednosť zjavenia napísaného, alebo podávaného Tradíciou, ako aj autoritu Učiteľského úradu cirkvi vo veciach súvisiacich s vierou.

Okrem toho pri výklade akejkoľvek jednotlivéj zložky obsahu viery katechéta musí poukázať na to, ako je tajomstvo Krista jeho žriedlom, ako ho cirkev interpretuje a definuje, ako ho slávi, uskutočňuje a má na ňom účasť v liturgii a v kresťanskom živote. Konečne katechéta nech si pozorne všima, ako by sa Boží plán mohol pomocou Ducha Svätého uskutočniť v našej dobe.

Všeobecný princíp katechetickkej metodológie

46. Vyššie vymenované kritériá, vzťahujúce sa na podávanie obsahu katechéty, sa musia aplikovať na jej rozličné typy, ako je biblická a liturgická katechéza, náuková syntéza, interpretovanie konkrétnych situácií ľudskej existencie atď.

Z týchto kritérií však nemožno vyvodzovať chronologický poriadok vysvetľovania obsahov. Je oprávnené vychádzať od Boha, aby sa prišlo ku Kristovi, a naopak. Takisto možno vychádzať od

človeka, aby sa prišlo k Bohu, atď. voľba metodologického postupu pri katechetickom výklade obsahov závisí od konkrétnych situácií, v ktorých sa nachádza cirkevné spoločenstvo alebo jednotliví veriaci, na ktorých sa katechéza obracia. Z toho vyplýva požiadavka seriózneho štúdia katecheticko-metodológie, aby sa našli cesty, ktorým treba dať prednosť v rozličných situáciách.

Je kompetenciou biskupských konferencií podať v tomto ohľade presnejšie úpravy pomocou katechetických direktórií, katechizmov pre rozličné vekové stupne a kultúrne podmienky, ako aj všetky ostatné pomôcky považované za najvhodnejšie⁶⁹.

II. Podstatné prvky kresťanského posolstva

Tajomstvo jedného Boha: Otca, Syna, Ducha Svätého

47. Dejiny spásy sú dejinami zjavenia a ukázania sa ľudom pravého a jediného Boha: Otec, Syna, Ducha Svätého, ktorý zmieruje a spája so sebou tých, ktorých od neho oddeľuje hriech.

Starý zákon jasne zdôrazňuje jedného boha vo svete ovládanom polyteizmom a pritom už obsahuje niektoré predzvesti o trojičnom tajomstve.

No toto tajomstvo sa naplno rozvíja v osobe, diele a slove Ježiša Krista. Keď sa zjavil ako Boží Syn, súčasne zjavil Otca a ducha Svätého. Výnimočný zážitok s pravým Bohom naplnia srdce božského Učiteľa a on ho odovzdáva svojim učeníkom, keď ich pozýva, aby sa stali Božími deťmi prostredníctvom daru jeho ducha adoptívneho synovstva⁷⁰, ktorý im udeľuje.

V katechéze sa stretnutie s jedným Bohom v troch osobách uskutočňuje predovšetkým a hlavne uznaním Otca, Syna a Ducha Svätého za pôvodcov plánu spásy, ktorý dosahuje vrchol v Ježišovej smrti a v jeho zmŕtvychvstání⁷¹. Takto zjaveniu tajomstva, ktoré sprostredkuje Cirkev, zodpovedá u veriacich vzrastajúce povedomie, že ich život, počínajúc krstom, spočíva v stále väčšej dôvernosti s tromi božskými osobami, lebo sú povolani k účasti na samej ich božskej prirodzenosti. Preto kresťania očami viery, vďaka daru Ducha Svätého, môžu už odteraz kontemplovať a so synovskou láskou sa zameriavať na účasť na dôvernom živote troch najsvätejších osôb, tak ako tento život jestvuje od večnosti v Bohu, a mať na ňom účasť so synovskou láskou.

Pravé uctievanie Boha v sekularizovanom svete

48. „Boh a Otec Pána Ježiša Krista“⁷² je „živý Boh“⁷³: je Boh svätý, spravodlivý a milosrdný, Boh pôvodca zmluvy s ľuďmi, Boh, ktorý vidí, oslobodzuje a zachraňuje, Boh, ktorý miluje ako otec a ženích. Katechéza radostne ohlasuje tohto Boha, prameň všetkej našej nádeje⁷⁴.

Katechéza si však nemôže nevšimnúť, že mnohí ľudia našej doby silno pociťujú vzdialenosť, ba priam neprítomnosť boha. Tento jav patriaci do procesu sekularizácie, ktorému podlieha dnešná civilizácia, aj keď je nebezpečenstvom pre vieru, predsa je užitočný na dôkladnejšie očistenie nášho náboženského postoja voči Bohu a pomáha nám – ako sme povinní – stať sa pokornejšími pred jeho tajomstvom. „Skutočne, ty si skrytý Boh, Boh Izraela, Spasiteľ“⁷⁵. V tomto svetle sa dá aj ľahšie pochopiť pravá podstata kultu, ktorý boh požaduje a ktorý ho oslavuje: kult, ktorý zahŕňa úsilie plniť na každom poli činnosti jeho vôľu, a vernosť vo zverovaní – s láskou – talentov, ktoré každý dostal od Pána⁷⁶. V liturgii veriaci prinášajú ovocie každého skutku lásky, spravodlivosti a pokoja, a aby ho pokorne obetovali Bohu, a z ej čerpajú slová života a milosti, ktoré sú potrebné, aby mohli vo svete vyznávať pravdu v láske⁷⁷, v spoločenstve s Kristom, ktorý obetuje za ľudí svoje Telo a svoju Krv.

Poznanie Boha a dosvedčovanie lásky

49. Kresťania môžu pomáhať ateistickému svetu priblížiť sa k Bohu najmä svedectvom svojho života, zhodujúceho sa s posolstvom Kristovej lásky a živej a zrelej viery, ktorá samá prejavovať v skutkoch spravodlivosti a lásky⁷⁸

Nech sa však nezanedbáva správne používanie ľudského rozumu, ktorý – ako verí a učí Cirkev⁷⁹ – je prirodzene schopný poznať Boha ako začiatok a cieľ všetkých vecí. Toto poznanie Boha nielenže nezmenšuje ľudskú dôstojnosť, ale dáva jej základ a upevňuje ju.

Cieľom Cirkvi je večná spása ľudí. No viera v živého Boha prináša so sebou nástoječivú výzvu spolupracovať na riešení ľudských problémov^{79a}: je potrebné, aby na tomto poli kresťania skutkami svedčili o platnosti Pánovho posolstva.

Ježiš Kristus, Boží Syn, prvorodený zo všetkého stvorenia a Spasiteľ

50. Vrcholným dielom Boha vtelenie jeho Syna Ježiša Krista. On, prvorodený zo všetkého stvorenia, je pred všetkým a všetko v ňom spočívá⁸⁰. V ňom, skrze neho a pre neho bolo stvorené všetko⁸¹.

Stal sa poslušným až na smrť a bol vyvýšený ako Pán všetkého a svojím zmŕtvychvstaním sa zjavil v moci ako Boží Syn⁸². Ako prvorodený z mŕtvych všetkých oživuje⁸³: v ňom sme boli stvorení ako noví ľudia⁸⁴: skrze neho všetko stvorenie bude oslobodené od otroctva skazy⁸⁵. "V nikom inom niet spásy"⁸⁶.

Stvorenie, začiatok plánu spásy

51. Svet stvorený z ničoho je svetom, v ktorom sa naozaj odvíja spása a vykúpenie uskutočnené Ježišom Kristom.

Už v Starom zákone sa pravda o Božej stvoriteľskej činnosti nespomína ako dajaký abstraktný filozofický princíp, ale vstupuje do srdca Izraelitov, poznaním jedného Boha, ako ohlasovanie moci a víťazstva Jahveho, ako dôkaz, že Pán je ustavične so svojím ľudom⁸⁷.

Stvoriteľská všemohúcnosť Boha sa vrcholným spôsobom prejavuje v Kristovom zmŕtvychvstaní, v ktorom sa zjavuje jeho nesmierne veľká moc⁸⁸.

Preto pravdu o stvorení netreba teda predkladať jednoducho ako samostatné učenie oddelené od ostatného zjavenia, ale ako pravdu, ktorá je v skutočnosti vo funkcii spásy uskutočnenej Ježišom Kristom. Stvorenie vecí viditeľných i neviditeľných, sveta a anjelov, je začiatkom dejín spásy⁸⁹. Stvorenie človeka⁹⁰ je prvým darom a prvým pozvaním k osláveniu v Kristovi ako k cieľu⁹¹. Keď kresťan počúva učenie o stvorení, nemá myslieť iba na počiatkový čin, ktorým Boh "stvoril nebo i zem"⁹², ale aj na všetky spásonosné Božie iniciatívy. Tie sú vždy prítomné v dejinách ľudí a sveta a sú viditeľné najmä v dejinách Izraela. Privádzajú k vrcholnej udalosti Kristovho zmŕtvychvstania a dosiahnu zavŕšenie na konci sveta, keď bude nové nebo a nová zem⁹³.

Ježiš Kristus, stred plánu spásy

52. V Ježišovi Kristovi sa veriaci cítia solidárny s celými dejinami a so všetkými ľuďmi. Vnútri dejín sveta sa odvíjajú dejiny spásy, v ktorých Boh spĺňa svoj plán: v čase utvárať Boží ľud, čiže "celého Krista". Kresťan nech si jednoducho a úprimne uvedomí, že má účasť na tomto procese, ktorý vďaka Ježišovi Kristovi smeruje k plnému osláveniu Boha zo strany stvorenia⁹⁴.

Ježiš Kristus, pravý Boh a pravý človek v jednote božskej osoby

53. Toto veľké tajomstvo Krista, Hlavy a Pána vesmíru, "sa zjavilo v tele"⁹⁵ ľudom. Človek Ježiš Kristus, ktorý býval medzi ľuďmi, pracoval ľudskými rukami, myslel ľudskou myslou, konal ľudskou vôľou a miloval ľudským srdcom, je naozaj Božie Slovo a Boží Syn, ktorý sa vtelením v istom zmysle spojil s každým človekom⁹⁶.

Katechéza má ohlasovať Ježiša v jeho konkrétnej existencii a v jeho posolstve: to značí, že musí ľudí uvádzať do nádhernej plnosti jeho ľudskosti, aby mohli spoznať tajomstvo jeho božstva. Vedť Kristus Ježiš, hoci žil v jedinečnej a ustavičnej dôvernosti modlitby s Otcom, vždy prejavoval hlboké spolicítenie s ľuďmi. Svojou dobrotou objal všetkých, spravodlivých i hriešnikov, chudobných i bohatých, rodákov i cudzincov. Ak prejavoval uprednostnenie, tak to bolo pre trpiacich, chudobných a ponížených. Mal pre ľudskú osobu takú úctu a taký záujem, aké nikto predtým neprejavil.

Katechéza musí stále obraňovať a posilňovať vieru v božstvo Ježiša Krista, aby ho ľudia neprijímali iba pre jeho ľudský život, aj keď obdivuhodný, ale aby ho zo svedectva jeho slov a skutkov uznali za jednorodeného Božieho Syna⁹⁷, "Boha z Boha, svetlo zo svetla, pravého Boha z Boha pravého, splodeného, nie stvoreného, tej istej podstaty s Otcom"⁹⁸. Správna interpretácia tajomstva vtelenia postupne vzrastala v kresťanskej tradícii: pomocou usilovného bádania viery sa cirkevní Otcovia a koncily snažili spresniť pojmy a prehĺbiť charakteristické zložky tajomstva Krista

a jeho tajomné vzťahy s nebeským Otcom a s ľuďmi. K tomu pristupuje svedectvo kresťanského života, ktoré Cirkev cez stáročia vydávala o pravde tohto tajomstva: spoločenstvo Boha s ľuďmi, dosiahnuteľné v Kristovi, sa stalo pre nich prameňom radosti a nevyčerpatelnej nádeje. V Kristovi je všetka plnosť božstva, v ňom sa prejavuje láska Boha k ľuďom.

Svätý Ignác Antiochijský písal kresťanom v Efeze: "Jeden jediný je lekár, telesný i duševný, zrodený i nezrodený, lebo je Bohom v tele, pravý život v smrti, z Márie a z Boha, najprv neschopný trpieť a potom schopný utrpenia, Ježiš Kristus, náš Pán"⁹⁹.

Ježiš Kristus, Spasiteľ a Vykupiteľ sveta

54. Tajomstvo Krista v dejinách ľudstva a sveta, podliehajúcich hriechu, sa javí nielen ako tajomstvo vtelenia, ale aj ako tajomstvo spásy a vykúpenia.

Boh tak miloval hriešnych ľudí, že vydal svojho Syna, aby zmieril svet so sebou¹⁰⁰. Preto Ježiš ako prvorodený medzi mnohými bratmi¹⁰¹ svätý, nevinný, nepoškvrnený¹⁰², slobodne a so synovskou láskou poslušný svojmu Otcovi¹⁰³ sa stal prostredníkom pre svojich hriešnych bratov a prijal smrť ako odplatu za hriech¹⁰⁴. Touto svojou presväťou smrťou vykúpil ľudské pokolenie z otroctva hriechu a diabla a vylial naň svojho Ducha adoptívneho synovstva, a tak založil v sebe samom nové ľudstvo.

Sviatosti – Kristove úkony v Cirkvi, prvotnej sviatosti

55. Kristovo tajomstvo pokračuje v Cirkvi, ktorá s neprestajne teší jeho prítomnosti a aktualizuje ju predovšetkým prostredníctvom znakov a viditeľných obradov ustanovených Kristom, ktoré naznačujú a udeľujú dar milosti a priliehavo sa označujú názvom sviatosti¹⁰⁵.

Aj samu Cirkev, ktorá nie je iba Božím ľudom, ale aj "znakom a nástrojom – v Kristovi – dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia"¹⁰⁶, treba v istom zmysle pokladať za prvotnú sviatosť.

Sviatosti sú hlavné a základné úkony, ktorými Ježiš Kristus ustavične dáva veriacim svojho Ducha, a tak z nich utvára svätý ľud, ktorý sa v ňom a s ním obetuje ako obeta milá Otcovi. Je pravda, že sviatosti sú neoceniteľnými pokladmi Cirkvi, ktorá má skutočnú a výlučnú moc ich vysluhovať, ale treba ich vždy dať do súvisu s Ježišom Kristom, od ktorého dostávajú účinnosť. A vskutku, sám Kristus krstí. Nie človek celebruje Eucharistiu, ale sám Kristus: veď službou kňazov obetuje sám seba v obete omše¹⁰⁷. Sviatostný čin je predovšetkým úkon Krista, kým služobníci Cirkvi sú akoby nástrojmi.

Plný význam sviatostí

56. V katechéze treba dbať o predstavenie siedmich sviatostí v ich plnom význame.

Ponajprv ich treba predstaviť ako sviatosti viera. On bezpochyby vyjadrujú samy osebe účinnú vôľu Krista, Spasiteľa, no ľudia zo svojej strany musia vyjadriť úprimnú vôľu odpovedať na milosrdnú Božiu lásku. Preto sa katechéza musí snažiť náležite ľudí disponovať a pobádať ich k úprimnosti a veľkodušnosti, aby prijímali sviatosti dôstojným spôsobom.

Ďalej treba predstaviť sviatosti, každú podľa jej povahy a cieľa, nielen ako lieky proti hriechu a jeho následkom, ale najmä ako pramene milosti pre jednotlivcov a pre spoločenstvá, aby bolo zrejmé, že celé bohatstvo udelených milostí v kresťanskom živote súvisí so sviatostným poriadkom.

Katechéza o sviatostiach

57. Krst oslobodzuje človeka od dedičného hriechu a od všetkých osobných hriechov, znovuzrodí ho pre život Božieho dieťaťa, včleňuje ho do Cirkvi a posväcuje ho darmi Ducha Svätého, vtlačá mu do duše nezmazateľný charakter, a tým mu na počiatočnom stupni dáva účasť na Kristovej kňazskej, prorockej a kráľovskej moci¹⁰⁸.

Sviatosť birmovania užšie spája kresťana s Cirkvou a obohacuje ho osobitnou silou Ducha Svätého, aby žil vo svete ako Kristov svedok.

Život kresťanov na zemi je boj a podlieha pokušeniam a hriechu: preto sa im otvára cesta sviatosti pokánia, prostredníctvom ktorej dostávajú milosrdné Božie odpustenie a zmierujú sa s Cirkvou.

Posvätenie kňazstva osobitným spôsobom pripodobňuje Kristovi Prostredníkovi niektorých členov Božieho ľudu a udeľuje im posvätnú moc riadiť Cirkev, žiť v veriacich Božím slovom, posväcovať ich a predovšetkým konať v osobe Krista pri prinášaní obety omše a pri predsedaní na eucharistickej hostine.

"Svätým pomazaním nemocných a modlitbou kňazov celá Cirkev porúča chorých trpiacemu a oslávenému Pánovi, aby im ul' avil bolesti a spasil ich"¹⁰⁹.

Pri katechéze o sviatostiach treba venovať veľkú pozornosť vysvetleniu znakov. Pomocou viditeľných znakov má katechéza viesť veriacich k poznaniu neviditeľných spásonosných Božích tajomstiev.

Eucharistia, stredobod celého sviatostného života

58. Je nepochybnou skutočnosťou prvenstvo Eucharistie medzi všetkými sviatosťami a jej vynikajúca účinnosť pri budovaní Cirkvi¹¹⁰.

Veď v Eucharistii sa po slovách konsekrácie hlboká (nie javová) podstata chleba a vína mení na Kristovo telo a na Kristovu krv. Táto podivuhodná premena sa v Cirkvi nazýva "prepodstatnenie" ("transsubstanciácia"). Preto pod podobami (alebo javovou skutočnosťou) chleba a vína je úplne tajomným spôsobom ukryté samo Kristovo človečenstvo nielen svojou mocou, ale svojou totožnosťou (čiže podstatne), spojené s jeho božskou osobou.

Táto obeta nie je iba spomienkový obrad minulej obety. Veď v nej Kristus prostredníctvom služby kňazov v priebehu storočí pokračuje nekrvavým spôsobom v obete kríža¹¹¹ a živí veriacich sebou samým, chlebom života, aby naplnení láskou k Bohu a k blížnemu stali sa ľuďom vždy milším Bohu.

Živení Obeťou obety kríža veriaci nech svojou úprimnou a činorodou láskou odstraňujú predsudky, ktorými ich niekedy biľagujú, že vykonávajú neúčinný kult ktorý ich odvádza od úsilia o bratskú spoluprácu s ľuďmi. Eucharistická hostina má za cieľ každý deň užšie spojiť veriacich s bohom častou modlitbou a pobáda ich, aby uznali a milovali iných ľudí ako bratov a sestry v Kristovi a ako deti Boha Otca.

Sviatosť manželstva

59. Dnes – aj pri uznaní vyššej hodnoty, ktorú kresťanské poslanstvo priznáva zasvätenému panenstvu¹¹² – je mimoriadne dôležitá katechéza o sviatosti manželstva, ktorú ustanovil sám Stvoriteľ a obohatil ju mnohorakými hodnotami, cieľmi a zákonmi¹¹³.

Katechéza, verná slovám viery a prirodzenému zákonu, pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi, ktorému patrí úloha autenticky vysvetľovať morálny a prirodzený zákon¹¹⁴, a zároveň pozorná k pokroku súčasných antropologických vied, musí na manželstve zakladať rodinný život, a to na jeho vlastnostiach jednoty a nerozlučiteľnosti vyplývajúcich z Božieho zákona a na jeho záväzku lásky, ktorá je svojou prirodzenosťou zameraná na prokreáciu a výchovu detí. Pri regulovaní pôrodnosti treba zachovať manželskú čistotu podľa učenia Cirkvi¹¹⁵.

Keďže pre pokrstených Kristus povýšil manželstvo na hodnotu sviatosti, manželia, vysluhovatelia sviatosti, osobným a neodvolateľným súhlasom, kým žijú v Kristovej milosti, napodobňujú a v istom zmysle zvyrazňujú lásku samého Krista voči jeho cirkvi¹¹⁶. Kresťanských manželov táto mimoriadna sviatosť posilňuje a akoby posväcuje, aby mohli plniť povinnosti svojho stavu a zachovať jeho dôstojnosť¹¹⁷.

K povolaniu rodiny patrí napokon záväzok byť spoločenstvom otvoreným voči Cirkvi a svetu.

Nový človek

60. Keď človek prijme Kristovho Ducha, začína s Bohom úplne nový a nezaslúžený životný vzťah. Duch Svätý, prítomný v duši kresťana, robí ho účastným na božskej prirodzenosti a hlboko ho spája s Otcom a s Kristom v spoločenstve života, ktoré nemôže pretrhnúť ani smrť¹¹⁸. Duch Svätý uzdravuje človeka z jeho slabostí a duchovných chorôb; oslobodzuje ho z otroctva náruživosti a egoizmu, lebo mu dáva silu zachovať Boží zákon; obohacuje ho silou a nádejou; osvecuje ho na ceste dobra; dáva mu ovocie lásky, radosti, pokoja, zhovievavosti, láskavosti, dobroty, vernosti, miernosti, zdržanlivosti a čistoty¹¹⁹. Preto kresťan vyzýva Ducha Svätého ako hosťa duše.

Ospravedlnenie od hriechu a prebývanie Boha v duši sa nazýva milosť. Keď sa hovorí, že hriešny človek je ospravedlnený Bohom, že je oživený Božím Duchom, že má v sebe Kristov život, alebo že je v milosti, používajú sa slová, ktoré rozdielnymi výrazmi vyjadrujú jedinú a tú istú skutočnosť: zomretie hriechu, účasť na božstve Syna prostredníctvom Ducha adoptívneho synovstva a vstup do dôverného spoločenstva života Najsvätejšej Trojice.

Človek dejín spásy je človek zameraný na milosť adoptovania za Božie deti a na večný život. Kresťanská antropológia má svoj základ v milosti Krista Spasiteľa.

Ľudská a kresťanská sloboda

61. Božie volanie si vyžaduje od človeka slobodnú odpoveď v Ježišovi Kristovi.

Človek nemôže byť slobodný. Keďže je pánom svojich činov, jeho dôstojnosti jedinečným spôsobom prislúcha a je jeho povinnosťou zachovávať aj prirodzený, aj Boží mravný zákon, a teda prilnúť k Bohu, ktorý sa zjavil v Kristovi. Sloboda človeka upadnutá následkom hriechu je taká zranená, že bez pomoci Božej milosti človek nemôže dlho zachovať ani len záväzky prirodzeného zákona. Ale milosť tak pozdvihuje a posilňuje jeho slobodu, že i keď žije v tele, je schopný žiť sväto vo viere v Ježiša Krista¹²⁰.

Cirkev sa na základe svojho vnútorného povolania usiluje obraňovať a napomáhať pravú slobodu a jej správne používanie proti každému druhu nespravodlivého donucovania. Okrem toho ju obraňuje pred tými, čo ju popierajú, lebo chápu ľudskú činnosť ako úplne závislú od psychologických determinizmov a od ekonomických, sociálnych, kultúrnych a iných podmieňujúcich faktorov.

Cirkev však vie, že slobodu, aj keď ju napomáha Božia milosť, obmedzujú vážne psychologické ťažkosti a ovplyvňujú vonkajšie okolnosti, v ktorých človek žije, takže ľudská zodpovednosť je často zmenšená, ba u niektorých ľudí sotva jestvuje alebo vôbec nejestvuje. Cirkev tiež pozorne sleduje antropologické bádania posledných rokov v oblasti používania a hraníc ľudskej slobody. Preto sa usiluje jednak vychovávať a napomáhať pravú slobodu a jednak utvárať tie predpoklady psychologického, sociálno-ekonomického, politického a náboženského poriadku, ktoré sú schopné podstatne prispieť k tomu, aby sa sloboda mohla skutočne a správnym spôsobom uplatňovať. Kresťania sa musia teda usilovne a lojálne angažovať v časnom poriadku, aby v ňom utvárali čo možno najlepšie podmienky na správne užívanie slobody. Na tejto úlohe sa podieľajú so všetkými ľuďmi dobrej vôle, no pre nich je to v istom zmysle dôležitejšia a nástojčivejšia povinnosť. Vedť nejde iba o rozvíjanie hodnoty, ktorá slúži v tomto pozemskom živote, lež o plnenie úlohy, ktorá v posledných dôsledkoch slúži na dosiahnutie neoceniteľného dobra, milosti a večnej spásy.

Hriech človeka

62. Historické a životné podmienky nie sú však hlavnou prekážkou pre slobodu človeka: najväčšia prekážka pre človeka slobodne sa otvoriť spásе pochádza z hriechu.

"Človek však, ktorého Boh stvoril v spravodlivosti, zneužil hneď na počiatku dejín pod vplyvom Zlého svoju slobodu tým, že sa postavil proti Bohu a chcel dosiahnuť svoj cieľ mimo Boha"¹²¹. "Skrze jedného človeka vstúpil do tohto sveta hriech a skrze hriech smrť, tak aj smrť prešla na všetkých ľudí, lebo všetci zhršili"¹²². "Táto padlá ľudská prirodzenosť, pozbavená milosti, ktorou bola obdarená, zranená dokonca vo svojich prirodzených silách a podliehajúca moci smrti, prechádza na všetkých ľudí: v tomto zmysle sa každý človek rodí v hriechu"¹²³. Tak sa stal hriech bolestnou skúsenosťou ľudí, príčinou mnohorakého utrpenia a skazy. Netreba zanedbávať ani učenie o podstate a účinkoch osobného hriechu, ktorým človek vedome a dobrovoľne porušuje mravný zákon a vo vážnych veciach vážne uráža Boha.

Dejiny spásy sú aj dejinami oslobodenia od hriechu. Všetky božie zásahy, tak v Starom, ako aj v Novom zákone majú za cieľ usmerňovať človeka v boji proti silám zla. Kristovo historické poslanie je dané do vzťahu k hriechu, ktorý treba zničiť a uskutočňuje sa skrze tajomstvo kríža. Prenikavé uvažovanie svätého Pavla o skutočnosti hriechu a o následnom Kristovom "diele ospravedlivenia"¹²⁴ tvorí základný aspekt kresťanskej viery, ktorý neslobodno v katechéze zamlčať.

Avšak spása, ktorú uskutočnil Kristus, je oveľa väčšia než iba vykúpenie z hriechu. Je totiž splnením plánu Boha: darovať sa v Ježišovi tak bohato, že to prevyšuje každú predstavu. Ten plán sa nezastavuje pred previneniami ľudí, lež udeľuje prehojnú milosť v porovnaní so smrťou, zapríčinenou hriechom¹²⁵. Táto iniciatíva lásky, ktorou sú ľudia skrze Ducha Svätého pozvaní k účasti na samom božom živote, je ustavične účinná a aktuálna vo všetkých časoch. Človek, aj keď hriešny, vždy zostáva začlenený do jediného poriadku, ktorý chce Boh – čiže do poriadku, v ktorom sa nám Boh láskavo darúva v Ježišovi Kristovi – a preto pohýnaný milosťou môže dosiahnuť spásu prostredníctvom obrátenia.

Mravný život kresťanov

63. Kristus zveril svojim apoštolom úlohu učiť a zachovávať všetky veci ktoré im prikázal¹²⁶. Preto katechéza neobsahuje iba to, čo treba veriť, ale aj to, čo treba robiť.

Mravný život kresťana, čiže spôsob života zhodný s dôstojnosťou človeka a Božieho adoptívneho dieťaťa, je záväzkom, ktorý treba žiť a rozvíjať pod vedením Ducha Svätého v novom živote, darovanom Ježišom Kristom.

Mravný život kresťana je riadený milosťou a darmi Ducha Svätého: "Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorého smel dostali"¹²⁷.

Učelivnosť voči Duchu Svätému vyžaduje aj vernosť Božím prikázaniam, ako aj cirkevným zákonom a spravodlivým občianskym zákonom.

Kresťanskú slobodu treba ešte usmerňovať a viesť v konkrétnych prípadoch jej uplatnenia. Preto svedomie veriacich, aj keď ho riadi čnosť opatrnosti, musí sa podriaďovať Učiteľskému úradu Cirkvi, ktorému patrí úloha spoľahlivo vykladať celý mravný zákon, aby naozaj vyjadroval objektívny mravný poriadok.

Je tiež potrebné, aby kresťan poznal jestvovanie tých mravných noriem, j ktoré sú také absolútne, že zaväzujú vždy a všetkých. Preto svätí svedčili o Kristovi aj hrdinskými činmi čností, ba mučeníci podstúpili aj muky a smrť len aby ho nezapreli.

Dokonalosť lásky

64. Pôsobenie Kristovho ducha sa správne predstaviť, keď sa osvetlí originalita kresťanskej morálky. Táto originalita spočíva v zhrnutí a sústreďení všetkých etických záväzkov, príkazov a rád do prvkú, ktorý je akoby jej dušou, čiže do viery, ktorá sa prejavuje v skutkoch¹²⁸.

Človek je v každej okolnosti povolaný slobodne prijať Božiu vôľu: toto je "poslušnosť vyplývajúca z viery, ktorou sa človek slobodne oddáva Bohu"¹²⁹. Boh je láska a jeho plán je darovať v Ježišovi Kristovi svoju lásku utvárať z ľudstva spoločenstvo vzájomnej lásky. Preto slobodne a dokonale prijať Boha a jeho plán znamená rozhodnúť sa pre život inšpirovaný láskou v zachovávaní prikázaní, čiže znamená prijať a žiť príkaz lásky ako nové prikázanie.

Človek je teda povolaný, aby sa vo viere rozhodol pre život lásky k Bohu a k ostatným ľuďom: v tom spočíva jeho vrcholná zodpovednosť a jeho výsostná mravná dôstojnosť. Svätosť človeka – akýkoľvek je životný stav, do ktorého bol povolaný – spočíva v dokonalosti lásky¹³⁰.

Cirkev, Boží ľud a ustanovizň spásy

65. Cirkev ustanovená Kristom sa zrodila z jeho smrti a zmŕtvychvstania. Cirkev je nový Boží ľud, pripravovaný v dejinách Izraela, ľud, ktorý Kristus oživuje a zveľadňuje vyliatím svojho Ducha a neprestajne ho obnovuje a spravuje svojimi hierarchickými a charizmatickými darmi: "ľud zhromaždený v jednote Otca, Syna a Ducha Svätého"¹³¹.

Preto Cirkev ako Boží ľud, spoločnosť veriacich a spoločenstvo ľudí v Kristovi, je dielom spásonosnej lásky Boha v Kristovi.

Činitele, ktoré rodia a formujú veriacich, utvárajúc z nich spoločenstvo, čiže: poklad viery, sviatosti a apoštolské služby, patria do Katolíckej cirkvi. Jej boli zverené a dávajú vznik cirkevným činnostiam. Inými slovami Cirkev vlastní všetky prostriedky potrebné na to, aby ju zhromažďovali a privádzali k plnej zrelosti ako spoločenstvo ľudí v Kristovi. Toto dielo nie je iba ovocím nadprirodzenej Božej činnosti, neviditeľného pôsobenia Krista a jeho Ducha, ale aj inštitúcií, moci a

spásonosných činností Cirkvi. Preto je Cirkev nielen spoločenstvom veriacich, ale aj ich matkou, a to vďaka svojej služobnej a spásonosnej činnosti.

Cirkev je svätý Boží ľud, ktorý má účasť na Kristovom prorockom poslaní¹³² a zhromaždený Božím slovom prijíma toto slovo a ohlasuje ho celému svetu. Je kňazským ľudom: "Kristus, Pán, Veľkňaz, vyvolený spomedzi ľudí, urobil nový ľud kráľovstvom, kňazmi Bohu a svojmu Otcovi"¹³³. Pokrstení sú totiž znovuzrozením a pomazaním Ducha Svätého posvätení, takže tvoria duchovný dom a sväté kňazstvo, aby ako kresťania celou svojou činnosťou prinášali duchovné obety a zvestovali slávne skutky toho, ktorý ich z tmy povolal do svojho predivného svetla"¹³⁴. Cirkev je vo svojej podstate hierarchická spoločnosť: je to ľud vedený svojimi pastiermi, spojenými s Najvyšším pastierom, Kristovým námestníkom a jemu podriadenými¹³⁵. Na nich sa veriaci obracajú so synovskou láskou a poslušnou úctou. Je to ľud putujúci k plnosti Kristovho tajomstva.

Prítomnosť Ducha Svätého v Cirkvi na jednej strane jej neprestajne zabezpečuje objektívne podmienky potrebné na jej posväcujúce stretnutie s Kristom a na druhej strane spôsobuje, že Cirkev vo svojich členoch a z dôvodu svojich členov, ako aj vo svojich pomíňajúcich štruktúrach ustavične smeruje k očisťovaniu a obnove.

Cirkev ako spoločenstvo

66. Cirkev je spoločenstvo: povedomie o tejto pravde si hlbšie uvedomila na Druhom vatikánskom koncile.

Cirkev je ľud zhromaždený Bohom a spojený hlbokými duchovnými zväzkami. Jej štruktúra bezpochyby vyžaduje rozdielne dary a funkcie, no táto rozdielnosť – aj keď nespočíva jednoducho iba v stupni, ale aj v podstate, ako je to medzi služobným a všeobecným kňazstvom – neodstraňuje v nej základnú a konštitutívnu rovnosť osôb. "Vyvolený Boží ľud je teda len jeden: jeden je Pán, jedna viera, jeden krst"¹³⁶. Všetky údy získavajú svojím znovuzrozením v Kristovi rovnakú dôstojnosť, spoločnú milosť Božích detí, spoločné povolanie k dokonalosti, tú istú spásu, tú istú nádej a nerozdielnu lásku.... Hoci sú niektorí z Kristovej vôle ustanovení pre iných za učiteľov, vysluhovateľov tajomstiev a pastierov, predsa je medzi nimi všetkými ozajstná rovnosť čo do dôstojnosti a spoločnej činnosti všetkých veriacich na výstavbe Kristovho tela"¹³⁷.

A tak v Cirkvi je každé povolanie hodné cti a je výzvou k plnosti lásky, čiže k svätosti. Každá osoba má svoju nadprirodzenú hodnotu, ktorú treba rešpektovať. Každá funkcia a každá charizma, aj keď niektoré sú objektívne vynikajúcejšie ako iné¹³⁸, prispievajú k dobru všetkých s prozreteľnosťou mnohotvárnosťou prejavov, ktoré má apoštolská služba koordinovať a rozoznávať¹³⁹. To platí aj pre jednotlivé partikulárne cirkvi: v každej z nich, nech je akokoľvek malá, chudobná a rozptýlená, "je prítomný Kristus, ktorého mocou sa združuje jedna, svätá, katolícka a apoštolská Cirkev"¹⁴⁰.

Veriaci katolíci sa majú starať o oddelených kresťanov, ktorí nežijú v plnom spoločenstve s Katolíckou cirkvou, tým, že sa za nich modlia, hovoria im o veciach Cirkvi a nadväzujú s nimi prvé kontakty. No predovšetkým – každý podľa svojho stavu – musia sami úprimne a dôkladne uvažovať o tom, čo sa má obnoviť a vykonať v samej katolíckej rodine, aby bol jej život vernejším a jasnejším svedectvom o učení a inštitúciách, ktoré zanechal Kristus prostredníctvom apoštolov¹⁴¹.

Cirkev ako inštitúcia spásy.

67. Cirkev nie je iba spoločenstvo bratov a sestier, ktorých Hlavou je Kristus, ale predstavuje sa aj ako inštitúcia, ktorej bolo zverené všeobecné spásonosné poslanie. Boží ľud "Kristus ustanovil ako spoločenstvo života, lásky a pravdy. Používa ho aj za nástroj vykúpenia všetkých a posíla do celého sveta ako svetlo sveta a soľ zeme"¹⁴².

Preto Druhý vatikánsky koncil predstavuje Cirkev ako realitu, ktorá objíma celé dejiny, prijíma a zameriava na Boha všetky kultúry a pôsobením Kristovho Ducha je ustanovená za "všeobecnú sviatosť spásy". Ďalej ju predstavuje ako Cirkev, ktorá vedie dialóg so svetom, je pozorná na zmenu doby a objavuje body spoločného záujmu a dorozumenia so svetom, Okrem toho sa usiluje stať

sa preň pochopiteľnou a spoznatel'nou; preto odstraňuje tie vonkajšie formy, ktoré sa zdajú menej evanjeliové a sú príliš poznačené stopami skončených historických období.

Cirkev bezpochyby nie je z tohto sveta, "nevedú ju nijaké pozemské ambície"¹⁴³, bude dokonalá až v nebi, ku ktorému aj upiera svoj j pohľad, aj napreduje; a predsa je solidárna so svetom a jeho dejinami. Avšak "veľká starostlivosť, s akou Cirkev, Kristova nevesta, sleduje potreby ľudí, to jest ich radosti a nádeje, trápenia a námahy, nie je nič iného ako jej húževnatá snaha zostať uprostred nich, aby ich osvietila Kristovým svetlom a všetkých zhromaždila a spojila v ňom, ich jedinom Spasiteľovi. Túto starostlivosť nikdy neslobodno chápať tak, akoby sa Cirkev prispôbovala veciam tohto sveta, alebo akoby zvlažnela jej horlivosť, s akou očakáva svojho Pána a jeho večné kráľovstvo"¹⁴⁴.

Mária, Božia Matka, matka a vzor Cirkvi

68. S Pánom je nevýslovným spôsobom spojená Mária, vždy Panna a jeho Matka, ktorá "má v Cirkvi po Kristovi najvyššie miesto a nám najbližšie"¹⁴⁵.

Dar Kristovho Ducha sa v nej prejavuje úplne výnimočným spôsobom, pretože Mária je "plná milosti"¹⁴⁶ a je "vzorom Cirkvi"¹⁴⁷. V nej, uchránenej od každej škvrny dedičného hriechu, slobodne a úplne vernej Pánovi, vzatej s telom a dušou do nebeskej slávy, Duch Svätý už naplno prejavil svoje dielo. Ona sa "naplno zhoduje so svojím Synom, Pánom pánov a víťazom nad hriechom a smrťou"¹⁴⁸. Božia Matka a "naša matka v poriadku milosti"¹⁴⁹, predobraz panenstva a materstva celej Cirkvi¹⁵⁰, znak bezpečnej nádeje a útechy pre putujúci Boží ľud¹⁵¹, Mária "osobitným spôsobom zjednocuje a odzrkadľuje v sebe základné pravdy viery" a "privádza veriacich k svojmu Synovi a k jeho obete, ako aj k láske k Otcovi"¹⁵². Preto Cirkev, ktorá si uctieva veriacich a svätých, ktorí sú už u Pána a prihovárajú sa za nás¹⁵³, si mimoriadnym spôsobom uctieva aj Kristovu a svoju matku.

Konečné spoločenstvo s Bohom

69. V Ježišovi Kristovi a pre jeho tajomstvo veriaci už v tomto pozemskom živote očakávajú s nádejou "Spasiteľa Pána Ježiša Krista, ktorý pretvorí naše úbohé telo, aby sa stalo podobným jeho oslávenému telu"¹⁵⁴. Posledné skutočnosti dejín spásy sa však stanú zjavnými a dokonalými, až keď Kristus príde s mocou, ako sudca živých i mŕtvych, ukončiť dejiny a odovzdať svoj ľud svojmu Otcovi, aby "bol Boh všetko vo všetkom"¹⁵⁵. "Dokiaľ teda nepríde Syn človeka vo svojej velebnosti a všetci anjeli s ním a kým nebude zničená smrť a všetko mu nebude podrobené, niektorí z jeho učeníkov putujú ešte na tejto zemi, iní sa po smrti očisťujú, iní zasa sú už oslávení a vidia jasne samého trojjediného Boha takého, aký je"¹⁵⁶.

V deň Pánovho príchodu celá Cirkev dosiahne svoje zavŕšenie a vojde do Božej plnosti: toto je základný predmet kresťanskej nádeje a modlitby ("príd' kráľovstvo tvoje"). Katechéza o posledných veciach sa na jednej strane má konať v znamení útechy, nádeje a spasiteľnej obavy¹⁵⁷, ktorých naliehavú potrebu tak veľmi pociťujú ľudia dnešnej doby, na druhej strane zasa ju treba tak podávať, aby sa zachovala vernosť pravde. Je totiž potrebné nezmalicherňovať vážnu zodpovednosť každého človeka týkajúcu sa jeho budúceho osudu. Katechéza nemôže zamlčať ani súd jednotlivých ľudí po smrti, ani odčisťujúce tresty v očistci, ani smutnú a žalostnú skutočnosť večnej smrti, ani posledný súd. V ten deň každý človek naplno dostane svoj údel, pretože všetci sa ukážeme "pred Kristovou súdnou stolicou, aby každý dostal odplatu za to, čo konal, či už dobré a či zlé"¹⁵⁸ a "tí, čo robili dobre, budú vzkriesení pre život a tí, čo páchali zlo, budú vzkriesení na odsúdenie"¹⁵⁹.

Časť IV. PRVKY METODOLÓGIE

Význam a cieľ tejto časti

70. V našom storočí katechéti prehľbili metodologické problémy nastolené psychologickými, didaktickými a pedagogickými vedami. A vskutku, pristúpilo sa k štúdiu metódy podania látky katechizmu, spresnila sa úloha činných metód v katechéze, analyzoval sa katechetický úkon podľa

zákonov učenia sa (skúsenosť, predstavivosť, pamäť, inteligencia) a vypracovala sa diferenciálna metodológia podľa veku, sociálnych prostredí a úrovne psychického rozvoja osoby.

Tu sa teraz nebude hovoriť o všetkých týchto problémoch, ale vysvetlia sa iba niektoré body, ktorým sa dnes pripisuje veľká dôležitosť. Bude úlohou rozličných direktórií a iných pracovných pomôcok jednotlivých krajín pristúpiť k týmto problémom primeraným a špecifickým spôsobom.

Úloha katechéty

71. Nijaká metóda, akokoľvek vyskúšaná, neoslobodzujú katechéty od osobného úsilia vžiť sa do konkrétnych okolností a prispôbiť sa im. Výborné ľudské a kresťanské vlastnosti katechéty zabezpečujú úspech oveľa viac ako voľba dobrej metódy.

Úloha katechéty je oveľa dôležitejšia ako výber textov a iných pracovných pomôcok¹⁶⁰.

Veľkosť a dôležitosť úlohy katechéty nezabraňuje však určiť hranice pôsobenia katechéty. Musí sa snažiť vybrať a utvoriť najvhodnejšie podmienky na to, aby kresťanské posolstvo bolo vyhľadávané, prijaté a prehlbené. Jeho úloha spočíva v tomto a tým sa vyčerpáva. Veď príľnutie katechizovaných ku kresťanskému posolstvu, ktoré je ovocím milosti a slobody, nezávisí koniec koncov od katechéty. Preto je potrebné, aby činnosť katechéty sprevádzala modlitba. Toto spresnenie je samozrejmé, ale je užitočné v kontexte dnešných čias, ktorý kladie veľké požiadavky na dôvtip a rýdzu kresťanskú horlivosť katechéty a súčasne od neho vyžaduje plný rešpekt slobody a "tvorivosti" katechizovaných.

Induktívna a deduktívna metóda

72. Induktívna metóda poskytuje veľké výhody.

Spočíva v tom, že sa predstavia, uvažia a skúmajú fakty (biblické udalosti, liturgické úkony, udalosti zo života Cirkvi a z každodenného života), aby sa zistil význam, aký majú v kresťanskom tajomstve. Táto metóda sa zhoduje s poriadkom zjavenia. Okrem toho zodpovedá jednej z najhlbších požiadaviek ľudského ducha, totiž požiadavke prísť k poznaniu duchovných vecí pomocou vecí viditeľných. A zhoduje sa aj s charakteristickými zložkami poznania viery, ktoré je poznaním pomocou znakov.

Induktívna metóda nevylučuje, ba vyžaduje aj deduktívnu metódu, ktorá vysvetľuje a opisuje fakty, vychádzajúc z ich príčin. No deduktívna syntéza zvyčajne nadobudne plný význam, až keď sa najprv vykoná induktívny proces.

Formuly

73. Výhody induktívnej metódy, ktoré spočívajú hlavne v aktívnom postoji ducha a v ustavičnom odvolávaní sa na konkrétne skutočnosti pri vysvetľovaní rozumových pojmov, nesmú odsunúť do zabudnutia potrebu a užitočnosť formúl.

Formuly umožňujú vyjadriť vhodným a presným spôsobom myšlienku, a teda sú užitočné na presný výklad viery. Keď sa naučia naspamäť, napomáhajú trvalé osvojenie si pravdy. Okrem toho umožňujú veriacim používať spoločný spôsob vyjadrovania.

Formuly sa zvyčajne predložia a vysvetlia, keď už podanie látky alebo výskum dospeli k syntéze.

Treba dať prednosť formulám, ktoré verne vyjadrujú pravdy viery a sú primerané chápanosti poslucháčov. Netreba zabúdať, že vieroučné formuly sú ozajstným vyznaním katolíckej viery, a preto ich veriaci majú prijať v tom zmysle, ako ich chápala a chápe Cirkev¹⁶¹. Treba dôkladne naučiť tradičné formuly, ktoré sa používajú na vyznanie viery a na modlitbu, ako je Apoštolské vyznanie viery, Otčenáš, Zdravas Mária a iné podobné.

Skúsenosť

74. a) Skúsenosť vzbudzuje v človekovi záujmy a otázky, nádeje a úzkosti, úvahy a úsudky, ktoré vyúsťujú do určitej túžby zmeniť život.

Katechéza sa teda musí snažiť, aby sa ľudia stali pozornými na svoje najdôležitejšie skúsenosti, či už osobné alebo spoločenské. A musí sa tiež usilovať, aby podrobila svetlu evanjelia otázky, ktoré sa

z takých situácií vynárajú, a tak vzbudzovať v samých ľuďoch oprávnenú túžbu pretvárať spôsob celého svojho života.

Z tohto hľadiska skúsenosť tiež pomáha človekovi aktívne sa správať voči Božiemu daru.

b) Skúsenosť pomáha lepšie pochopiť kresťanské poslanie.

Sám Kristus ohlasoval Božie kráľovstvo tak, že vysvetľoval jeho povahu podobnosťami vzatými zo skúsenosti ľudského života. Pripomínal isté ľudské situácie (obchodník, ktorému sa vydarí dobrý obchod, sluhovia, ktorí rozmnožia – jeden viac, druhý menej – peniaze dané im do úschovy atď.), aby vysvetlil eschatologické a tento svet presahujúce skutočnosti a aby potom naznačil, aký životný postoj treba voči nim zaujať.

Z tohto hľadiska skúsenosť je pomôckou na preskúmanie a asimilovanie právd, ktoré tvoria vecný obsah zjavenia.

c) Skúsenosť, vzatú samu o sebe, musí osvetľovať zjavenie. Katechéza musí pomáhať ľuďom skúmať, vysvetľovať a posudzovať ich skúsenosti a dať kresťanský zmysel ich existencii tým, že vyzdvihne Božiu činnosť, ktorá uskutočňuje našu spásu.

Z tohto hľadiska sa skúsenosť stáva predmetom, ktorý má katechéta vysvetliť a objasniť. Táto neľahká úloha sa nesmie zanedbať.

Rozvoj činnosti a tvorivosti katechizovaných

75. Každé vyučovanie a každé skutočné komunikovanie medzi ľuďmi si predovšetkým vyžaduje, aby sa umožnila a vzbudila vnútorná činnosť v tom, na koho sa obraciame. Pri katechéze sa teda musí vzbudiť aktivita viery (ale aj nádeje a lásky). Ved' schopnosť a správnosť úsudku, ktorý aktívne vyučovanie musí vzbudiť, pomáhajú tu prijať Božie slovo. Optimizmus týkajúci sa našich ľudských možností, ktorý je vlastný každej aktívnej výchove, nesmie nikdy zabudnúť, že úkon viery nevyhnutne zahrnuje obrátenie človeka.

Po tomto vysvetlení je jasné, že aktívny rozmer katechézy sa naplno zhoduje s plánom zjavenia a spásy. Pedagogika, ktorá napomáha aktívnu účasť katechizovaných, sa zhoduje s riadnym stavom kresťanského života, v ktorom veriaci aktívne odpovedajú na Boží dar modlitbou, účasťou na sviatostiach a na liturgii, cirkevným a spoločenským angažovaním sa a skutkami lásky.

Katechizovaní, predovšetkým ak ide o dospelých, môžu aktívne prispievať k rozvoju katechézy. Preto sa ich treba pýtať, ako chápu kresťanské poslanie a akými slovami by ho vyjadrili. Ich príspevky nech sa potom porovnávajú s tým, čo vyučuje Učiteľský úrad Cirkvi a nech sa vezme iba to, čo sa zhoduje s pravdami viery. Takto možno získať hodnotné prínosy na účinné vyjadrenie jediného a pravého kresťanského poslania.

Skupiny

76. Pri katechéze nadobúda čoraz väčšiu dôležitosť skupina.

Pri katechéze detí skupina má za úlohu pomáhať pri ich výchove k životu v spoločenstve, či už ide o deti, ktoré spoločne sledujú hodiny katechizmu, alebo menšie skupiny zaangažované do niektorých činností.

Pre adolescentov a pre mladých ľudí sa skupina má pokladať za životnú potrebu. Adolescent a mladý človek sa v skupine poznáva a cíti v nej oporu a povzbudenie.

U dospelých sa skupina môže dnes pokladať za podmienku pre takú katechézu, ktorá sa usiluje ísť v ústrety požiadavkám spoluzodpovednosti.

V skupinách, v ktorých sú aj adolescenti, aj dospelí, katechéza nadobúda povahu spoločného výskumu. Tento spoločný výskum spočíva v rozbere vzťahov a spojív medzi vecným obsahom kresťanského poslania, ktoré je vždy normou viery a činnosti a skúsenosťami skupiny.

Katechéta je povinný podieľať sa na spoločnom výskume. V skupine má však osobitné miesto: má byť v mene Cirkvi svedkom kresťanského poslania, čiže človekom, ktorý slúži, ktorý sa delí s druhými o ovocie svojej zrelej viery a múdro riadi spoločný výskum, aby sa dosiahol vytýčený cieľ. Táto úloha svedka poslania nevyžaduje, aby katechéta bol vedúcim skupiny.

Skupina, ktorá dosiahne dobrú úroveň svojej činnosti, môže poskytovať svojim členom nielen príležitosť k náboženskému vzdelaniu, ale aj veľmi dobrú skúsenosť cirkevného života.

Katechéza v skupine môže ukázať mladým, že Cirkev nie je niečo mimo záujmov ich existencie, ale skôr skutočnosť, za ktorú sú všetci zodpovední, každý podľa svojho povolania a svojej služby.

Časť V. KATECHÉZA PODĽA VEKU

Význam a cieľ tejto časti

77. Kresťanské poslanstvo sa môže uberať mnohými cestami, aby sa prispôbilo rozličným ľudským požiadavkám.

Ak sa berie do úvahy misionárska činnosť, je tu cesta evanjelizácie, iniciácie katechumenov a novokrstencov.

Ak sa má na zreteli fyzický a psychický rozvoj katechizovaných, ide o katechézu podľa veku. Ak sa berie ohľad na kultúrno-spoločenské podmienky, v ktorých ľudia žijú, ide o katechézu podľa rozličných mentalít (katechéza robotníkov, technikov atď.).

Ak sa napokon berú do úvahy postoje, aké môžu pokrstení zaujať voči viere, ide o katechézu pre veriacich, ktorí túžia po väčšom prehĺbení právd viery, alebo o katechézu pre tých, čo ešte len hľadajú pravé základy viery.

Je zrejmé, že všetky tieto cesty, medzi sebou pospájané a navzájom závislé, majú svoju hodnotu a dôležitosť.

Bude úlohou národných alebo regionálnych katechetických direktórií dať v tomto ohľade podrobné a presné smernice na základe konkrétnych miestnych podmienok a potrieb.

Tu sa ako príklad navrhujú iba niektoré všeobecné prvky, ktorými sa chce poukázať na hodnotu a dôležitosť katechézy podľa veku.

Útlý vek

78. Začiatky náboženského a mravného života sa prejavujú už od začiatku rozvoja ľudského života. V rodine veriacich už prvé mesiace a roky života – ktoré sú osobitne dôležité pre rovnováhu budúceho človeka – môžu vytvoriť podmienky pre kresťanskú osobnosť. Krst detí nadobúda svoj plný význam, keď kresťanský život rodičov – najmä, ale nie výlučne, matky – poskytuje krstnej milosti možnosť prinášať svoje ovocie. Ved' dieťa asimiluje akoby "osmózou" správanie a city členov svojej rodiny. Hromadí sa v ňom celý komplex skúseností, ktoré už tvoria určitý základ toho života viery, ktorý sa postupne vykryštalizuje a prejaví.

Predpoklady pre vieru sa zo začiatku opierajú o dobrý vzťah dieťaťa k matke a neskôr aj k otcovi: živia sa účasťou na spoločnej radosi a skúsenosťou s autoritou, prijatou s láskou. Od tejto počiatkovej dispozície čiastočne závisí normálny vývin božských čností, kým ony súčasne prispievajú k jej upevneniu. V tomto období sa začína uplatňovanie osobnosti, čiže autonómia potrebná na získanie mravných čností a na začlenenie sa do života spoločenstva. Vyžaduje rovnováhu medzi pevnosťou a znášanosťou. Potom sa postupne zrodí schopnosť pre spontánnu iniciatívu, ktorá je nevyhnutným predpokladom spoločenského života a zaangažovania sa v službe Bohu a Cirkvi.

Zrod týchto postojov musí sprevádzať výchova k modlitbe. Dieťa sa má naučiť vzývať Boha, ktorý nás miluje a udržuje pri živote, i Ježiša, Božieho Syna a nášho brata, ktorý nás privádza k Otcovi a Duchu Svätého, ktorý v nás prebýva. Okrem toho sa má navykať s dôverou sa obracať na Pannu Máriu, Ježišovu a našu matku.

Ak by chýbali tieto základy, katechéza sa musí usilovať zistiť, či a aké nedostatky z toho vznikli a ako ich možno nahradiť. Pomocou primeranej formácie treba kresťanským rodičom pomáhať, aby ich výchovné zásahy boli primeranejšie a vhodnejšie. Táto formácia, aj keď je jednoduchá a primeraná ich kultúre, musí sa zveriť schopným vychovávateľom. Túto úlohu duchovných pastierov nemožno pokladať za čisto okrajovú: keď sa pomáha rodičom dobre plniť ich poslanie, tým sa buduje Cirkev. Okrem toho táto práca poskytuje výbornú príležitosť pre katechézu dospelých.

Detský vek

79. Keď dieťa začne chodiť do školy, vstúpi do širšej spoločnosti, ako je rodina a začne žiť intenzívnejším spôsobom – ktorý pohltí značnú časť jeho energie a záujmov – svoj život v spoločnosti dospelých. V škole nadobúda prvú skúsenosť s prácou¹⁶².

Predtým sa vzťah dieťaťa k Božiemu ľudu uskutočňoval prostredníctvom rodiny, kým teraz sa už dieťa môže začať priamo zúčastňovať na živote Cirkvi a možno ho pripustiť k sviatostiam.

V dieťati sa postupne rozvíjajú rozumové schopnosti a katechéza sa musí prispôbiť tomuto rozumovému vývinu. Dieťa hľadá vysvetlenie náboženského života dospelých. Preto dôsledný kresťanský život spoločenstva dospelých poskytuje výborným spôsobom účinnú pomoc pre dôkladnú výchovu detí. A poskytuje ju naozaj didaktickým spôsobom vtedy, keď sa náboženský život dospelých a činnosť Božieho ľudu vhodne vysvetlia vo svetle dejín spásy.

Prvú skúsenosť s prácou nemožno pokladať za cudziu účelom katechézy. Radosť z práce, a dobre vykonanej, spolupráca s inými, zmysel pre zrejmú a rozumnú disciplínu, ktorý sa z nej rodí, treba pokladať za skúsenosti užitočné nielen pre začlenenie sa do spoločnosti, ale aj pre aktívnu účasť na živote Cirkvi.

Podľa týchto kritérií má sa katechetická pedagogika – nezávisle od metódy, ktorú sleduje – usilovať vzbudiť aktivitu dieťaťa. Keby to neuskutočnila, katechéze by sa nepodarilo splniť svoju povinnosť, ktorou je vychovávať veriaceho, aby čoraz osobnejšie odpovedal na Božie slovo a na Boží dar. Táto aktívna pedagogika sa neobmedzí na vonkajšie výrazy, aj keď sú veľmi užitočné, ale sa pousiluje vyvolať vnútornú odpoveď a chuť do modlitby. Táto výchova k zvnútorneniu je dnes ťažšia následkom rozptyľujúcej klímy dnešnej civilizácie, no je tým potrebnjšia.

Spolupráca medzi katechétmi a rodičmi (výmena názorov o programoch, metódach a ťažkostiach, s ktorými sa stretávajú) je potrebná, aby proces výchovy detí prebiehal náležite a súladne. Táto spolupráca je tiež užitočná jednak pre katechétov a jednak pre rodičov ako pomoc pri plnení ich špecifických zodpovedností.

Deti, ktoré nechodia do školy

80. Jestvujú aj rozsiahle kraje a niekedy veľmi zaľudnené, kde je školská organizácia nedostatočná. V týchto prípadoch treba rozvinúť intenzívnu pastoračnú činnosť zameranú na rodiny a podnecovať, nakoľko je to možné, rozličné vhodne pripravené združenia, ktoré by sa starali o deti a zodpovedali by miestnym podmienkam a duchovným potrebám detí.

Deti z nábožensky ľahostajných rodín

81. Stále viac sa pociťuje ťažkosť priamo katechizovať deti, ktoré žijú v rodinách alebo prostrediach, kde náboženská prax chýba alebo je veľmi nedostatočná. Niekedy sa spochybňuje možnosť a oprávnenosť takejto katechézy.

Nejde zrejme o zrieknutie sa takejto katechézy, ale skôr o to, ako ju chápať a uskutočniť, aby bola primeraná situácii prostredia. V týchto prípadoch sa vyžaduje nadviazať styky s rodinami, študovať ich spôsoby myslenia a zvyčaje, a tak nájsť styčné body na začatie dialógu. Treba tiež, aby katechéza podávala obsah primeraný konkrétnym možnostiam detí.

Vek dospievania (adolescencia) a mladosť

82. Obdobie adolescencie a v širšom zmysle takzvaný "fenomén mladosti" majú rozhodujúci význam¹⁶³. V predpriemyselných spoločnostiach slabo vybavených školami sa takmer bezprostredne prechádzalo od detstva k začleneniu do spoločenstva dospelých. V našej dobe vždy viac prevláda prax predĺžiť dospelujúcej mládeži obdobie povinnej školskej dochádzky. Táto prax vyvoláva v spoločnosti vznik generácie, ktorá nie je priamo zaradená do produktívnej práce – teda generácie, ktorá je síce plná fyzickej a intelektuálnej životaschopnosti, ale nevyvíja nijakú inú činnosť okrem štúdia a profesionálnej prípravy na budúce zamestnanie. Táto sociálna trieda vyvíja silný tlak na spoločnosť dospelých, čo dáva vznik nemalým problémom.

Ten istý problém jestvuje aj v Cirkvi a nie je menej vážny, aj keď sa javí v odlišných podobách. Viac než nebezpečenstvo bezuzdnej kritiky Cirkvi prejavuje sa u týchto adolescentov a mladých ľudí pokúšenie vzdialiť sa od Cirkvi. Pre katechézu je to veľmi vážny a naliehavý problém aj preto, že dospelí často nevedia pochopiť, aký vzácny prínos môžu poskytnúť adolescenti a mladí ľudia. Mladí budú tým menej nedôverčiví, čím viac katechéti ukážu schopnosť pochopiť a prijať ich skutočný prínos.

Preadolescencia, adolescencia a vek mladosti

83. Je potrebné, aby národné direktoriá rozlišovali preadolescenciu (vek pred dospievaním), adolescenciu (vek dospievania) a vek mladosti.

Tu sa chce iba pripomenúť, že v krajinách s pokročilou civilizáciou, kde sa táto otázka nastoľuje, v praxi sa nie vždy dbá na ťažkosti preadolescencie, alebo sa na ne dbá nedostatočne. Vychovávateľ môže upadnúť do pokúšenia pokladať preadolescentov za deti, a tak sa vystaviť nebezpečenstvu, že ich nebude zaujímať. Alebo by ich mohol pokladať za adolescentov, a teda predkladať im témy a metódy práce, ktoré predpokladajú rozvoj osobnosti a skúsenosť, ktoré ešte nemajú.

Preadolescencia sa vyznačuje bolestným zrodom subjektívnosti. Preto je potrebné, aby sa v tomto veku nepokračovalo v jednoduchom a objektívnom vyučovaní, ktoré je vhodné pre deti. No súčasne sa treba vyhýbať tomu, aby sa predkladali problémy a témy vlastnej adolescencii.

Konkrétne vyučovanie, ktoré objasňuje život a dielo svätých a zaslúžilých ľudí, ako aj štúdium súčasného života Cirkvi môžu poskytnúť katechizovaným v tomto vekovom období výdatnú duchovnú výživu.

Vek mladosti v pravom zmysle slova, ktorý nasleduje po adolescencii, je takisto obdobím málo preskúmaným a jeho charakteristické prvky nie sú nateraz dostatočne poznané.

Niektorí navrhujú, aby sa v tomto veku prišlo k vyučovaniu teológie. Iní navrhujú predkladať ľudské a sociálne otázky a pridať k nim jednoduché teologické zdôvodnenia a niektoré výzvy ku kresťanskému správaniu sa. Zdá sa, že treba dať prednosť metóde, podľa ktorej sa vykladajú základné problémy typické pre tento vek s vážnou teologickou a ľudskou dokumentáciou a zároveň so zdravou metodológiou kolektívnej diskusie.

Hľadanie zmyslu života

84. Adolescent (dospievajúci) pozoruje v sebe hlboké fyzické a psychické premeny. Hľadá svoju úlohu v spoločnosti. Neuspokojuje ho náboženskosť jeho detstva, no ešte nedosiahol zrelosť viery, ktorá je vlastná dospelým; preto hľadá základné usmernenie, ktoré by jeho životu znova dalo jednotu. Toto hľadanie však často môže prejsť do náboženskej krízy.

Hlavnou úlohou katechézy adolescentov bude teda objavenie pravého kresťanského zmyslu života. Katechéza musí sústrediť svetlo kresťanského poslania na skutočnosti, ktoré spôsobujú adolescentovi najviac starosti, ako je zmysel telesnej existencie, láska a rodina, usmernenie vlastného života, práca a voľný čas, spravodlivosť a pokoj atď.

Dôraz na skutočné hodnoty

85. Adolescent sa usiluje usporiadať si svoj názor na život a svoju životnú orientáciu okolo niektorých základných a prvoradých hodnôt. Dnes si však adolescent uvedomuje, že je akoby ponorený do prílivu protichodných "hodnôt". To v ňom vyostruje konflikt záujmov pre rozličné hodnoty a pobáda ho odvrhnúť tie hodnoty, ktoré sa neodrážajú v spôsobe života dospelých.

Katechéza musí pomáhať adolescentovi vždy jasnejšie objavovať pravé hodnoty a hodnotiť ich podľa správneho poriadku predností.

Autonómia osobnosti

86. V túžbe po osobnej samostatnosti adolescent často preháňa v uplatňovaní seba samého a popiera zriadenie, ktoré prijali dospelí.

Dospelí musia mať na zreteli, že adolescent sa nedrží viery a neupevňuje sa v nej tým, že sa stotožňuje s nimi, lež prostredníctvom osobného presvedčenia, ku ktorému postupne dozrieva.

Z tejto požiadavky na samostatnosť sa rodí to, čo môžeme nazvať "pokušenie naturalizmu". Pod jeho vplyvom sa adolescent snaží konať a zaistiť si spásu vlastnými silami. Táto tendencia je tým silnejšia, čím je osobnosť vyhranenejšia.

Katechéza bude mať preto za úlohu pomáhať adolescentovi dosiahnuť takú osobnú zrelosť, ktorá mu pomôže prekonať každú formu subjektivismu a nájsť obnovenú dôveru v Božiu moc a múdrosť.

Skupiny adolescentov

87. Pri hľadaní svojej samostatnosti sa adolescenti radi medzi sebou zoskupujú, a to s presným cieľom nájsť čím ľahšie svoju osobnú totožnosť a brániť svoju nezávislosť proti dospelým. V prostrediach týchto skupín na adolescenta dorážajú rozličné životné hodnoty a pobádajú ho, aby ich žil. V každodennej činnosti sa oveľa ľahšie dorozumie so svojimi rovesníkmi ako s dospelými.

Katechéza bude mať za úlohu pôsobiť v týchto združeniach adolescentov, ktoré môžu byť spojivom medzi mladými a celou cirkevnou komunitou¹⁶⁴.

Združenia adolescentov nie vždy prinášajú pozitívne hodnoty. Preto treba napomáhať vzťahy medzi týmito združeniami a kresťanskými spoločenstvami, aby adolescenti mohli náležite poznať a oceniť ľudské a kresťanské hodnoty, ktoré sú v týchto spoločenstvách¹⁶⁵.

Intelektuálne požiadavky

88. Adolescent je samo osebe "formálne" schopný rozumového úsudku. Učí sa správne používať rozum a uvedomuje si, že kultúra, ktorá sa mu predkladá, vyžaduje od neho ďalšie uvažovanie a konkrétne aplikovanie na život.

Ak chce katechéza vzbudiť skúsenosť života viery, nesmie zanedbávať formáciu náboženského zmýšľania, ktoré ukazuje súvislosť medzi všetkými tajomstvami, ako aj medzi nimi a posledným cieľom človeka¹⁶⁶. Na upevnenie vnútornej súdržnosti tohto náboženského zmýšľania nestačí svedectvo. Dnes sa všade vyžaduje vedecká presnosť; preto katechéza musí so všetkou starostlivosťou predkladať aj rozumové odôvodnenia viery.

Intelektuálna štruktúracia viery dospievajúcich sa nemá pokladať za doplnkový prvok, ale za podstatnú potrebu života podľa viery. Spôsob vyučovania je osobitne dôležitý: katechéta v dialógu s adolescentom musí stimulovať jeho inteligenciu.

Činnosť

89. K rozvoju osobnosti adolescenta je potrebná činnosť. Prekonanie egocentrizmu a subjektivismu si vyžaduje kontakt so skutočnosťou, tak s úspechmi, ako aj s neúspechmi.

Katechéza, ktorej úlohou je vzbudzovať osobnú skúsenosť viery a napomáhať usporiadanú úvahu o náboženských veciach, dosiahne svoj cieľ, keď privedie ku konkrétnemu kresťanskému zaangažovaniu sa. Kresťanská katechéza musí vychovávať adolescentov, aby vzali na seba svoje zodpovednosti a má ich postupne urobiť schopnými otvorene vyznávať kresťanskú vieru.

Adolescenti, ktorí nechodia do školy

90. Mladí, ktorí vykonávajú remeslo alebo iné povolanie – a je ich veľa – sú donútení k zrýchlenému rozvoju svojej osobnosti. Toto zrýchlené dozrievanie môže byť usporiadané alebo neusporiadané, úplné alebo neúplné.

Z toho vyplýva potreba osobitnej katechézy pre túto kategóriu adolescentov. Bude musieť pozorne uvažovať o každodenných najnaliehavejších problémoch, podporovať mladých vo chvíli, keď vstupujú do sveta práce a pomáhať im vykonávať činnosť primeranú ich možnostiam v spolupráci s katolíckymi hnutiami.

Okrem toho, dokiaľ u mladých učňov zostávajú charakteristické prvky a požiadavky adolescentov, katechéza bude mať za úlohu nielen osvecovať ich konkrétnu činnosť, ale ich aj viesť k tomu, aby prijali Boží plán v celom rozsahu.

Nespôsobilé deti a nespôsobilí adolescenti

91. Túto úlohu nemožno pokladať za druhoradú alebo okrajovú. Nespôsobilé deti a nespôsobilí adolescenti netvorí nepatrnú časť obyvateľstva. Podmienky modernej spoločnosti často sťažujú vyvážený rast mladých a ich zaradenie sa do spoločnosti.

Katechéza má dať týmto mladým možnosť žiť životom viery podľa ich schopností. To je výsostne evanjeliová úloha a veľmi dôležité svedectvo. Patrí do nepretržitej tradície Cirkvi. Výchova týchto mladých k viere tvorí veľmi dôležitú pastoračnú hodnotu aj preto, že umožňuje kontakt s mnohými rodinami.

Napokon treba uvážiť, že mimoriadna ťažkosť tejto úlohy a potreba predkladať takýmto mladým iba podstatné veci môžu poskytnúť celej katechéze výhody, spočívajúce v tom, že môže používať metódy a spôsoby, ktoré pedagogický výskum objavuje a dáva do služieb týmto nespôsobilým.

Dospelý vek

92. Predkladané Všeobecné direktorium silno zdôrazňuje potrebu katechézy dospelých, a to pre tieto dôvody:

- a) Závazky spoločenského života, rodinné, pracovné, občianske a politické zodpovednosti vyžadujú, aby dospelí dosiahli osobitnú a vhodnú kresťanskú formáciu vo svetle Božieho slova¹⁶⁷. Treba napomáhať zladenie činnosti medzi zaangažovanými v katechéze dospelých a tými, čo sa angažujú v rozličných formách laického apoštolátu.
- b) Vlastnosti a schopnosti, ktoré dosahujú dokonalosť v dospelom veku, ako je životná skúsenosť, osobná zrelosť atď., treba pestovať a osvecovať Božím slovom.
- c) Okrem toho dospelý musí prekonať isté krízy, ktoré – aj keď sú menej zjavné než u adolescentov – netreba pokladať za menej nebezpečné, ani menej hlboké. V takých chvíľach treba jeho vieru neprestajne osvecovať, rozvíjať a chrániť.

Dynamické orientácie dospelého veku. Spoločenstvo a samota

93. Dospelý človek je zvyčajne spôsobilejší pre spoločenstvo a pre medziľudské vzťahy. Spôsobilosť a potreba žiť v spoločenstve sa uplatňuje v oblasti rodinných zodpovedností a vzťahov spoločenského života. Tie však niekedy môžu byť prostriedkom a zároveň prekážkou spoločenstva s inými.

Ľudia veľmi často pociťujú samotu, najmä v modernej spoločnosti. Katechéza má ukázať, že Boh, ktorý je láska, je pôvodcom Cirkvi, spoločenstva viery a roznečuje túžbu po spoločenstve so všetkými ľuďmi. Manželom pripomína, že ich dôverné spojenie silou sviatosti manželstva naznačuje a uskutočňuje tajomstvo jednoty a plodnej lásky medzi Kristom a Cirkvou¹⁶⁸.

V rámci malých cirkevných spoločenstiev katechéza bude musieť pomáhať dospelým naplno žiť kresťanskú lásku a dokázať, že na základe lásky, ktorá je výrazom spoločnej skúsenosti, každý je povinný pomáhať iným vo viere.

Zdokonaľovanie osobnosti

94. Dospelý vek osobitne charakterizuje povedomie dosiahnutia plnej zrelosti.

Človek, ktorý úspešne prekonal rozličné etapy svojho vývoja, mohol nadviazať vzťahy s inými a venovať sa tvorivej činnosti, sa v dospelom veku snaží zhrnúť do jednotného celku všetky skúsenosti svojho osobného, spoločenského a duchovného života. Je tu však nebezpečenstvo, že dospelý – najmä ak patrí do priemyselnej spoločnosti – sa môže domnievať, že túto jednotu bude môcť dosiahnuť jednoducho prostredníctvom zaradenia sa do spoločnosti, v ktorej žije. Dokonalá osobná zrelosť však nespočíva iba v istej vonkajšej rovnováhe medzi osobným životom a spoločenským prostredím, ale predovšetkým v nadobudnutí kresťanskej múdrosti.

Katechéza sa preto vynasnaží priviesť človeka k tomu, aby rešpektoval poriadok cieľov, čiže aby naplno pochopil význam života a smrti vo svetle smrti a zmŕtvychvstania Ježiša Krista.

Staroba

95. Pastoračná dôležitosť tejto životnej fázy sa neuznáva v dostatočnej miere.

Dnes sa čoraz viac zvyšuje počet starých ľudí. Moderná spoločnosť ich často zanedbáva. Tento fakt treba mať jasne na zreteli pri pastoračnej činnosti.

V skutočnosti starí ľudia môžu spoločnosti poskytnúť veľké služby svojou pracovitosťou, ktorá sa nie vždy správne oceňuje a svedectvom o svojich skúsenostiach. Okrem toho je povinnosťou spravodlivosti pomáhať starým ľuďom pomocou katechézy pripraviť sa na smrť, ktorá je biologicky blízka a spoločensky – aspoň do istej miery – je už skutočnosťou, lebo ostatní už takmer nič nečakajú od ich činnosti.

Katechéza má vychovávať starých ľudí k nadprirodzenej nádeji, vďaka ktorej sa smrť pokladá za prechod do pravého života a za krok v ústrety božskému Spasiteľovi. Takto sa staroba môže stať znakom Božej prítomnosti, nesmrteľnosti a budúceho vzkriesenia. Ide tu o eschatologické svedectvo a starí ľudia ho môžu poskytovať trpezlivosťou voči sebe samým i voči druhým, láskavosťou, modlitbami na oslavu Boha, duchom chudoby a dôverou v Boha.

Bola by to bezpochyby veľká škoda pre Cirkev, keby množstvo starých pokrstených ľudí nedávalo najavo, že ich kresťanská viera žiari tým jasnejším svetlom, čím viac sa približuje smrť.

Osobitné formy katechézy pre dospelých

96. Jestvujú situácie a okolnosti, v ktorých sú potrebné osobitné formy katechézy. Sú to:

- a) Katechéza kresťanskej iniciácie alebo katechumenát dospelých.
- b) Katechéza pre tých, čo sú osobitne zaangažovaní v laickom apoštoláte. Je zrejmé, že v tomto prípade katechéza musí dbať o osobitné prehlbenie kresťanského posolstva.
- c) Katechéza, ktorú treba konať pri osobitne významných životných udalostiach, ako je uzavretie manželstva, krst detí, prvé prijímanie a birmovanie, kritické obdobia vo výchove detí, choroba atď. V takýchto okolnostiach sú ľudia viac ako inokedy vnútorne pobádaní hľadať pravý zmysel života.
- d) Katechéza, ktorú treba konať pri zmene životných podmienok, ako je nástup do práce, vojenská služba, emigrovanie, zmena zamestnania alebo spoločenského postavenia. Tieto zmeny môžu byť príčinou vnútorného obohatenia, ale aj duchovnej dezorientácie a znechutenia. Kresťanské spoločenstvo je tu povinné poskytnúť v plnej miere bratskú pomoc. Božie slovo, ktoré je niekedy práve v takýchto prípadoch prijaté s väčšou ochotou, musí byť svetlom a oporou.
- e) Katechéza vzťahujúca sa na kresťanské využívanie voľného času a katechéza, ktorú možno konať pri príležitosti prázdnin a turistických ciest¹⁶⁹.
- f) Katechéza, ktorú treba konať pri príležitosti osobitných udalostí v živote Cirkvi a spoločnosti.

Tieto osobitné formy katechézy nesmú odvieť pozornosť od nevyhnutnosti usporiadania kurzov katechézy, na ktorých sa systematicky študuje celé kresťanské posolstvo. Túto organickú a organizovanú formáciu bezpochyby nemožno zredukovať na jednoduchý cyklus prednášok a prejavov.

Osobitné úlohy katechézy pre dospelých

97. Aby katechéza vždy zodpovedala najnaliehavejším požiadavkám našich čias, musí:

- a) **Vychovávať k správne hodnoteniu kulúrno-spoločenských zmien v našej spoločnosti vo svetle viery.** Kresťanský ľud si vždy viac uvedomuje potrebu skúmať, kam môže viesť pokrok dnešnej spoločnosti a rozoznávať pravé hodnoty, ale aj nebezpečenstvá našej civilizácie. Želá si pomoc a orientáciu pri hodnotení neprestajne prebiehajúcich zmien a vysvetlenie o postojoch, aké môže a má zaujať.
- b) **Objasňovať dnešné náboženské a morálne otázky.** Katechéza si má osvojiť nové otázky, ktoré si kladú ľudia dnešnej doby. Napríklad dnes sa pripisuje veľká dôležitosť sociálnym otázkam. Človek chce udat' nový smer spoločnosti, v ktorej žije. Toto úsilie o obnovu, v ktorom človek jasne prejavuje svoju zodpovednosť aj svoju ohraničenosť¹⁷⁰, nesmie uniknúť pozornosti katechézy.
- c) **Objasniť vzťahy medzi svetskou a cirkevnou činnosťou.** Úlohou katechézy je vychovávať kresťanov, aby vedeli rozlišovať vzájomné vzťahy, ktoré jestvujú medzi svetským a cirkevným

angažovaním sa. Musí dobre ozrejmiť, že angažovanie sa vo svete môže mať blahodarný odraz v cirkevnom spoločenstve, lebo mu pomáha lepšie si uvedomiť svoj nadzemský cieľ i svoje poslanie vo svete. Má tiež ozrejmiť, že cirkevné angažovanie sa je užitočné aj pre samu ľudskú spoločnosť¹⁷¹.

- d) **Rozvíjať rozumové základy viery.** Cirkev vždy podporovala – proti fideizmu – rozumové základy viery. Katechéza musí stále viac rozvíjať správne chápanie viery, ktorým sa dokazuje, že úkon viery, ako aj pravdy, ktoré treba veriť, sú v súlade s požiadavkami ľudského rozumu. Musí ukázať, že evanjelium je vždy aktuálne a užitočné. Preto treba napomáhať pastoračiu kresťanského myslenia a kresťanskej kultúry.

Časť VI. PASTORÁCIA SLUŽBY SLOVA

Pastoračná činnosť

98. Na základe toho, čo sa povedalo o katechizovaní a obsahu katechézy, sa určuje postup pre pastoračnú činnosť. Jej základné zložky sa budú skúmať v tejto šiestej časti.

Pastoračná činnosť si vyžaduje primerané orgány – ktoré na národnej rovine majú určiť biskupské konferencie – s úlohami rozhodovania, výskumu a uvedenia do platnosti. V podstate ide o tieto orgány: a) biskupská komisia pre katechézu; pracujú v nej úradne zvolení členovia a pomáhajú im odborníci; b) permanentný výkonný orgán (úrad, stredisko atď.).

Aby sa pomocou týchto orgánov dôsledne a účinne rozvíjala pastoračia služba slova, je potrebné:

- 1) pripraviť reláciu o skutočnom stave miestnej situácie a o možnostiach služby slova;
- 2) uverejniť konkrétny program činnosti;
- 3) dbať o formáciu a kultúru zodpovedných za túto pastoračnú činnosť;
- 4) orientovať sa na prípravu vhodných pracovných pomôcok a postarať sa o ich vypracovanie;
- 5) napomáhať náležitú organizáciu katechézy;
- 6) zladit' katechetickú činnosť s inými oblasťami pastoračie;
- 7) podnecovať výskumné práce;
- 8) podporovať medzinárodnú spoluprácu.

Pokyny a rady predložené v tejto časti sa nemôžu vždy hneď a súčasne aplikovať vo všetkých oblastiach Cirkvi. Pre tie národy alebo kraje, kde sa katechetická činnosť ešte nerozvinula na dostatočnú úroveň, to, čo sa tu predkladá alebo radí, chce byť iba poukazom na celý rad cieľov, ktoré treba postupne dosiahnuť.

I. Rozbor situácie

Cieľ

99. V okruhu biskupskej konferencie je potrebné mať jasný prehľad o situácii, v ktorej sa koná služba slova.

Cieľom tohto rozboru je ukázať, do akej miery evanjelizačná činnosť Cirkvi dosiahla cieľ, ktorý si vytýčila. Vyžaduje sa preto pozorný prieskum spôsobu, akým sa konala služba slova a výsledkov – v tom, čo sa dá ľudsky konštatovať – ktoré dosiahla katechéza alebo akákoľvek iná forma predkladania kresťanského posolstva. Treba zistiť, aké sú iniciatívy Cirkvi, ako sú prijímané, kde a kým, s akým výsledkom atď.

Predmet

100. Predmet tohto prieskumu je zložitý. Obsahuje skúmanie pastoračnej činnosti a diagnózu náboženskej situácie a kultúrno–spoločenských a ekonomických podmienok ako kolektívnych procesov, ktoré môžu mať veľký vplyv pri šírení evanjelia.

Spôsoby

101. V tejto práci, v ktorej sa vyskytujú značné ťažkosti, sa treba vyvarovať dvoch nebezpečenstiev: a) brať ako isté také údaje, ktoré ešte nie sú dostatočne analyzované a overené;

b) vyžadovať také dokonalé vedecké štúdium, ktoré by bolo neuskutočiteľné.

Je tiež vhodné všimnúť si, že technické prieskumy, konané vo forme dotazníkov alebo ankiet, majú skromné výsledky, ak ich nepredchádza dôkladná úvaha o rozličných formách pastoračnej činnosti, ktoré možno uviesť do praxe. Čo sa teda zdá potrebné pre biskupské konferencie, je celkový pohľad na situáciu, ktorý možno dosiahnuť konzultáciou s ľuďmi naozaj skúsenými v skúmaní dokumentov, ktoré sú k dispozícii a vyvodením príslušných uzáverov z už vykonanej pastoračnej činnosti. V tomto ohľade môžu poskytnúť veľmi užitočný prínos monografické štúdie.

Pri skúmaní situácie musí byť zaangažované celé kresťanské spoločenstvo, aby si tak uvedomilo problémy a stalo sa ochotným prikročiť k činnosti.

Výsledky

102. Spomínaný rozbor situácie nie je cieľom sám o sebe, ale má predstaviť najúčinnejšie podujatia a otvoriť im cestu ku konkrétnemu uplatneniu, jednak podporovaním diel a iniciatív, ktoré sa už osvedčili, jednak podnecovaním nových.

Ved' ide o to, čo treba predvídať a pripraviť pre budúcnosť.

Taký prieskum má tiež presvedčiť pracovníkov v službe slova, že ľudské situácie sú vzhľadom na pastoračnú činnosť dvojznačné. Treba teda, aby evanjelioví pracovníci vedeli vynachádzať možnosti, ktoré sa otvárajú ich činnosti vo vždy novej a odlišnej situácii. Hrozí tu nebezpečenstvo, že konštatovanie ťažkostí môže viesť k uzáveru, že pastoračná činnosť je nemožná; kým, naopak, každý má byť presvedčený, že kultúrne skutočnosti nie sú nehybné, nemeniteľné a jednoznačné fakty, pred ktorými by milosť a pastoračná činnosť boli obmedzené takmer na bezmocnosť. Vždy je možný proces premeny, ktorý otvára cestu viere.

II. Program činnosti

103. Po dôkladnom zistení situácie treba pristúpiť k zverejneniu programu činnosti. To možno urobiť najmä pomocou Katechetického direktória. Ono určuje ciele, prostriedky katechetickej pastorácie a smernice, ktorými sa riadi, pričom sa dôkladne prihliada na miestne potreby a zároveň sa dbá o plný súlad s cieľmi a normami všeobecnej Cirkvi.

Pri predstavení programu činnosti treba vziať do úvahy funkcie, ktoré môžu vykonávať špecificky cirkevné inštitúcie ako farnosti, základňové spoločenstvá, apoštolské hnutia, rodinná ustanovenia a výchovné ústavy, ako je škola, či už kresťanská alebo nekonfesionálna a každá iná forma spoločenského a kultúrneho zoskupenia.

Ciele, ktoré treba dosiahnuť a prostriedky, ktoré treba používať, sa majú pokladať za základ každého programu činnosti.

Ciele

104. Pastoračné ciele môžu byť rozličné podľa miest a potrieb. No vždy sa musia vzťahovať na pokrok vo viere a v morálnom zaangažovaní sa veriacich a na rozvoj ich vzťahov k Bohu a k ľuďom (napr. dosiahnutie zrelej viery u dospelých, uvedenie kresťanského myslenia do vedeckých a technických krúžkov, uplatnenie svojej kresťanskej zodpovednosti zo strany rodín, aktívna prítomnosť kresťanov na spoločenských premenách).

Keďže vo všeobecnosti je veľa cieľov, je správne a povinné predvídať časovo rozvrhnutú programáciu podľa prednosti rôznych cieľov, ktoré treba dosiahnuť.

Je tiež dobré porovnať vhodným spôsobom pastoračné ciele stanovené v istej oblasti s cieľmi, ktoré určili biskupské konferencie zemepisne alebo kultúrne bližších krajín.

Prostriedky

105. Prostriedky, ktoré treba používať, sú predovšetkým: katechetické inštitúty, ktoré treba zakladať alebo podporovať, programy, texty¹⁷², pracovné pomôcky, smernice o metódach¹⁷³ atď. Okruh vyhľadávania prostriedkov je prakticky nevyčerpatelný. Vždy je však potrebné starostlivo kontrolovať a dbať, aby navrhované prostriedky boli skutočne primerané duchovným cieľom, ktoré sa chcú dosiahnuť.

Normy

106. Normy týkajúce sa katechézy môžu byť mnohoraké. Menia sa podľa cieľov, ktoré sa chcú dosiahnuť. Medzi nimi majú mimoriadnu dôležitosť normy, ktoré sa vzťahujú na katechézu prípravy k sviatostiam: napríklad normy o katechumenáte dospelých, o uvedení detí do sviatostí, o príprave rodín na krst detí.

Aby tieto normy boli účinné, je vhodné, aby ich bolo málo, aby boli jednoduché a aby definovali radšej vonkajšie kritériá ako vnútorné.

Je zrejmé, že nijaká partikulárna norma nemôže bez schválenia Apoštolskej Stolice zrušiť všeobecné zákony Cirkvi a všeobecnú prax.

Rozdelenie a podnecovanie zodpovednosti

107. Predovšetkým treba vykonať jasné a účelné rozdelenie zodpovedností a úloh. Je dôležité napríklad objasniť a zdôrazniť zodpovednosť kresťanských rodín, cirkevných spoločenstiev, duchovných a katechéto.

Nemožno sa však obmedziť iba na porozdeľovanie už jestvujúcich síl, ale treba podnecovať vždy väčšiu zaangažovanosť zo strany všetkých veriacich. Veď ide o to, aby si kresťanské spoločenstvo vždy lepšie uvedomilo svoje poslanie: byť prejavom Božej múdrosti a lásky, ktoré sa nám zjavili v Ježišovi Kristovi. Preto je užitočné, aby podľa možnosti celé spoločenstvo i jednotlivci boli vždy včas informovaní o tom, čo sa mieni robiť, aby všetci boli pozvaní účinne sa zapojiť do vypracovania plánov a zúčastniť sa na rozhodnutiach a plnení toho, čo sa stanovilo.

Pri príprave programovania katechetických činností nech sa má jasne na zreteli, že rozličné iniciatívy môžu niekedy zapríčiniť ťažkosti a spory. Napríklad ťažkosti môžu pochádzať zo zmien, ktoré prebiehajú v reči a v novom chápaní výchovného a apoštolského postoja. V týchto prípadoch treba urobiť všetko, čo je možné, aby sa vyhlo tomu, čo by mohlo zbytočne zapríčiniť zmätok.

Konečne je potrebné, aby všetky katechetické činnosti boli vybavené potrebnými ekonomickými prostriedkami.

III. Katechetická formácia

108. Akákoľvek pastoračná činnosť, ak ju nekonajú náležité pripravení ľudia, je odsúdená na neúspech. Aj pracovné pomôcky sú neúčinné, ak ich nepoužívajú primerane pripravení katechéti. Formácia katechéto má preto prednosť pred obnovou textov a pred posilnením katechetickej organizácie.

Predovšetkým sa treba starať o formáciu tých, čo vykonávajú katechetickú činnosť na národnej rovine. Táto úloha patrí biskupským konferenciám. Formácia vedúcich na národnej rovine musí však mať svoj prirodzený doplnok a pokračovanie vo formácii katechéto, ktorí pôsobia na regionálnej a diecéznej rovine. Táto posledná úloha patrí regionálnym biskupským konferenciám, kde jestvujú a jednotlivým biskupom.

Vyššie inštitúty a katechetické školy

109. Nech sa rozvíjajú alebo zakladajú vyššie inštitúty katechetickej pastorácie s cieľom pripravovať katechéto, ktorí by boli schopní riadiť katechézu v diecéze alebo v rámci činností vykonávaných rehoľnými kongregáciami. Tieto vyššie inštitúty môžu byť národné alebo aj medzinárodné. Musia byť zriadené ako univerzitné inštitúty, čo sa týka programu štúdií, trvania kurzov a podmienok na prijatie.

V jednotlivých diecézach alebo aspoň v rámci regionálnych biskupských konferencií nech sa tiež zriadia katechetické školy – so študijným programom menej náročným, ale takisto hodnotným – na prípravu katechéto na plný úväzok.

Permanentná formácia

110. Permanentná formácia má rozličné podoby a stupne. Treba, aby trvala po celý čas, v ktorom sa katechéti venujú svojej osobitnej funkcii. Vzťahuje sa tak na vedúcich katechézy, ako aj na jednoduchých katechéto.

Permanentnú formáciu nemožno zveriť iba ústredným orgánom. Musia sa o ňu starať aj jednotlivé kresťanské spoločenstvá, už aj preto, že podmienky a potreby katechézy sa môžu meniť z miesta na miesto. Duchovní a všetci, čo majú vedúce úlohy, sú povinní starať sa o permanentnú formáciu svojich spolupracovníkov v katechéze.

Cieľ katechetickkej formácie

111. Podstatným cieľom katechetickkej formácie je uschopniť katechétoov na komunikovanie kresťanského posolstva. Preto sa vyžaduje teologicko–doktrínálna, antropologická a metodologická formácia, viac–menej hlboká, podľa vedeckej úrovne, ktorá sa chce dosiahnuť. Získanie týchto teoretických poznatkov však nevyčerpáva úlohy formácie. Môže sa nazvať úplnou až vtedy, keď je katechéta schopný nájsť najúčinnjší spôsob, ako podať evanjeliové posolstvo skupinám alebo osobám v situáciách, ktoré sú vždy odlišné a jediné svojho druhu.

Teologicko–doktrínálna, antropologická a metodologická formácia

112. a) *Náuka.* Je zrejmé, že si treba nadobudnúť solídnu náukovú bázu, ktorá musí vždy obsahovať náležité osvojenie si katolíckeho učenia a vo vyšších katechetických inštitútoch musí dosiahnuť vedeckú úroveň teológie. Dušou tejto formácie má byť Sväté písmo.

Náuka musí byť v každom prípade asimilovaná do takej miery, že katechéta je schopný nielen presne vyložiť evanjeliové posolstvo, ale aj vzbudiť aktívne prijatie posolstva zo strany katechizovaných a vedieť rozlišovať, čo sa v ich duchovnej ceste zhoduje s vierou.

b) *Ľudské vedy.* Našu dobu charakterizuje obrovský rozvoj antropologických vied. Tieto vedy už nie sú vyhradené len pre učeníoch a odborníkov. Prenikajú do povedomia, ktoré má moderný človek o sebe samom, zasahujú sociálne vzťahy a utvárajú istý druh kultúrneho kontextu, ktorý je spoločný aj pre ľudí kultúrne menej rozvinutých.

Vyučovanie antropologických vied – pre obrovský rozsah týchto disciplín – kladie náročné problémy, keď ide o to, ktoré z nich vybrať a ako ich predstaviť. Keďže nejde o formáciu odborníkov v psychológii, ale v katechéze, je potrebné sledovať kritérium, podľa ktorého treba rozlíšiť a vybrať to, čo im priamo pomáha získať si schopnosť komunikovania.

c) *Metodologická formácia.* Metodológia sama o sebe nie je nič iné ako úvaha o prostriedkoch, ktoré sa osvedčili v praxi. Preto treba klásť väčší dôraz na praktické cvičenie ako na teoretické vyučovanie pedagogiky. Teoretické vyučovanie je však potrebné, lebo pomáha katechétoovi prispôbiť sa rozličným situáciám, vyhýbať sa pokusným formám vyučovania, všimnúť si zmeny, ktoré sa vynárajú vo výchovných vzťahoch a dobre usmerňovať budúcu prácu.

Treba uvážiť, že pri formácii katechétoov na základnej úrovni (čiže tých, čo vyučujú prvé základy katechézy) sa spomínané poznatky lepšie nadobúdajú, ak sa podávajú súčasne s rozvíjaním ich apoštolského zaangažovania sa (napríklad počas schôdzok, na ktorých sa pripravujú a posudzujú učebné hodiny katechizmu).

Ako si osvojiť umenie katechizovať

113. Od katechétoovi sa vyžaduje osobitná príprava, aby sa stal schopným správne interpretovať reakcie skupiny alebo jednotlivce osoby a tak zistiť ich duchovné schopnosti a zvoliť si taký spôsob podania evanjeliového posolstva, aby bolo prijaté so skutočným úžitkom. Metódy takéhoto postupu môžu byť rôzne: praktické cvičenia, práce v skupine, rozbor prípadov atď. Základom všetkého je úvaha o komunikatívnej sile kresťanského posolstva. Katechézu, ktorá je praktickou pastorálkou Cirkvi, nemožno nadobudnúť iba teóriou. Umenie podávať katechézu sa nadobúda skúsenosťou, vedením zo strany kompetentných učiteľov a praxou. Toto umenie je syntézou vlastností potrebných na apoštolát, poznania viery, ľudí a zákonov, ktorými sa riadi rozvoj jednotlivcov a skupín.

Duchovný život katechétoov

114. Poslanie, ku ktorému je katechéta povolaný, vyžaduje od neho intenzívny sviatostný a duchovný život, lásku k modlitbe, hlboký obdiv pre vznešenosť kresťanského posolstva a pre jeho schopnosť pretvoriť celý život. Súčasne od neho vyžaduje, aby sa usiloval o vnútorný postoj lásky, pokory a

rozumnosti, ktorý dovolí Duchu Svätému vykonávať v katechizovaných svoje dielo bohaté na ovocie.

Príprava katechétov

115. Je potrebné, aby cirkevné autority pokladali formáciu katechétov za veľmi závažnú úlohu. Táto formácia sa vzťahuje na všetkých katechétov¹⁷⁴, tak laikov ako rehoľníkov, ako aj kresťanských rodičov, ktorí v nej môžu nájsť účinnú pomoc na rozvíjanie počiatocnej a príležitostnej katechézy, ktorá je ich špecifickou povinnosťou. Vzťahuje sa na diakonov a osobitne na kňazov, ktorí "sviatosťou kňazstva sú podľa vzoru Krista, najvyššieho a večného kňaza¹⁷⁵ vysvätení za pravých kňazov Nového zákona, aby hlásali evanjelium, starali sa o veriacich a konali bohoslužby"¹⁷⁶. A vskutku, v jednotlivých farnostiach je ohlasovanie Božieho slova zverené predovšetkým kňazom, ktorí majú otvárať veriacim poklady Svätého písma a v homíliách počas cirkevného roka predstavovať tajomstvá viery a normy kresťanského života¹⁷⁷. Preto je veľmi dôležité, aby sa v seminároch a rehoľných scholastikátoch vážne dbalo o katechetickú prípravu, ktorú potom treba dopĺňať pomocou permanentnej formácie, o ktorej sa hovorilo predtým¹⁷⁸.

Táto formácia sa napokon vzťahuje na učiteľov náboženstva na verejných školách, či už cirkevných alebo štátnych. Na takú veľmi dôležitú úlohu možno vybrať iba ľudí, ktorí sa vyznačujú schopnosťami, vzdelaním a duchovným životom¹⁷⁹.

Je veľmi želateľné, aby v oblasti formácie jestvovala skutočná spolupráca medzi rozličnými apoštolskými činnosťami a katechézou, pretože všetky tieto činnosti spĺňajú – aj keď pod osobitným zorným uhlom – úlohu komunikovať kresťanské poslanstvo.

IV. Pracovné pomôcky

116. Medzi hlavné pomôcky katechézy patria:

- direktoriá biskupských konferencií;
- programy;
- katechizmy;
- didaktické texty;
- audiovizuálne prostriedky.

Katechetické direktoriá

117. Direktoriá majú napomáhať a koordinovať katechetickú činnosť na území istého regiónu alebo štátu, alebo aj viacerých štátov patriacich do tej istej kultúrno–spoločenskej oblasti. Direktoriá musia byť ešte pred zverejnením podrobené preskúmaniu jednotlivými miestnymi ordinármi a schváleniu Svätej Stolice¹⁸⁰.

Programy

118. Programy spresňujú – podľa veku, miesta a času – výchovné ciele, ktoré treba dosiahnuť, metodologické princípy, ktoré treba používať a látku, ktorú treba podávať. Bezpodmienečne treba postupovať tak, aby sa tajomstvá viery, ktoré tvoria "krédo" dospelých, predstavili už v programoch pre katechizmy detí a adolescentov, a to spôsobom primeraným ich veku¹⁸¹.

Katechizmy

119. Mimoriadne veľký dôraz treba dať na katechizmy publikované cirkevnou vrchnosťou. Ich cieľom je podávať v zhustenej a praktickej forme doklady zjavenia a kresťanskej tradície a základné prvky nevyhnutne potrebné pre katechetickú činnosť, čiže pre osobnú výchovu k viere. Nech sa teda dokladom tradície venuje náležitá úcta a nech sa s najväčšou starostlivosťou vyhýba tomu, aby sa zvláštne interpretácie predstavovali ako patriace k viere, kým v skutočnosti sú to iba osobné hypotézy alebo mienky určitej teologickej školy. Učenie Cirkvi treba podávať verne. V tomto ohľade treba mať na zreteli normy vysvetlené v I. kapitole III. časti.

Vzhľadom na veľké ťažkosti s redakciou týchto textov a na ich osobitnú dôležitosť je veľmi vhodné:

- a) aby sa uskutočnila spolupráca medzi mnohými expertmi tak v katechetike, ako aj v teológii;
- b) aby sa konzultovali odborníci v iných vedách, či už náboženských alebo profánnych a vypočuli sa isté pastoračné organizácie;
- c) aby sa konzultovali jednotliví biskupi a aby sa pozorne dbalo na ich pripomienky;
- d) aby definitívnu publikáciu predchádzali osobitné skúšobné cvičenia;
- e) aby sa po určitom čase prišlo k dôkladnej revízii textov.

Prv než sa tieto katechizmy zverejnia, treba ich podrobiť preskúmaniu a schváleniu Svätej Stolice¹⁸².

Didaktické texty

120. Didaktické texty sú pomôcky, ktoré slúžia kresťanskému spoločenstvu zaangažovanému v katechéze. Nijaký text nemôže nahradiť živé komunikovanie kresťanského posolstva. Texty sú však veľmi dôležité, pretože širšie vysvetľujú doklady kresťanskej tradície a iné prvky, ktoré tvoria podávanie katechézy. Aj na zredigovanie týchto textov sa vyžaduje spolupráca medzi viacerými expertmi v katechetike a konzultácia s inými odborníkmi.

Príručky pre katechéty

121. Tieto príručky musia obsahovať:

- vysvetlenie posolstva spásy (s ustavičným odvolávaním sa na pramene a s presným označením toho, čo patrí do pokladu viery a do učenia Cirkvi, a toho, čo je iba mienkou teológov);
- psychologické a pedagogické rady;
- metodologické pokyny.

Nech sa majú na zreteli aj knihy alebo texty, ktoré slúžia na výskum a činnosť katechizovaným. Tieto texty možno včleniť do samých katechizmov, alebo ich vydať ako osobitné zväzочки.

Napokon sa treba postarať aj o publikácie pre rodičov, keď ide o katechézu pre deti.

Audiovizuálne pomôcky

122. Audiovizuálne pomôcky sa používajú najmä:

- a) ako dokumentárne prostriedky na obohatenie objektívnych prvkov katechetického vyučovania; v tomto prípade majú byť pravdivé, presné a didakticky jasné;
- b) ako symboly pre výchovu k jemnosti a obrazotvornosti; v tomto prípade musia vzbudzovať zmysel pre krásu a mať podmanivú silu.

V oblasti audiovizuálnych pomôcok sa vyžaduje plnenie dvoch úloh:

- podporovať štúdium kritérií, ktorými sa má riadiť utváranie a výber týchto prostriedkov vzhľadom na osobitné aspekty kresťanského posolstva, ktoré sa mienia predstaviť a na osobitné kategórie osôb, ktorým sú určené.
- formovať katechéty na správne používanie týchto pomôcok (katechéti často nepoznajú zmysel a funkciu reči obrazov; dosť často audiovizuálne pomôcky, ak sú zle používané, privádzajú k pasivite a nie k aktivite atď.).

Masovokomunikačné prostriedky

123. Masovokomunikačné prostriedky majú medziiným silu dať ráz skutočnosti a aktuálnosti faktom, inštitúciám a ideám, o ktorých hovoria, a naopak, zmenšiť pred verejnou mienkou dôveru voči tomu, o čom mlčia.

Ohlasovanie spásy musí teda nájsť miesto v komunikačných prostriedkoch¹⁸³. Preto popri zdokonalení rozličných možností intervencie, ktorými už Cirkev v tejto oblasti disponuje, treba podporovať aj spoluprácu medzi tvorcami, spisovateľmi a umelcami, ktorí pracujú na tomto poli. Takáto spolupráca si vyžaduje, aby sa na národnej a medzinárodnej rovine utvorili skupiny expertov, ktorí by mohli skutočne prispieť k programovaniu činnosti v náboženskej oblasti, keď ich o to požiadajú.

Je tiež úlohou katechézy vychovávať kresťanov, aby rozoznávali podstatu a hodnotu toho, čo "masmédiá" predkladajú. To samozrejme predpokladá technickú znalosť reči týchto prostriedkov.

"Programová inštrukcia"

124. V rámci audiovizuálnych prostriedkov, ktoré katechéza môže a má používať, aby lepšie dosiahla svoje ciele, sa nesmie zanedbávať didaktická metóda zvaná "programovaná inštrukcia". Je to nová metóda, ale v súčasnosti nadobúda stále väčší význam.

V tomto bode však nech sa berie dôkladný zreteľ na ťažkosti, ktoré vznikajú tak zo strany právd viery, ktoré treba vyučovať, ako aj zo samého cieľa katechézy a nech sa vyhýba povrchnosti a experimentovaniu. Tak pri príprave programov, ako aj pri predstavovaní právd pomocou obrazov sa vyžaduje spolupráca expertov v teológii, katechetike a audiovizuálnej didaktike.

V. Organizácia katechézy

125. V rámci každej biskupskej konferencie zahrňuje organizácia katechézy predovšetkým diecézne, regionálne a národné štruktúry.

Základné úlohy týchto štruktúr sú:

- a) organizovať špecifické katechetické podujatia;
- b) spolupracovať s inými iniciatívami a apoštolskými činnosťami (napríklad s liturgickou komisiou, s organizáciami laického apoštolátu, s ekumenickou komisiou atď.), pretože všetky tieto činnosti cirkvi majú účasť na službe slova, aj keď odlišným spôsobom.

Diecézne štruktúry

126. Dekrétom *Provido sane*¹⁸⁴ a ustanovil diecézny katechetický úrad, ktorého úlohou je viesť celú katechetickú organizáciu. Tento úrad má tvoriť skupina ľudí naozaj skúsených v tejto oblasti. Šírka a rôznorodosť otázok, o ktoré sa má katechetický úrad zaujímať, vyžadujú podeliť zodpovednosť viacerým kompetentným ľuďom.

Diecézny katechetický úrad má tiež podporovať a riadiť prácu takých organizácií, ako je farské katechetické stredisko, bratstvo kresťanskej náuky atď., ktoré sú akoby základnými bunkami katechetickéj činnosti.

Je tiež potrebné, aby miestne spoločenstvá utvorili permanentné strediská pre formáciu katechéto. Tak sa dá najavo kresťanskému ľudu, že zodpovednosť za ohlasovanie a vyučovanie posolstva spásy patrí všetkým.

Diecézny katechetický úrad, ktorý je súčasťou biskupskej kurie, je teda orgánom, ktorým biskup, hlava spoločenstva a učiteľ kresťanskej náuky, riadi a usmerňuje všetky katechetické činnosti.

Nijaká diecéza nemôže byť bez katechetického úradu.

Regionálne štruktúry

127. Je užitočné, aby rôzne diecézy spojili svoju činnosť tým, že dajú dokopy výskumy a činnosti, kompetencie a finančné prostriedky tak, aby lepšie vybavené diecézy pomáhali iným diecézám a mohol sa vypracovať spoločný program činnosti v regionálnom rozsahu.

Národné štruktúry

128. Je nevyhnutné, aby biskupská konferencia a ešte bezprostrednejšie biskupská komisia pre katechézu mala svoj trvalý orgán.

Tento Úrad alebo Národné katechetické stredisko má dvojakú funkciu:

- byť v službách katechetických potrieb v národnej rovine. Preto do jeho úloh patria publikácie, ktoré sú dôležité pre celý národ, národné kongresy, vzťahy s masovokomunikačnými prostriedkami a všeobecne všetky činnosti a iniciatívy, ktoré presahujú možnosti jednotlivých diecéz alebo regiónov;
- byť v službách diecéz a regiónov, aby sa dali do obehu katechetické správy a iniciatívy, koordinovala sa činnosť a pomáhalo sa diecézám katechetický menej rozvinutým.

Okrem toho je úlohou Úradu alebo Národného strediska koordinovať svoju činnosť s činnosťou iných pastoračných orgánov a spolupracovať s celým medzinárodným katechetickým hnutím.

VI. Koordinácia katechetickej pastorácie s celou pastoračnou činnosťou

Katechéza a pastorácia

129. Keďže každý dôležitý čin Cirkvi má účasť na službe slova a keďže katechéza má vždy vzťah k celému cirkevnému životu, je potrebné, aby katechetická činnosť bola koordinovaná so všeobecnou pastoračnou činnosťou. Cieľom tejto spolupráce je harmonický rozvoj kresťanského spoločenstva, ktoré aj napriek osobitosti rôznych funkcií sleduje jediný základný cieľ.

Preto je potrebné, aby sa katechéza vykonávala v úzkej spolupráci s inými pastoračnými podujatiami¹⁸⁵, teda s biblickým, liturgickým a ekumenickým hnutím, s laickým apoštolátom, sociálnou činnosťou atď. Okrem toho treba mať na zreteli, že táto koordinácia je potrebná hneď od začiatku, t.j. už odvtedy, ako sa začne študovať a projektovať plán pastoračnej činnosti.

Katechumenát dospelých

130. Katechumenát dospelých, ktorý je súčasne katechézou, liturgickou účasťou a komunitárnym životom, je typický prípad inštitúcie, ktorá vzniká zo spolupráce rozličných pastoračných činností. Má za cieľ riadiť duchovný proces zmeny zmýšľania a mravov tých, čo sa pripravujú na prijatie krstu. Je to prípravná škola na kresťanský život a uvedenie do náboženského, liturgického, charitatívneho a apoštolského života Božieho ľudu¹⁸⁶. Celé kresťanské spoločenstvo je prostredníctvom krstných rodičov, ktorí ho reprezentujú, zaangažované v tomto diele, teda nie iba kňazi alebo katechéti.

VII. Nevyhnutnosť vedeckého výskumu

Vedecký výskum

131. Bez vedeckého výskumu by katechetické hnutie pri rýchlom rozvoji dnešnej kultúry bolo paralyzované.

Je teda nevyhnutne potrebné, aby národné orgány biskupských konferencií podporovali vopred dohodnutý výskum. Preto je potrebné určiť program s témami, ktoré treba preskúmať; vedieť, ktoré témy sa už študujú a v tomto prípade nadviazať styky s expertmi, ktorí sa týmto témam venujú; začať štúdium ešte nepreskúmaných otázok a zároveň zaobstarať potrebné ekonomické prostriedky.

Jestvujú témy výskumu, o ktoré je všeobecný záujem, napríklad vzťahy medzi katechézou a modernou exegézou, medzi katechézou a antropológiou, medzi katechézou a masmédiami atď. Povaha a ťažkosti tohto výskumu často odporúčajú medzinárodnú spoluprácu.

VIII. Medzinárodná spolupráca a vzťahy so svätou stolicou

Medzinárodná spolupráca

132. Apoštolské kolégium je solidárne pri vykonávaní svojho poslania¹⁸⁷. V tejto časti Direktória sa viackrát poukázalo na dôsledky pochádzajúce z tejto solidárnosti, pokiaľ ide o katechézu (napríklad kapitola II: zosúladenie pastoračných cieľov medzi blízkymi štátmi; kapitola III: zriadenie vyšších inštitútov; kapitola IV: vypracovanie spoločných pracovných pomôcok; kapitola VII: vedecký výskum).

Medzinárodná spolupráca sa vyžaduje aj v službe slova pre emigrantov.

Úloha, ktorú tu treba spĺňať, je dvojaká. Predovšetkým je potrebné, aby emigranti neostali bez Božieho slova. Rozdielnosť reči, kultúry a zvykov si vyžadujú výmenu informácií a personálu medzi cirkvami pôvodných krajín a cirkvami hostiteľských krajín. Na druhej strane je potrebné, aby služba slova prispela k tomu, žeby si kresťania hostiteľských krajín uvedomili problémy emigrantov a boli ochotní bratsky ich prijať.

Medzinárodná spolupráca sa vyžaduje aj pri katechéze turistov. Veď je známe, že turizmus čoraz viac nadobúda medzinárodné rozmery¹⁸⁸.

Medzinárodná spolupráca musí rešpektovať zodpovednosť a podmienky miestnych cirkví. Preto je potrebné, aby krajiny, ktoré sa nachádzajú v lepšej situácii čo do personálu, ekonomických

prostriedkov a vedeckého výskumu, podporovali iné, menej rozvinuté krajiny a pritom si nenárokovali vnucovať svoje názory a metódy činnosti.

Svätá Stolica

133. Ako bol Peter ustanovený za hlavu Apoštolského zboru a za základ, na ktorom je vybudovaná Cirkev, tak Petrov nástupca, čiže rímsky pápež¹⁸⁹ je viditeľnou hlavou biskupského kolégia a celého Božieho ľudu. Rozvíja svoj všeobecný učiteľský a správcofský úrad ako Kristov zástupca a pastier celej Cirkvi¹⁹⁰ vždy pre duchovné dobro Božieho ľudu a pre jeho vzrast. Túto svoju funkciu môže podľa potrieb Cirkvi slobodne vykonávať rozličnými spôsobmi, to značí, alebo osobne, alebo kolegiálne, čiže spolu s biskupmi celej Cirkvi. Osobnú funkciu vykonáva alebo vlastnými intervenciami alebo úradnými aktami, predovšetkým prostredníctvom dikastérií Rímskej kurie.

Posvätná kongregácia pre klérus

134. Ústredná zodpovednosť za katechézu pre územia so všeobecným právom je zverená Posvätnéj kongregácii pre klérus (Úrad II). Kongregácia má za úlohu podnecovať, koordinovať a riadiť všetko, čo sa vzťahuje na hlásanie Božieho slova a na apoštolské diela; zverejňovať správy a napomáhať, nakoľko je to možné, spoluprácu medzi rozličnými národmi.

Usiluje sa o posilnenie a riadenie úradov, ktoré sú na čele katechézy.

Kontroluje a schvaľuje katechetické direktoriá, katechizmy a programy ohlasovania Božieho slova pripravené biskupskými konferenciami. Podnecuje národné katechetické kongresy a schvaľuje alebo zvoláva medzinárodné kongresy¹⁹¹.

PRÍLOHA

Iniciácia do sviatostí pokánia a Eucharistie

Medzi rozličnými povinnosťami katechézy má veľkú dôležitosť príprava detí na sviatosť pokánia a sviatosť Eucharistie. Je vhodné pripomenúť o tom niektoré zásady a upozorniť na skúsenosti nadobudnuté v týchto posledných časoch v niektorých cirkevných oblastiach.

Vek rozumového rozpoznavania

1. Za vek vhodný na prvé prijatie týchto sviatostí sa pokladá vek, ktorý sa v dokumentoch Cirkvi nazýva vek používania rozumu alebo vek rozpoznavania. Tento vek "tak pre sved'ť, ako aj pre prijímanie je vekom, v ktorom dieťa začína rozumovo uvažovať, teda okolo siedmeho roku, alebo trochu prv, prípadne trochu neskôr. Od tej chvíle sa začína povinnosť plniť príkaz sved'ede a príkaz prijímania"¹⁹². Je chváľitebné študovať a opísať – pomocou výskumu pastoračnej psychológie – tento vek, ktorý sa postupne rozvíja pod vplyvom rozličných faktorov a v jednotlivých deťoch má vlastnú podobu. Nech sa však dbá o to, aby čas, v ktorom začína zaväzovať príkaz o sved'edi a prijímaní, nepresahoval uvedené hranice, ktoré napokon nie sú až také prísne.

Formácia a vývoj mravného svedomia detí

2. Kým sa v deťoch postupne rozvíja rozumová schopnosť, zdokonaľuje sa v ňom aj mravné svedomie, čiže schopnosť posudzovať vlastné činy vzhľadom na mravnú normu. K formácii tohto mravného svedomia dieťaťa prispievajú rôzne prvky a okolnosti: rodina so svojou vlastnou podobou a správaním sa, ktoré v prvých rokoch života dieťaťa vystupujú do popredia pred ostatnými výchovnými faktormi; styk s druhými, ako aj konanie a svedectvo cirkevného spoločenstva. Pravda, katechéza pri splňaní svojej úlohy vyučovania a formovania kresťanskej viery koordinuje tieto rozličné výchovné prvky, podnecuje ich a s nimi spolupracuje. Len tak bude môcť viesť deti k nebeskému Otcovi a napraviť prípadné vybočenia alebo nesprávne životné orientácie. Deťom tohto veku treba bezpochyby hovoriť čo možno najjednoduchším spôsobom o Bohu, našom Pánovi a Otcovi, o jeho láske k nám, o Ježišovi, Božom Synovi, ktorý sa pre nás stal človekom, zomrel a vstal

z mŕtvych. Keď bude dieťa uvažovať o Božej láske, postupne bude môcť pochopiť zlobu hriechu, ktorý vždy uráža Boha Otca i Ježiša Krista a protiví sa láske, ktorou máme milovať bližneho a seba samých.

Vysvetlenie dôležitosti sviatosti pokánia

3. Dieťa, ktoré hriechom začína urážať Boha, začína cítiť aj túžbu dosiahnuť odpustenie nielen od rodičov alebo príbuzných, ale i od Boha. Katechéza nech mu pomáha spásonosne pestovať túto túžbu a nech mu vnuká svätý odpor proti hriechu, ako aj potrebu polepšiť sa a predovšetkým milovať Boha. Osobitná úloha katechézy v tomto ohľade spočíva vo vysvetlení, vykonanom vhodným spôsobom, že sviatostná spoveď je prostriedok na dosiahnutie odpustenia, ktorý sa ponúka deťom Cirkvi, ba že je potrebným prostriedkom pre toho, kto upadol do ťažkého hriechu. Je zrejmé, že kresťanskí rodičia a náboženský vychovávatelia majú vychovávať dieťa tak, aby sa predovšetkým snažilo robiť pokrok v čím dôvernejšej láske k Pánu Ježišovi a v opravdivej láske k blížnemu. Učenie o sviatosti pokánia treba predstaviť v širšom rámci očisťovania a duchovného pokroku, ktoré sa majú dosiahnuť veľkou dôverou v Božiu lásku a v Božie milosrdenstvo. Takto si deti môžu nielen postupne nadobudnúť väčšiu citlivosť svedomia, ale sa ani neznechutia, ak vykonajú niečo menej správne.

Eucharistia je vrcholom a stredobodom celého kresťanského života. Na prijatie Eucharistie sa vyžaduje stav milosti a okrem toho je veľmi želateľná čistota svedomia. Nech sa však starostlivo vyhýba tomu, aby si deti utvorili mienku, že pred prijatím Eucharistie je spoveď potrebná aj vtedy, keď sa niekto, hoci úprimne miluje Boha, odklonil nie vážnym spôsobom od cesty Božích príkazov.

Niektoré nedávne pokusy

4. V niektorých oblastiach Cirkvi sa v poslednom čase konali pokusy týkajúce sa prvého pristúpenia k sviatosti pokánia a k sviatosti Eucharistie, ktoré však vzbudzujú oprávnené pochybnosti a rozpaky.

Aby sa vhodne anticipovalo prvé prijímanie detí, aby sa vyhlo v ich budúcom kresťanskom živote psychologickým poruchám, ktoré môžu pochádzať z prenáhleného pristupovania k spovedi, a napokon aby sa napomáhala lepšia výchova k duchu pokánia a solídnejšia katechetická príprava k samej spovedi, niektorým sa zdalo vhodné pripustiť deti k prvému prijímaniu bez predbežného pristúpenia k sviatosti pokánia.

V skutočnosti však pristupovanie k sviatosti pokánia už od samého začiatku veku rozpoznávania neškodí dušiam detí, ak ho, prirodzene, vždy predchádza láskavá a rozumná katechetická príprava. Ostatne, ducha pokánia možno rozvíjať predĺžením katechetického vyučovania aj po prvom prijímaní. Takým istým spôsobom môže vzrastať poznanie a ocenenie veľkého daru, ktorý Kristus dal ľuďom vo sviatosti odpustenia, ktorú majú prijať a zmierenia sa s Cirkvou¹⁹³.

Tieto dôvody nezabránili tomu, že sa na niektorých miestach zaviedla prax, podľa ktorej sa medzi prvým prijímaním a prvou spoveďou spravidla necháva prejsť niekoľko rokov. Inde sa, naopak, zaviedli opatrnejšie novoty jednak tým, že sa prvé prijímanie neodkladalo tak dlho, jednak preto, že sa berie do úvahy úsudok rodičov, ktorí radšej chcú, aby deti pristúpili k sviatosti pokánia pred prvým prijímaním.

Ohodnotenie súčasnej všeobecne platnej praxe

5. Pápež Pius X. vyhlásil: "Zvyk nepripustiť k spovedi alebo nedat' rozhrešenie deťom, ktoré došli k používaniu rozumu, je vonkoncom hodný zavrhnutia"¹⁹⁴. Ak deti na začiatku veku rozpoznávania nie sú pripravované a láskavo privádzané k sviatosti pokánia, potom sa len ťažko zachráni ich právo spovedať sa z vlastných hriechov.

Treba mať tiež na zreteli užitočnosť spovede, ktorá má svoju účinnosť, aj keď ide iba o všedné hriechy a udeľuje vzrast milosti a lásky, zveľaďuje dobré dispozície dieťaťa na prijatie Eucharistie a pomáha zdokonaľovať sa v kresťanskom živote. Zdá sa teda, že sa nemôže vylúčiť užitočnosť spovede v mene tých kajúcnych foriem alebo služby slova, ktorými sa v deťoch pestuje čnosť pokánia. Môžu sa však užitočne konať spolu so sviatosťou pokánia, pripravenou pomocou vhodnej katechézy. Pastoračná skúsenosť Cirkvi, obohatená mnohými svedectvami, a to aj súčasnými, ju učí,

ako veľmi je takzvané obdobie rozpoznávania vhodné na to, aby po dobre pripravenom prijatí sviatostí pokánia a Eucharistie krstná milosť prinášala u detí prvé plody, ktoré potom treba samozrejme zveľaďovať ďalšou primeranou katechézou.

Po uvážení všetkého, so zreteľom na spoločnú a všeobecnú prax, ktorú nemožno zrušiť bez schválenia Apoštolskej Stolice a po vypočutí biskupských konferencií táto Svätá Stolica usudzuje, že sa má zachovať súčasne platný zvyk Cirkvi, podľa ktorého spoveď má predchádzať prvé prijímanie. To však vôbec nezabraňuje tento zvyk rozličným spôsobom zdokonaľovať, napríklad spoločným slávením kajúcej pobožnosti, ktorá predchádza sviatosť pokánia, alebo po nej nasleduje.

Svätá Stolica nezanedbáva osobitné dôvody a okolnosti rôznych krajov, ale povzbudzuje biskupov, aby sa v tejto dôležitej veci neodkláňali od platného zvyku Cirkvi, kým sa najprv s ňou neporadia v duchu hierarchického spoločenstva. Takisto nech biskupi nedovolia ani duchovným správcom fár, ani vychovávateľom, ani rehoľným inštitútom, aby začali zanechávať, alebo aj naďalej zanechávali platný zvyk.

Napokon v oblastiach, kde sa už zaviedla prax, ktorá sa značne odchyľuje od pôvodného zvyku, nech sa biskupské konferencie postarajú o podrobenie takých pokusov novej skúške. Ak ich však budú chcieť ponechať dlhšie, nech to nerobia bez konzultácie a bez súhlasu Svätej Stolice, ktorá ich ochotne vypočuje.

Pápež. Pavol VI. svojím listom Štátneho sekretariátu č. 177335 z 18. mája 1971 schválil a svojou autoritou potvrdil toto Všeobecné direktorium aj s Prílohou a nariadil, aby sa zverejnilo.

V Ríme na Veľkú noc, 11. apríla 1971.

John G. kard. Wright, prefekt
+ Pietro Palazzini, sekretár

OBSAH

Úvod.....	1
Časť I. AKTUÁLNOŠŤ PROBLÉMU.....	2
<i>Význam a cieľ tejto časti.....</i>	2
SÚČASNÁ SITUÁCIA VO SVETE.....	2
<i>Súčasná doba podlieha neprestajným zmenám.....</i>	2
<i>Dnešný pluralizmus.....</i>	2
<i>Dynamizmus našej doby.....</i>	3
<i>Situácia týkajúca sa náboženského cítenia.....</i>	3
SÚČASNÁ SITUÁCIA V CIRKVI.....	3
<i>„Tradičná“ viera.....</i>	3
<i>Náboženská ľahostajnosť a ateizmus.....</i>	4
<i>Viera a rozličné kultúry.....</i>	4
<i>Dielo obnovy.....</i>	4
Časť II. SLUŽBA SLOVA.....	5
I. SLUŽBA SLOVA A ZJAVENIE.....	5
<i>Zjavenie: Boží dar.....</i>	5
<i>Zjavenie: udalosti a slová.....</i>	5
<i>Ježiš Kristus, prostredník a plnosť celého zjavenia.....</i>	6
<i>Služba slova alebo hlásanie božieho slova: úkon živej tradície.....</i>	6
<i>Sväté písmo.....</i>	7
<i>Viera: odpoveď na Božie slovo.....</i>	7
<i>Úloha služby slova.....</i>	7
II. KATECHÉZA V PASTORAČNOM POSLANÍ CIRKVI.....	7
<i>Služba slova v Cirkvi.....</i>	7
<i>Katechéza a evanjelizácia.....</i>	8
<i>Formy katechézy.....</i>	8
<i>Úlohy katechézy.....</i>	8
<i>Katechéza a milosť viery.....</i>	9
<i>Katechéza a záväzky viery.....</i>	9
<i>Katechéza a poznanie viery.....</i>	9
<i>Katechéza a život v duchu liturgickej modlitby.....</i>	9

<i>Katechéza – kresťanské svetlo pre ľudský život.....</i>	<i>9</i>
<i>Katechéza a jednota kresťanov.....</i>	<i>10</i>
<i>Katechéza a poslanie Cirkvi vo svete.....</i>	<i>10</i>
<i>Katechéza a eschatologická nádej.....</i>	<i>10</i>
<i>Katechéza a pokrok v živote viery.....</i>	<i>10</i>
<i>Bohatstvo katechetickej činnosti.....</i>	<i>10</i>
<i>Účinnosť Božieho slova v katechéze.....</i>	<i>10</i>
<i>Božia pedagogika v zjavení a pedagogika Cirkvi pri katechizácii.....</i>	<i>11</i>
<i>Vernosť Bohu a ľuďom.....</i>	<i>11</i>
<i>Nevyhnutnosť svedectva cirkevného spoločenstva.....</i>	<i>11</i>
Časť III. KREŠŤANSKÉ POSOLSTVO.....	11
<i>Význam a cieľ tejto časti.....</i>	<i>11</i>
I. NORMY A KRITÉRIÁ.....	12
<i>Obsah katechézy v pomere k rozličným formám cirkevného života, k rozmanitým kultúram a k rozdielnym druhom reči ľudí.....</i>	<i>12</i>
<i>Celistosť obsahu ako cieľ katechézy.....</i>	<i>12</i>
<i>Obsah katechézy je organický a životný celok.....</i>	<i>13</i>
<i>Kristocentrizmus katechézy.....</i>	<i>13</i>
<i>Trojičný teocentrizmus katechézy.....</i>	<i>13</i>
<i>Pre nás ľudí a pre našu spásu.....</i>	<i>13</i>
<i>Hierarchia právd, ktorú treba zachovať v katechéze.....</i>	<i>14</i>
<i>Tajomstvo spásy ako dejiny.....</i>	<i>14</i>
<i>Pramene katechézy.....</i>	<i>14</i>
<i>Všeobecný princíp katechetickej metodológie.....</i>	<i>14</i>
II. PODSTATNÉ PRVKY KREŠŤANSKÉHO POSOLSTVA.....	15
<i>Tajomstvo jedného Boha: Otca, Syna, Duchu Svätého.....</i>	<i>15</i>
<i>Pravé uctievanie Boha v sekularizovanom svete.....</i>	<i>15</i>
<i>Poznanie Boha a dosvedčovanie lásky.....</i>	<i>15</i>
<i>Ježiš Kristus, Boží Syn, prvorođený zo všetkého stvorenia a Spasiteľ.....</i>	<i>16</i>
<i>Stvorenie, začiatok plánu spásy.....</i>	<i>16</i>
<i>Ježiš Kristus, stred plánu spásy.....</i>	<i>16</i>
<i>Ježiš Kristus, pravý Boh a pravý človek v jednote božskej osoby.....</i>	<i>16</i>
<i>Ježiš Kristus, Spasiteľ a Vykupiteľ sveta.....</i>	<i>17</i>
<i>Sviatosťi – Kristove úkony v Cirkvi, prvotnej sviatosťi.....</i>	<i>17</i>
<i>Plný význam sviatosťi.....</i>	<i>17</i>
<i>Katechéza o sviatosťiach.....</i>	<i>17</i>
<i>Eucharistia, stredobod celého sviatosťného života.....</i>	<i>18</i>
<i>Sviatosť manželstva.....</i>	<i>18</i>
<i>Nový človek.....</i>	<i>18</i>
<i>Ľudská a kresťanská sloboda.....</i>	<i>19</i>
<i>Hriech človeka.....</i>	<i>19</i>
<i>Mravný život kresťanov.....</i>	<i>20</i>
<i>Dokonalosť lásky.....</i>	<i>20</i>
<i>Cirkev, Boží ľud a ustanoviteľ spásy.....</i>	<i>20</i>
<i>Cirkev ako spoločenstvo.....</i>	<i>21</i>
<i>Cirkev ako inštitúcia spásy.....</i>	<i>21</i>
<i>Mária, Božia Matka, matka a vzor Cirkvi.....</i>	<i>22</i>
<i>Konečné spoločenstvo s Bohom.....</i>	<i>22</i>
Časť IV. PRVKY METODOLÓGIE.....	22
<i>Význam a cieľ tejto časti.....</i>	<i>22</i>
<i>Úloha katechéty.....</i>	<i>23</i>
<i>Induktívna a deduktívna metóda.....</i>	<i>23</i>
<i>Formuly.....</i>	<i>23</i>
<i>Skúsenosť.....</i>	<i>23</i>
<i>Rozvoj činnosti a tvorivosti katechizovaných.....</i>	<i>24</i>
<i>Skupiny.....</i>	<i>24</i>
Časť V. KATECHÉZA PODĽA VEKU.....	25
<i>Význam a cieľ tejto časti.....</i>	<i>25</i>
<i>Útlý vek.....</i>	<i>25</i>
<i>Ďetský vek.....</i>	<i>26</i>

<i>Deti, ktoré nechodia do školy.....</i>	<i>26</i>
<i>Deti z nábožensky ľahostajných rodín.....</i>	<i>26</i>
<i>Vek dospievania (adolescencia) a mladosť.....</i>	<i>26</i>
<i>Preadolescencia, adolescencia a vek mladosti.....</i>	<i>27</i>
<i>Hľadanie zmyslu života.....</i>	<i>27</i>
<i>Dôraz na skutočné hodnoty.....</i>	<i>27</i>
<i>Autonómia osobnosti.....</i>	<i>27</i>
<i>Skupiny adolescentov.....</i>	<i>28</i>
<i>Intelektuálne požiadavky.....</i>	<i>28</i>
<i>Činnosť.....</i>	<i>28</i>
<i>Adolescenti, ktorí nechodia do školy.....</i>	<i>28</i>
<i>Nespôsobilé deti a nespôsobilí adolescenti.....</i>	<i>29</i>
<i>Dospelý vek.....</i>	<i>29</i>
<i>Dynamické orientácie dospelého veku. Spoločenstvo a samota.....</i>	<i>29</i>
<i>Zdokonaľovanie osobnosti.....</i>	<i>29</i>
<i>Staroba.....</i>	<i>29</i>
<i>Osobitné formy katechézy pre dospelých.....</i>	<i>30</i>
<i>Osobitné úlohy katechézy pre dospelých.....</i>	<i>30</i>
Časť VI. PASTORÁCIA SLUŽBY SLOVA.....	31
<i>Pastoračná činnosť.....</i>	<i>31</i>
I. ROZBOR SITUÁCIE.....	31
<i>Cieľ.....</i>	<i>31</i>
<i>Predmet.....</i>	<i>31</i>
<i>Spôsoby.....</i>	<i>31</i>
<i>Výsledky.....</i>	<i>32</i>
II. PROGRAM ČINNOSTI.....	32
<i>Ciele.....</i>	<i>32</i>
<i>Prostriedky.....</i>	<i>32</i>
<i>Normy.....</i>	<i>33</i>
<i>Rozdelenie a podnecovanie zodpovednosti.....</i>	<i>33</i>
III. KATECHETICKÁ FORMÁCIA.....	33
<i>Vyššie inštitúty a katechetické školy.....</i>	<i>33</i>
<i>Permanentná formácia.....</i>	<i>33</i>
<i>Cieľ katechetickej formácie.....</i>	<i>34</i>
<i>Teologicko–doktrínálna, antropologická a metodologická formácia.....</i>	<i>34</i>
<i>Ako si osvojiť umenie katechizovať.....</i>	<i>34</i>
<i>Duchovný život katechéto.....</i>	<i>34</i>
<i>Príprava katechéto.....</i>	<i>35</i>
IV. PRACOVNÉ POMÔCKY.....	35
<i>Katechetické direktória.....</i>	<i>35</i>
<i>Programy.....</i>	<i>35</i>
<i>Katechizmy.....</i>	<i>35</i>
<i>Didaktické texty.....</i>	<i>36</i>
<i>Príručky pre katechéto.....</i>	<i>36</i>
<i>Audiovizuálne pomôcky.....</i>	<i>36</i>
<i>Masovokomunikačné prostriedky.....</i>	<i>36</i>
<i>"Programová inštrukcia".....</i>	<i>37</i>
V. ORGANIZÁCIA KATECHÉZY.....	37
<i>Diecézne štruktúry.....</i>	<i>37</i>
<i>Regionálne štruktúry.....</i>	<i>37</i>
<i>Národné štruktúry.....</i>	<i>37</i>
VI. KOORDINÁCIA KATECHETICKEJ PASTORÁCIE S CELOU PASTORAČNOU ČINNOSŤOU.....	38
<i>Katechéza a pastorácia.....</i>	<i>38</i>
<i>Katechumenát dospelých.....</i>	<i>38</i>
VII. NEVYHNUTNOSŤ VEDECKÉHO VÝSKUMU.....	38
<i>Vedecký výskum.....</i>	<i>38</i>
VIII. MEDZINÁRODNÁ SPOLUPRÁCA A VZŤAHY SO SVÄTOU STOLICOU.....	38
<i>Medzinárodná spolupráca.....</i>	<i>38</i>
<i>Svätá Stolica.....</i>	<i>39</i>
<i>Posvätná kongregácia pre klérus.....</i>	<i>39</i>

PRÍLOHA.....	39
Iniciácia do sviatostí pokánia a Eucharistie.....	39
<i>Vek rozumového rozpoznavania.....</i>	39
<i>Formácia a vývoj mravného svedomia deti.....</i>	39
<i>Vysvetlenie dôležitosti sviatosti pokánia.....</i>	40
<i>Niektoré nedávne pokusy.....</i>	40
<i>Ohodnotenie súčasnej všeobecne platnej praxe.....</i>	40

POZNÁMKY

- ¹ GS 4.
- ² IM 22
- ³ GS
- ⁴ GS 10
- ⁵ GS 4
- ⁶ AG 8,12
- ⁷ Ján XXIII., apoštolská konštitúcia *Humanae salutis*, AAS 1962, str. 6
- ⁸ GS 7, 7
- ⁹ GS 19
- ¹⁰ GS 19–20
- ¹¹ GS 21
- ¹² AG 22, Č. 21, Pavol VI., Prejav 6. Augusta, 1969
- ¹³ Comm. 5n., comm. 2 Druhej všeobecnej konferencie Latinskoamerického episkopátu, 1968
- ¹⁴ 1 Jn 4,9
- ¹⁵ DV
- ¹⁶ DV 2
- ¹⁷ DV 2
- ¹⁸ DN 4, LG 9
- ¹⁹ Lk 1, 1–3
- ²⁰ DV 18
- ²¹ Jn 14,26, 15,26, 16,13, Zjv 2,7
- ²² Sk 16,14
- ²³ DV 8
- ²⁴ DV 8
- ²⁵ Lk 2,19.51
- ²⁶ DV 8
- ²⁷ DV 10
- ²⁸ DV 11
- ²⁹ DV 21,24,25
- ³⁰ DV 21
- ³¹ DV 8
- ³² Sk 20,24
- ³³ Kol 1,26
- ³⁴ 1 Kor 2,10
- ³⁵ GS 11
- ³⁶ GS 43 a 39
- ³⁷ CD 11,13, AG 6, 13,14
- ³⁸ DV 5
- ³⁹ GS 4
- ⁴⁰ SC 7
- ⁴¹ Jn 4,23
- ⁴² GS 62
- ⁴³ UR 5
- ⁴⁴ LG 67
- ⁴⁵ LG 1
- ⁴⁶ DH, AG 22
- ⁴⁷ GS 39, 40–43
- ⁴⁸ č. 38
- ⁴⁹ Hebr 4,12
- ⁵⁰ GS 35
- ⁵¹ Hebr 12,2
- ⁵² DV 24
- ⁵³ DV 8, CD 14
- ⁵⁴ LG 12, 17, NA 2
- ⁵⁵ LG 35
- ⁵⁶ Prvý vatikánsky koncil, konšt. *Dei Filius*, DZ.–Sch. 3014
- ⁵⁷ GS 19
- ⁵⁸ GS 4, 7, 43
- ⁵⁹ č. 21
- ⁶⁰ Hebr 1.1

- ⁶¹ č. 33
⁶² Kol 1,15
⁶³ I Tim 2,5
⁶⁴ Ef 1,10
⁶⁵ LG 16
⁶⁶ LG 39
⁶⁷ Prvý vatikánský koncil, konšt. Dei Filius, Dz.–Sch. 3016
⁶⁸ UR 11
⁶⁹ Časť VI
⁷⁰ Jan 1,12
⁷¹ Irenej, Demkonstr. praedic. apos. č. 6. S. Chr. 62, str. 39nn
⁷² Ef 1,3
⁷³ Mt 16,16
⁷⁴ 1 Pt 1,3–4
⁷⁵ Iz 45,15
⁷⁶ Mt 25,14a
⁷⁷ Ef 4,15
⁷⁸ GS 21
⁷⁹ Prvý vatik. koncil, konšt. Dei Filius, Dz.–Sch. 3004–3005,30
^{79a} 1 Jn 4,20–21
⁸⁰ Kol 1,15–17
⁸¹ Kol 1,15 nn
⁸² Rim 1,4
⁸³ 1 Kor 15,22
⁸⁴ Ef 2,10
⁸⁵ Rim 8,19–21
⁸⁶ Sk 4,12
⁸⁷ Iz 40, 27–28
⁸⁸ Ef 1,19
⁸⁹ DV3
⁹⁰ Pius XII. encykl. Humani generis, AAS, 1950, str. 575: GS 12.14
⁹¹ Rim 8,29–30
⁹² Gn 1,1
⁹³ 2Pt 3, 13
⁹⁴ 1 Kor 15,28
⁹⁵ 1 Tim 3,16
⁹⁶ GS 22
⁹⁷ Jn 1,18
⁹⁸ Jn 1,18
⁹⁹ Dz.–Sch. 150
¹⁰⁰ 2 Kor 5,19
¹⁰¹ Rim 8,29
¹⁰² Hebr 7, 26
¹⁰³ Flp 2,8
¹⁰⁴ Rim 6,23: GS 18
¹⁰⁵ Tridentský koncil, Decretum de sacramentis, Dz.–Sch. 1601
¹⁰⁶ LG1
¹⁰⁷ Tridentský koncil, Doctrina de sacrificio missae. Dz.–Sch. 1743
¹⁰⁸ 1Pt 2,9: LG 31
¹⁰⁹ LG 11: Jak 5,14–16
¹¹⁰ LG 11,17: inštr. Eucharisticium mysterium, č.5–15
¹¹¹ SC 47
¹¹² 1 Kor 7,38: Tridentský koncil, Canones de sacramento matrimonii, Dz.–Sch. 1810
¹¹³ GS 48
¹¹⁴ encykl. Humanae vitae, č.4, AAS, 1968, str. 483
¹¹⁵ encykl. Humanae vitae, č. 14 AAS 1968, str. 490
¹¹⁶ Ef 5,25
¹¹⁷ GS 48
¹¹⁸ Jn 14,23
¹¹⁹ Gal 5,22–23

- ¹²⁰ Gal 2,20
¹²¹ GS 13
¹²² Rim 5,12
¹²³ Pavol VI. Professio Fidei, č. 16, AAS, 1968, str. 439; Vyznanie viery Božieho ľudu, Rím, 1968, str. 61
¹²⁴ Rim 5,15–17
¹²⁵ Rim 5,15–17
¹²⁶ Mt 28,20
¹²⁷ Rim 5,5
¹²⁸ Gal 5,6
¹²⁹ DV 5
¹³⁰ LG 29
¹³¹ LG 4
¹³² LG 12
¹³³ Zjv 1,6
¹³⁴ LG 10
¹³⁵ LG 22
¹³⁶ Ef 4,5
¹³⁷ LG 32
¹³⁸ 1 Kor 12,31; 7,38
¹³⁹ LG 12
¹⁴⁰ LG 26
¹⁴¹ UR 4,4
¹⁴² LG 9
¹⁴³ GS 3
¹⁴⁴ Pavol VI., Professio fidei, č. 27. AAS, 1968, str. 444; Vyznanie viery Božieho ľudu, Rím 1968, str. 11–12
¹⁴⁵ LG 54
¹⁴⁶ Lk 1,28
¹⁴⁷ LG 63
¹⁴⁸ LG 59
¹⁴⁹ LG 61
¹⁵⁰ LG 63–65
¹⁵¹ LG 69
¹⁵² LG 65
¹⁵³ LG 49, 50
¹⁵⁴ Flp 3,21; 1 Kor 15
¹⁵⁵ 1 Kor 15, 24–28
¹⁵⁶ LG 49
¹⁵⁷ 1 Sol 4,18
¹⁵⁸ 2 Kor 5,10
¹⁵⁹ Jn 5,29; LG 48
¹⁶⁰ AG 17
¹⁶¹ Prvý vatik. koncil, konšt. Dei Filius, Dz.–Sch. 3020, 3043
¹⁶² GE 5
¹⁶³ AA 12
¹⁶⁴ AA 12
¹⁶⁵ AA 12
¹⁶⁶ Prvý vatik. koncil, Dei Filius, kap. IV., Dz.–Sch. 3015–3020
¹⁶⁷ AA 29–32
¹⁶⁸ Ef 5,32
¹⁶⁹ Všeobecné direktórium pre pastoračiu turizmu, č. 19,25
¹⁷⁰ enc. Populorum progressio, AAS, 1967, s. 257–299
¹⁷¹ GS 40–45
¹⁷² IV. kapitolu tejto časti
¹⁷³ IV. časť
¹⁷⁴ AG 17, 26
¹⁷⁵ Hebr 5,1–10; 7,24; 9,11–28
¹⁷⁶ LG 29
¹⁷⁷ SC 51, 52
¹⁷⁸ č. 110
¹⁷⁹ GS 5

¹⁸⁰ č. 134

¹⁸¹ č. 134

¹⁸² č. 134

¹⁸³ IM 3

¹⁸⁴ AAS 27, 1935, str. 151 a nasl.

¹⁸⁵ apošt. list motu proprio Pavla VI. Ecclesiae Sanctae, č. 17

¹⁸⁶ AG 13–14; SC 65; CD 14

¹⁸⁷ LG 22–23; AG 38; CD 2, 4

¹⁸⁸ Všeobecné direktorium pre pastoráciu turizmu, passim

¹⁸⁹ LG 22

¹⁹⁰ LG 22

¹⁹¹ apošt. konšt. Regimini Ecclesiae Universae, č. 69; List štátneho sekretariátu z 20. augusta 1969, č. 143741

¹⁹² dekrét Quam singulári, I, AAS 2 (1910), str. 582

¹⁹³ LG 11

¹⁹⁴ Dekrét Quam singulári, VII, AAS 2 (1910), str. 583